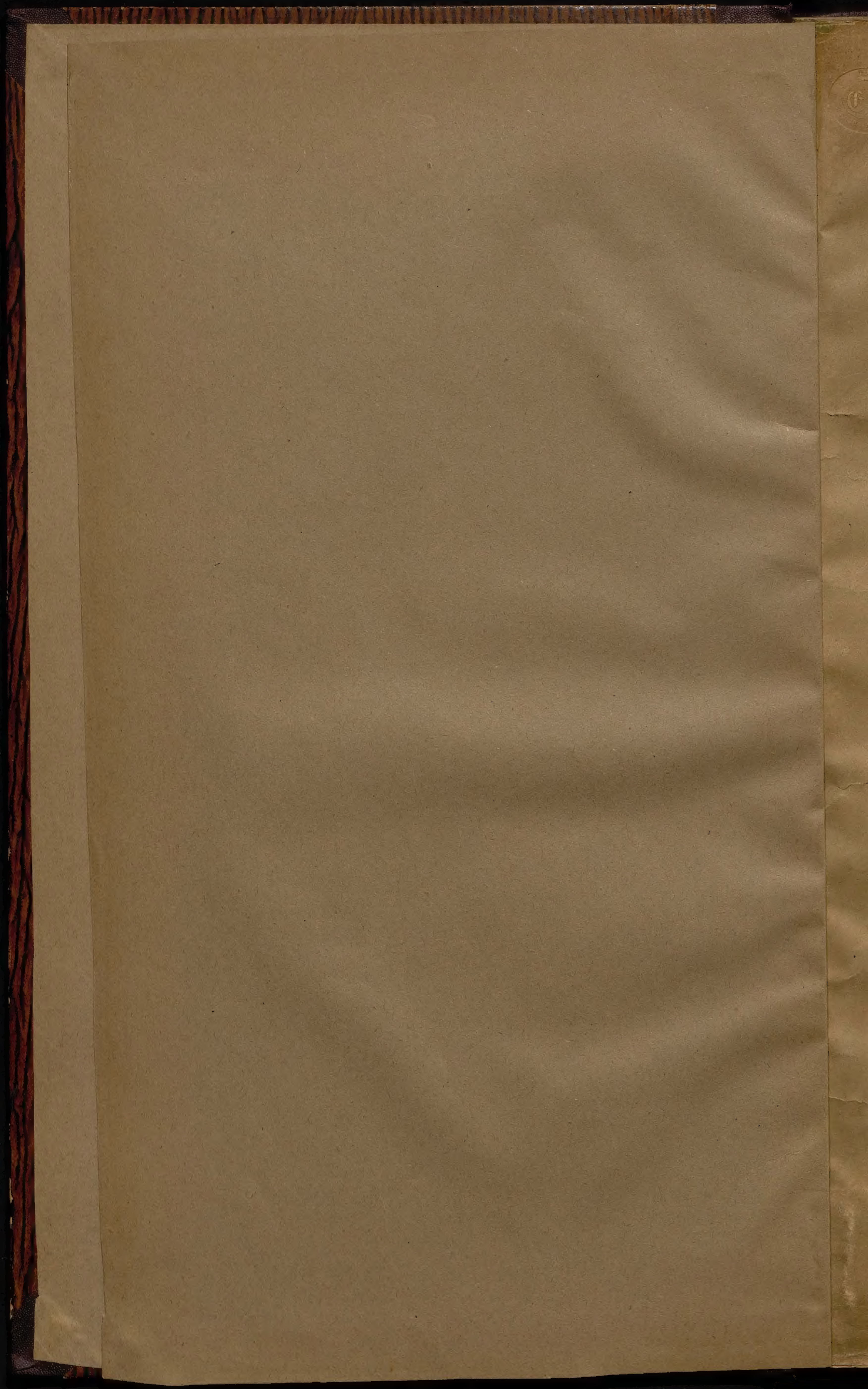

Katolicyzm i Judaizm.

Wolny przekład polski

Dzieła wolno wypracowanego w języku niemieckim przez Luitpolda Baumblatta w Frankentalu w 1841 r. na wzór dzieła francuzkiego „Lettres d'un rabbin converti aux Israelites ses frères," p. L. B. Dracha, z dołączeniem objaśnień i zwróceniem szczególniejszéj uwagi na Żydów niemieckich.

1850 roku.

Rękopism niniejszy, pod tytułem: Katolicyzm i Judaizm, wierny przekład polski dzieła wolno wypracowanego w języku Niemieckim przez L. Baumblatta na wzór dzieła francuzkiego: „Lettres d'un rabbin converti aux Israëlites ses frères" p. L. B. Dracha &c., z kart przesznurowanych, składający się, do druku podawać ze strony Cenzury duchownej pozwala się. Dano w Olsiadach, 7. Marca 1850 roku.

Rządzący Dyecezyą Telszewską, Ks. Jan Gintyłło Wikar. Kap.

4164

Przedmowa

Po przejściu mojem w roku przeszłym z Judaizmu na łono Katolickiego Kościoła, o którym to ważnym kroku w tem dziełku podaję powody, podane mi zostały do przetłumaczenia listy do Żydów, byłego Rabina, a teraz professora wschodnich języków w Rzymie, Pana Pawła Ludwika Bernarda Drach. Przetłumaczyłem one wolno, i polecam szczególniej Żydom mieszkającym w Niemczech. Oby mój zamiar pomyślny uwieńczył skutek! Wszakże nic mię innego nie powodowało jak stać się użytecznym braciom moim Izraelitom i pozyskać onych Królestwu Bożemu.

Frankenthal w Bawarskim Palatynacie,
w dzień N. M. P. Gromnicznej. r. 1841.

Luitpold Baumblatt.

List
do moich braci Izraelitów.

Już w pierwszej chwili, kiedy łaska Boska dozwoliła dojrzeć we mnie zamiarowi opuszczenia Faryzajskiej czci Boga, teraz istniejącej Synagogi, dla przyjęcia świętej i prawdziwej religii Izraela, którą jest nie inna, jak tylko ta, której nauczał Chrystus — przedsięwziąłem udzielić wam przyczyny mojego przejścia. Mam w Bogu nadzieję, że to udzielenie, przynajmniej niektórym z was będzie zbawienne.

Tak jest, Kochani Bracia! Rzymsko-Katolicko-Apostolska Religia jest religią ojców naszych, która otrzymała swe wy-

do-

doskonalenie z przyjściem naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa, tak często przepowiadanego, Messyasza. Nasz Boski Zbawiciel wyjaśniał to sam zgromadzonym ojcom: Nie mniemajcie, mówił On im, abym przyszedł rozwięzywać zakon i proroki. Nie przyszedłem rozwięzywać, ale wypełnić. (Mateusz. V, 17). U Łukasza (XVI, 29) napisano: Mają Mojżesza i Proroków, niechże ich słuchają. Dalej (w. 31) Jeśli Mojżesza i Proroków nie słuchają, ani by też kto zmartwychwstał, nie uwierzą.

Pismo święte, które wam Bóg dla dobra swego Kościoła dał do zachowania, zawiera w sobie wszystkie prawdy Chrystyanizmu, i niepojętą byłoby dla nas rzeczą, dla czego tym prawdom nie nadstawiacie ucha, gdybyśmy nie słyszeli Proroków, którzy to wasze zatwardzenie przepowiedzieli, jako karę waszego nieposłuszeństwa (*)

Roz-

(*) Izai. VI, 9. „Idź, a powiedz ludowi temu: Słuchajcie słuchając, a nie rozumiejcie, i oglądajcie widzenie, a nie poznajcie." (w. 11) „I rzekłem: dokądże

Pa-

יְשַׁעְיָה ו׳ ט׳ , לֵךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ וְאַל תָּבִינוּ וּרְאוּ רָאוֹ וְאַל תֵּדָעוּ :
שָׁם י״א , וָאֹמַר עַד מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם שָׁאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים

Rozpatrzcie najściślej cały stary Testament ze wszystkiemi przepowiedzeniami Proroków, a znajdziecie, że przez Chrystusa wszystko się wypełniło, co było powiedziane o oczekiwanym Messyaszu, i że wielkie dzieło odkupienia na krzyżu zostało dokonane. Wiele miejsc w Psalmach i w Izaiaszu wyraźnie mówią o Jezusie Chrystusie.

Z pomiędzy wszystkich narodów ziemi wam najmniej można przebaczyć, jeśli słowa Bożego ściśle nie badacie; wy bowiem posiadacie święte księgi w teksie oryginalnym, rozumiecie język, którym Bóg i Prorocy do was mówili, a jednak zo-

---

Panie? I rzekł: aż będą spustoszone miasta bez obywatela, a domy bez człowieka, a ziemia zostanie spustoszona" (XXIX, 10.11) „Bo wam dał pić Pan ducha snu twardego, zawrze oczy wasze, proroki i książęta wasze, którzy widzą widzenia, nakryje. I będzie wam widzenie wszech jako słowa ksiąg zapieczętowanych, które gdy dadzą umiejącemu pismo, rzeką: Czytaj to: i odpowie: nie mogę, bo są zapieczętowane". (Jerem. VIII, 8.9.) „Jakoż mówicie: Mądrzyśmy my, i zakon Pański jest u nas? Zaprawdę pióro kłamliwe pisarzów czyniło kłamstwo. Zawstydzili się mądrzy, przestraszeni i pojmani są: bo słowo Pańskie porzucili, a żadnej mądrości w nich niemasz"

מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאֶה שְׁמָמָה : (שָׁם כ"ט י' י"א) ״ כִּי נָסַךְ עֲלֵיכֶם יְהֹוָה רוּחַ תַּרְדֵּמָה
וַיְעַצֵּם אֶת עֵינֵיכֶם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רָאשֵׁיכֶם הַחֹזִים כִּסָּה ״וַתְּהִי לָכֶם חָזוּת הַכֹּל
כְּדִבְרֵי הַסֵּפֶר הֶחָתוּם אֲשֶׁר יִתְּנוּ אוֹתוֹ אֶל יוֹדֵעַ הַסֵּפֶר לֵאמֹר קְרָא נָא זֶה וְאָמַר
לֹא אוּכַל כִּי חָתוּם הוּא : (יִרְמְיָה ח' ח' ט') אֵיכָה תֹאמְרוּ חֲכָמִים אֲנַחְנוּ וְתוֹרַת יְהֹוָה
אִתָּנוּ אָכֵן הִנֵּה לַשֶּׁקֶר עָשָׂה עֵט שֶׁקֶר סֹפְרִים ״ הֹבִשׁוּ חֲכָמִים חַתּוּ וַיִּלָּכֵדוּ הִנֵּה
בִדְבַר יְהֹוָה מָאָסוּ וְחָכְמַת מֶה לָהֶם :

zostawujecie innym narodom, aby siebie objawionem światłem oświecali i takowe rozszerzali. Lecz jest to skutek waszej zatwardziałości, jak to wam mówił nasz nauczyciel Mojżesz: (Deut. XXVIII, 15, 29.) Ale jeśli nie będziesz chciał słuchać głosu Pana Boga twego, to będziesz w południu macał, jako zwykł macać ślepy w ciemnościach.[א]

Z jakiem zachwyceniem woła Izaiasz Prorok (XLV, 8.) Spuście rosę niebiosa z wierzchu, a obłoki niech spuszczą ze dżdżem sprawiedliwego, niech się otworzy ziemia, i zrodzi Zbawiciela: a sprawiedliwość niechaj wznidzie społem: ja Pan stworzyłem go.[ב]

Kogoż innego przez to on rozumiał, jeśli nie Jezusa Chrystusa syna Bożego, który co do ciała pochodzi z naszego narodu, z pokolenia Dawida tak u nas czczonego? O co za szczęście

[א] דברים כ"ח, ט"ו כ"ט, וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה׃

[ב] ישעיה מ"ה, ח" הַרְעִיפוּ שָׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁחָקִים יִזְּלוּ צֶדֶק תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע וּצְדָקָה תַצְמִיחַ יַחַד אֲנִי יְהוָה בְּרָאתִיו׃

ście dla nas szczycić się, że Zbawiciel z pośród nas wyszedł? Nasz naród był pierwszym, któremu Boski Zbawiciel światło niebieskie objawił, wprzódy przez swego poprzednicieła Jana, a potém własnemi ustami. Nathanael mówił do Niego (Ja. I, 49) jak do króla Izraelu, a jako Zbawca Izraela cierpiał on na krzyżu (Łuk. XXIV, 20.21). W pośród naszego narodu czynił swoje cuda, dla potwierdzenia wesołego poselstwa, z którem przyszedł do nas (Mat. IV, 23) a swoich Apostołów wybrał z synów Izraelowych. Wszystkoż to nie ma być dostatecznem do przekonania was, że on był Zbawcą Izraela?

Paweł święty wprzódy gorliwy Faryzeusz, lecz przez miłosierdzie Boże przywiedziony do przewyższającego wszystko poznania Chrystusa, i na Apostoła przeistoczony, wyraża się następującemi słowy: Nie wstydzę się Ewangelii: bo jest mocą Bożą, na zbawienie każdemu wierzącemu, Żydowi najprzód, i Greczynowi (Rzym. I, 16).

Gdybyście znali obrządki katolickiego Kościoła, znalezlibyście, i cieszyłoby to was, że religia ojców naszych tak doktadnie w nich się odbija. Przytoczę niektóre:

Miej-

Miejsca z Pisma ś. które przy każdem katolickiem nabożeństwie bywają czytane, przypominają ciągle naszych najstarożytniejszych przodków. Jak czułym być musi dla Izraelity śpiew Najś. Maryi Panny: On się ujmuje za Izraela sługę swojego, pamiętny na miłosierdzie swoje, jako mówił ojcom naszym, Abrahamowi i potomkom jego na wieki. (Łuk. I, 54,55.)

Kościół tak jak Synagoga ma swoje poranne i wieczorne modły; tak kościół jak Synagoga przepisuje odmawiać pacierze przed i po jedzeniu; przy wieczerzy świętej Zbawiciel łamał chleb, i nie wprzód rozdawał między uczniów, nim nie wymówił nad nim błogosławieństwa; podobnież błogosławieństwo wyrzekł nad kielichem wprzód nim go im podał. Kościół również jak Synagoga święci uroczystość Paschy, na pamiątkę oswobodzenia z niewoli; z tą tylko różnicą, że Kościół przypomina w tym dniu oswobodzenie ducha, kiedy ta ostatnia, to jest Synagoga pamięta tylko o oswobodzeniu ciała. Pięćdziesiątego dnia po Wielkiej nocy obchodzi Izraelita dzień, w którym dano mu przykazania – około tegoż czasu święci Kościół uroczystość, w którą Duch święty, Założyciel prawa, zstąpił na Apostołów. Kapłan katolicki powinien jak miał przepis Najwyższy Kapłan w synagodze, odziać się pr

ofierze Mszy w udzielne szaty, a nim do ofiary przystąpi, obmyć ręce. Obaj są obowiązani uczyć się Prawa Boskiego i nauczać go innych. Obum służy wyłącznie prawo udzielać ludowi błogosławieństwo. Kościół modli się w imieniu i za przyczyną zasług Chrystusa, który się za nas na krzyżu ofiarował — Synagoga w imieniu i przez zasługi Izaaka, który się chciał ofiarować. Synagoga przepisuje, aby każdy prawowierny Imię Boga miał napisane nade drzwiami domu swojego; ten zwyczaj ojców naszych przeszedł także do Chrześcian, z tą różnicą, że ci nie przestają na samem tylko imieniu, lecz obraz Ukrzyżowanego na owem miejscu swoich mieszkań umieszczają, które najprzód przy wejściu bywa widziane, aby przez to z wdzięcznością przypominali tak wielką ofiarę *). Tak jak w Synagodze w każdą uro-

*) Błędem więc jest (albo jeśli inaczej nazwać zechcemy) złośliwością, kiedy wasi Rabini wam wmawiają, że my oddajemy rzniętym obrazom cześć Boską. Również oni grzeszą, jakby grzeszyli Chrześcianie, gdyby wam czynili zarzut, że się do pisanych liter Jehova albo Schadai modlicie. Katolik nie modli się do świętych, jak o tem w każdym katechizmie czytać możecie, lecz ma ich, dla wielkich cnót które posiadali, w poszanowaniu, stara się ich przykład naśladować, i wzywa o przyczynienie się do Boga. Że zaś modlitwa sprawiedliwego pożyteczna jest dla innych, znajdujemy przykład w Abrahamie, który za występne miasta Sodomę i Gomorrę nie bez skutku się modlił.

uroczystość bywa czytane miejsce ze starego Testamentu, tak też i w katolickim Kościele czytają cząstkę Ewangelii, tu również jak tam nie pozwolono ludowi podczas czytania siedzieć.

Podnoszące umysł do Boga, uroczyste processye katolickiego Kościoła, pochodzą bez wątpienia z czasów Dawida, gdzie król sam przy śpiewie z muzyką i tańcem poprzedzał Arkę przymierza.

Jednem słowem: wszystkie zwyczaje i obrządki Synagogi przeszły do katolickiego Kościoła, z tą tylko różnicą, że Kościół wszystko to ma w rzeczywistości, o czem Synagoga ciemne tylko miała wyobrażenie.

Jeśli się przeniesiemy do czasów dawnej Synagogi, to znajdziemy, że to, co tam najistotniejszą częś służby Iehowy stanowiło, to jest Ofiara, znajduje się w Kościele Chrystusowym w najpełniejszem znaczeniu urzeczywistnione.

Ważność przedmiotu wymaga twierdzenie to bliżej objaśnić.

Ofiara.

Istotny powód, dla czego w dawnych czasach szczególniej tylko zwierzęta i to jeszcze pożyteczne, domowe brano na ofiarę, na tem

bez wątpienia gruntuje się, że się przez to pierwiastkowe wyobrażenie i prawdziwość ofiary najlepiej i najwłaściwiej wyrażały. I tak, ponieważ człowiek przez grzech przylgnął do natury zmysłowego życia, i przez swe odpadnienie od Boga stał się winnym śmierci, to więc przewinienie miało się wynagrodzić przez zabicie i ofiarowanie zwierząt, które do domu i własności człowieka należały; zwierzę przeto miało zasłużoną przez grzech karę śmierci ponieść za człowieka, i tym sposobem śmierć przez człowieka zasłużona miała być przezwyciężoną. To wyobrażenie łączy się jawnie do wszystkich ofiar starej Synagogi, przy wkładaniu rąk na ofiarę i wyznaniu win swoich. Historya także Abrahama służy za dowód. Gdy ten był wezwany od Boga, aby ofiarował syna swego Izaaka, posłuszny i pełny wiary mąż Boży, znalazł zwierzę mające zastąpić Izaaka, takie więc zastępcze zadosyć-uczynienie stało się z rozrządzenia Boskiego.

Po takiem więc niezaprzeczonem objaśnieniu celu ofiary zwierząt w Synagodze, jawnie się wykazuje, że one były tylko wielkiem w zarysie wystawionem zastępczem zadosyć-uczynieniem, którego wypełnienie i dokończenie zostawionem było późniejszemu czasowi.

Te

Te ofiary żywych zwierząt mogły być z mocniejszą i żywszą wiarą czynione, w skutek mającego się ustanowić zadosyć-uczynienia za ludzi przez powszechną ofiarę przepowiedzianą w wielu ofiarach starego przymierza, przez wielką ofiarę, która na zbawienie całego rodzaju ludzkiego raz jeden tylko była wykonaną. Ta ofiara nowego przymierza sprawiona przez Boga-Człowieka na Golgocie własnem jego poświęceniem się, i przez wszystkie wieki w sposób niekrwawy nam uobecniona i odnawiana, jest też jedyną, w której całe wyobrażenie ofiary, w starym testamencie tylko wskazane, doskonale się urzeczywistnia, tak, że co tam było tylko figurą, tu jest rzeczywistością, co tam było początkiem, tu jest dopełnieniem i dokończeniem.

Kościół Katolicki zatrzymał jeszcze jeden istotny przedmiot z czasów starej synagogi, który się u dzisiejszych żydów już nie zachowuje a tym jest kadzenie; albowiem oprócz kadzenia, które do większej części ofiar jadalnych przydawać należało, było jeszcze kadzenie z wonnych rzeczy czynione codziennie przez Kapłanów na ołtarzu kadzielnym. Ta ofiara oznacza zapewne podniesienie serca do Boga przy ofiar

wanin, jak godło onego, słup dymu wznosi się pod niebiosa; oznacza także niedościgłą wzniosłość i majestat Bóstwa, w którego głębię żadne stworzenie zajrzeć nie zdoła.

Przez wiele wieków z przerażeniem poglądała lepsza część narodów na straszne wypadki zrządzone niszczącym orężem; całe ludy były bez litości poświęcane okrucieństwu, kwitnące państwa znikły, podczas kiedy inne dymiły się pod własnemi gruzami. Ziemia przesiękła krwi strumieniami wstrząsała się do największej swej głębokości, a zlęknione żywioły zapomniały praw swoich, które im Najwyższy przepisał. Lecz wybiła nakoniec godzina wielkiego wypadku, a głęboka cisza zaległa kulę ziemską. Izrael widział zbliżający się czas, w którym przepowiedziany Messyasz miał wstąpić do iego świętego grodu; starce błagali Boga, by dozwolił im dożyć tego dnia zbawienia. Podczas kiedy wszystkich spojrzenia zwrócone były ku niebu, aby widzieć zstępującego ztamtąd Boga mocnego, Ojca wieczności, książęcia pokoju w chwale majestatu — niscy pasterze klękali w stajni przed żłobem, w którym spoczywało cudowne dziecię świętej córy Dawida. Wkrótce wschód złożył temu dziecięciu hołd przez trzech

swo-

swoich króli — i czas odkupienia nastał. Jeruzalem znikło na zawsze ze swoją wspaniałą świątynią, bo nowe miasto Boże stanęło, miasto, które się rozciągnąć miało od wschodu do zachodu. Bożki pogańskie runęły z posad swoich przed wiecią, która przyszła z Syonu, przed słowem, które wyszło z Jeruzalem. Czart wściekał się nad zburzeniem swego państwa i aby nie stracić zupełnie panowania, zagrzewał przychylnych sobie do prześladowania zwolenników nowego przymierza. Lecz te prześladowania nie ostabiły bynajmniej tego dzieła, i jak wszędzie, tak i tu prawda odniosła zwycięztwo nad kłamstwem. Najznakomitsi uczeni, najsławniejsi mówcy, matki, panny, młodzieńcy oddawali wszystko co mieli najdroższego, kiedy chodziło o obronę nowej nauki; z chęcią poddawali kark pod topór katowski, wymawiali imię Jezus, a dusze ich unosiły się do przybytków niebieskich. Lecz krew ich rozlana była żyznem nasieniem dla nowego chrześciaństwa, i patrz oto — krzyż zwycięzki zajaśniał na tronie Cezarów. Godło zbawienia błyszczy dziś w murach owego dumnego grodu, który wszystko był gotów poświęcić, by ono zniszczyć, i ztamtąd rozsiewa ono na cały świat promienie boskiego światła.

Patrzcież teraz Bracia kochani! takie to było dzieło naszego Zbawcy Jezusa Chrystusa! Takie owoce wydało posłannictwo tego, który tak ubogo żył w pośród nas, i wyszydzony umarł na krzyżu.

Lecz ten Jezus, który od ojców naszych był uważanym za syna nic nieznaczącego rzemieślnika,— jestże on przepowiedzianym Messyaszem? Powiecie z ojcami naszymi: jako, ten Jezus, ktorego ojca i matkę znamy, chce wmówić, że z nieba przyszedł?

Ależ moi kochani! roztrząsajcie jeno proroctwa i podania! złożcie wszelkie uprzedzenia, a znajdziecie, że Jezus z Nazaretu był Isz Jehova (Mężem Bożym), synem Boga na wieki, narodzonym z najczystszej i najświętszej Panny, bez wpływu mężczyzny, lecz jedynie przez wszechmocność Boską; że czas jego zjawienia się tenże był, w którym powinien był przyjść przyrzeczony Messyasz; że nakoniec Jezus Chrystus był dopełnieniem tego, o czem wcześnie już mówiły podania.

Wielu z was zarzucają, gdy nasi przodkowie, którzy współcześnie z Jezusem żyli, nie uznali go za przepowiedzianego Messyasza; i my też nie chcemy go za takiego uznać! — Ale moi kochani! Przenieście

się

się myślą do owego czasu, a pewno znajdziecie swój zarzut nie ugruntowanym; albowiem przyczyny wyrządzonej naszemu Zbawicielowi niesprawiedliwości szukać koniecznie należy w tej szczególnie okoliczności, że właśnie w czasie publicznego wystąpienia Boskiego Nauczyciela w Jeruzolimie, jedna sekta żydowskiego narodu potrafiła sobie przywłaszczyć przewagę i wpływ nad ludem, sekta, która przeciwna była rozszerzającemu się oświeceniu. Od tej sekty wszczęły się prześladowania przeciwko Jezusowi, ona go obwiniła i przez swój wpływ w narodzie wprowadziła go na krzyż. Ta sekta składała się z Faryzeuszów.

Podług Talmudu (: Sota:) było siedm gatunków Faryzeuszow:

1) Parusz Szichmi: Sichemiscy Faryzeuszowie, którzy znaki powierzchownej pobożności dla próżnej korzyści i sławy okazywali. On od Sichem syna Hemor bez wątpienia dla tego tak nazwani byli, że podobnie jak Sichem nie z miłości ku Bogu siebie i lud swój obrzezać kazał, lecz dla miłości Dinah, córki Jakóba, którą chciał pojąć za żonę; również Faryzeuszowie dopełniali swe dzieła nie dla chwa Boskiej, lecz aby byli chwalonymi od ludzi.

2) Parusz Nekifi: Czołgający się Faryzeuszowie; którzy ze zbyt

pokory i umartwienia zwieszali głowy, nogi ledwo od ziemi podnaszali, i mówili podług Talmudu: Wspomagajcie mię, bo spełniam nabożną sprawę.

3) Parusz Kisi: który ścianę krwią skrapia. Tacy którzy chodzą koło ścian domów z zamkniętemi oczyma, by nie ujrzeli niewiasty, dla tego często się uderzają i przez to robią sobie krwawe rany na głowie.

4) Parusz Meduchjo: Faryzeuszowie moździerza, którzy noszą czapki w kształcie moździerza, aby oczy ich były zakryte i nie mogły wolno bujać.

5) Parusz Edea ma chobathi veéésé: Faryzeuszowie którzy publicznie i dumnie mówią; chciałbym wiedzieć, jakie są moje obowiązki, i spełnić one; albo którzy utrzymują, że wszystkie swoje obowiązki spełnili, i nikt im nie może zarzucić niedbalstwa. Sami więc siebie usprawiedliwiali i chlubili się ze swojej sprawiedliwości.

6) Parusz Jerrah: Faryzeuszowie, którzy dobrze czynią z bojaźni kary.

7) Parusz ahaba: Faryzeuszowie, którzy dobrze czynią z miłości

ści nagrody, a zatem wypełniają zakon tylko dla nagrody.

Te siedm gatunków Faryzeuszów Talmud nazywa farbowanymi, i przeciwko nim stawi prawdziwych Faryzeuszów, którzy wszystko to, co tamci z nieczystych pobudek czynili, z prawdziwej miłości ku Bogu spełniali.

Za czasów najgłębszego upadku, w dniach Zbawiciela jeszcze znajdowali się niektórzy uczciwi i szlachetni Faryzeuszowie; do nich należeli: Rabbi Symeon, Radzca Józef z Arymatei, szukający prawdy Nikodem, Rabbi Gamaliel, Apostoł Paweł i inni.

Jeśli więc Chrystus unosił się często gorliwością przeciwko podaniom i ustawom starszych, nigdy te obwinienia nie były wymierzone przeciwko kościołowi żydowskiemu i prawdziwym jego podaniom, lecz tylko przeciwko owym przesądom, które początkowie miały cel dobry, ale coraz się dalej od ducha praw oddalały i przez swoje rozdrobnienie na oddziały, stały się ugniatającym ciężarem. Jeśli Chrystus zarzuca Faryzeuszom obłudę i rozmaite uchybienia przeciwko czystości nauki moralnej, potępia tylko szkolne mniemania pojedynczych fanatycznych Faryzeuszów, nie zaś naukę ca

żydowskiego kościoła, który nigdy nie potwierdzał i nie zalecał zupełnie ich przesąd i obłudy. Chrystus Pan, który pojedyncze nadużycia wyrzucał i obłudę Faryzeuszów srogiemi karcił wyrazami, daleki był od tego, aby odrzucał samę powagę kościoła, owszem utwierdza onę bardziej owemi wiele znaczącemi słowami (Mat. XXIII. 2—4). Na stolicy Mojżeszowej usiedli Doktorowie i Faryzeuszowie. Wszystko tedy cokolwiek wam rozkażą, zachowajcie i czyńcie: ale według uczynków ich nie czyńcie: albowiem mówią a nie czynią. Bo wiążą brzemiona ciężkie i nieznośne, i kładą na ramiona ludzkie: a palcem swym nie chcą ich ruszyć.

Przedstawiony obraz rozmaitych gatunków Faryzeuszów bardzo łatwo daje do pojęcia, że czysta i prawdziwa nauka Zbawiciela do tak ciemnych ludzi, którzy się samochcąc obłąkali, nie mogła mieć przystępu.

Lecz i w narodzie czynili Faryzeuszowie też same skutki, albowiem surowość, jaką oni w zewnętrznem okazywali życiu, ich udana gorliwość do tego wszystkiego, co się ściągało do Boga i podań, uczyniła ich przyjaciółmi i ulubieńcami narodu, który widział w nich obrońców swojej religii. Gdziekolwiek więc dotknięto Faryzeuszów, nastąpiły opporycye i rozruch ze strony przychylnego im ludu. Ztąd więc po-

pomoc i powszechne współdziałanie w ukrzyżowaniu opowiadacza no-
wej nauki.

Boska Religia równie być musi nieodmienną, jak jej Założyciel:
jeśli albowiem prawa natury nie zmieniły się, jakże się mogły odmie-
nić prawa, które są dane królowi stworzenia, człowiekowi? Religia ży-
dowska nigdy inną nie była, jak ta, którą dziś jeszcze zachowuje
Kościół katolicki, a ona jest tak stara, jak świat. Módl się do jednego
Boga, i wierz w Zbawiciela, jest treścią religii chrześciańskiej. Nu,
bracia moi! w cóż wierzyli ojcowie nasi? w jedynego Boga! Kogoż
oczekiwali? Zbawiciela Izraela, Goël Israel, i to oczekiwanie dziś
jeszcze wymawiacie codziennie trzy razy w waszych pacierzach.
Bądź pochwalony, wieczny nasz Boże! który zbawiasz Izraela. א)

Zapytajcie ojców naszych, a oni was objaśnią, dziadów naszych, a
oni was nauczą, że prawowierny Żyd ustawicznie wierzyć powinien
w przepowiedzianego Odkupiciela, tak jak prawowierny Chrześcianin w p[rzy-]
bytego Odkupiciela, naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa.

Niegdyś pewny Poganin przyszedł do żydowskiego uczonego H[il-]
lel, i rzekł do niego: Jeśli ty mnie, przez taki przeciąg czasu, ile [...]

א) סֵדֶר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל ׃

jednej nodze ustać mogę, twoję naukę wyłożysz, to się nawrócę i zostanę wyznawcą twojej wiary. Hillel powiedział mu prawie te same słowa, które nasz Zbawiciel w szesćdziesiąt lat później powiedział do zgromadzonej rzeszy; Czego nie chesz, aby ci czyniono, nie czyń tego twojemu bliźnemu; oto jest całe prawo. (א

Jak więc niesłusznie mówią wasi Rabbini: jeśliby chrześciaństwo było od Boga ustanowione, musiałby Bóg prawo swoje zmienić, o czem ani pomyśleć nie można.

Lecz odpowiadamy im: ponieważ Chrystyanizm od Boga samego jest ustanowiony, stary zakon niemógł uledz żadnej odmianie. Prawo Boskie dziś jeszcze jest takie samo, jakie było na początku świata, i pomimo siły piekła zastanie takiemże na zawsze. Wszystkie generacye ocierają się o tę starą skałę, ona jednak stoi niezwruszona na swej trwałej postawie; spokojnie pogląda na burzliwe fale ryczące nad sobą, i w ten czas, kiedy te zagrażają nią wstrząsnąć, rozbijają się w swej zapamiętałej wściekłości.

Lecz tak jak nigdy to, co jest wielkiem, nie stawa jednym razem w zupełnej doskonałości, tak też i religia Boska potrzebowała stopniowe-

---

א) תלמוד מסכת שבת דף ל״א ״ מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר ליה גיירני
ע״מ שתלמדני כל התורה כלה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין
שבידו בא לפני הילל גייריה א״ל דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל
התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור :

wego udoskonalenia, według tego, jak narody postępowały w kulturze.

Religia przodków naszych stała się zupełniejszą za czasów Noego; na wyższym stopniu stanął wiek Abrahama, więcej dojrzałym był lud u stop góry Synai; później podczas pobytu na pustyni otrzymał dokładne prawa, i nakoniec, aby uwieńczyć dzieło rozpoczęte, stanął Chrystyanizm. Narody doszły pełnoletności, gdy Boski Zbawiciel wymówił słowa, <u>consummatum est,</u> dokonało się.

Lecz tu dopiero koniecznie pozostawało wiele znieść, częścią to, co było dodanem do prawa, aby lud Boski odciągnąć od bałwochwalstwa, częścią to, co się odnosiło do oczekiwanego Messyasza. Jak tylko proroctwa ściągające się do przyjścia Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa były spełnione, a zatem i prawa odnoszące się do tych proroctw, jako już nie użyteczne zniesione zostały. Gdy budowniczy skończy budowę, zaraz odbiera rusztowanie, któreby wykończonemu gmachowi zawadzało. Rysunki planu są mu dopiero niepotrzebne, jednak one zachowuje, aby w każdym razie mógł okazać, że wiernym pozostał przepisanemu planowi.

Ta-

Takie jest mniemanie Medrasza i Majmonidesa: Kiedy przyjdzie Mesyasz, wtedy wszystkie księgi proroków będą zniszczone; [א] to jest, gdy budowa religii zostanie dokończoną, wtedy księgi te będą tylko planem niemającym żadnego celu.

Wprawdzie Rabbini zarzucają przeciw temu: że prawo Boskie w żadnym zgoła przypadku nie cierpi odmiany. Lecz niech tylko zajrzą w rozmaite miejsca Talmudu i innych dzieł, a znajdą, że częstokroć najsurowsze zakazy w pewnych okolicznościach bywały znoszone. Talmud n.p. naucza nas, że Bóg zabronił Adamowi i Ewie używania mięsa, Noemu zaś i dzieciom jego pozwolił onego używać. [ב] W księdze Genesis XVII, 14. czytamy: Mężczyzna którego odrzesku ciało nie będzie obrzezane, będzie wygładzona dusza ona z ludu swego; iż przymierze moje znieważył: [ג] a przecież widzimy w Jozue V, 5.6. że naród, który przez lat czterdzieści był na puszczy, uwolnionym był od tego prawa. [ד]

Pod karą śmierci było zabroniono gdzie indziej, jak tylko w Kościele Jerozolimskim czynić ofiary, [ה] przecież Eliasz ofiarował na górze Karmelu. [ו] i t. d. i t. d.

Co

א) ר' משה בר מימון בספר יד החזקה הלכות מגילה פרק ב' סימן י"ח "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח :

ב) תלמוד סנהדרין דף נ"ט "אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם וכשבאו בני נח התיר להם

ג) בראשית י"ז י"ד "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר :

ד) יהושע ה' ה' ו' "כי מלים היו כל העם היצאים וכל העם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו "כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר :

ה) ויקרא י"ז ג' ד' "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה "ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו : דברים י"ב י"ג י"ד "השמר לך פן תעלה

Co się tycze tego, wśmy namienili, posłuchajmy jednego z najbieglej-szych ojców Kościoła, ten tak się wyraża:

„ Chociaż się czasy zmieniły, chociaż przedtem mieliśmy tylko
„przepowiednią Zbawiciela świata, który teraz jest rzeczywiście, jednak
„dawna wiara nie uległa żadnej odmianie. Przed przyjściem Przyo-
„biecanego prawdziwa religia była wprawdzie pod innem nazwa-
„niem i pod inną postacią wyznawaną, niż po jego przyjściu; pra-
„wdy tej religii były więcej osłonięte, niż teraz, kiedy we wszystkich
„świątyniach jawnie i bez zasłony są opowiadane – religia zaś sama
„w sobie uważana była i jest zawsze jedną i tąż samą; i ta, którą
„dziś <u>chrześciańską</u> nazywamy, była już u starożytnych, i nigdy je-
„szcze nią być nie przestała od nastania świata aż do wcielenia
„Jezusa Chrystusa, odkąd tę, tak już starą religią, zaczęto nazy-
„wać <u>chrześciańską</u>.“

W rzeczy samej wszystko, czego naucza Kościół katolicki, znajduje-my w najstarszych podaniach, które jednak przez Talmudystów tak da-lece zostały przeistoczone, że rozsądnego sensu w nich znaleźć nie

mo

...תיך בכל מקום אשר תראה ״ כי אם במקום אשר יבחר יהוה באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם
...עשה כל אשר אנכי מצוך :

י) מלכים א׳ י״ח (18) ״ אליהו בהר הכרמל ··· בנה מזבח ··· ויעל פר ··· ובדבריך עשיתי את כל
...הדברים האלה : צאינה וראינה ״ פ׳ ואתחנן ״ דף קנ״ו (156.) ״ דפוס זולצבאך ״ הקב״ה דער האט
...ראל צו גיזאגט דאש זיא זאלין געפינדן אין דיא היידער פון ארץ ישראל דאש די אומות האבין
...נן גיוואנט אלש גוטש אפילו דאש פלייש פון דיא חזרים איז מותר געוועזן צו ישראל וואש
...האבן גיפונדין פון דיא גברים אונד אויך אנדערי זאכן וואש דיא תורה האט פאר באטן
...ישראל דא האט הקב״ה דער לויבט גאנצי זיבן יאהר אלז דיא האבן מלחמה גיהאט ...ין
...ישראל דא איז אלש מותר געוועזן : ר׳ משה בר מימון בספר יד החזקה בהלכות מלכים
...חמותיהם פרק ח׳ סימן א׳ ״ חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגוים מותר להם לאכול נבלות
...פות או בשר חזיר אם הוא רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אסורות ושותה יין נסך :

można. Lecz my w tej mierze idźmy za radą starego żydowskiego uczonego: <u>jedźmy daktyle, a pestki wyrzucajmy.</u>

Dla lepszego objaśnienia tego, cośmy powiedzieli, niech służy następująca uwaga:

Po wypędzeniu Adama z raju, wskazany mu był, jako już upadłemu człowiekowi, cel jego walk i trudów, zdeptanie głowy węża (czarta). Cel ten mógł być osiągnięty tylko przez naród, czyli raczej przez pokolenie ludzi, które jedność i wieczność Boga, jako też Jego naukę najczyściej zachowało. Judaizm więc tylko mógł być przygotowaniem do Chrystyanizmu. Cześć Boska w Judaizmie bardziej zewnętrzna i ceremonialna, w nim legalność bardziej jeszcze powierzchówna, stanowiła formę, która im więcej stała się czczą w późniejszym Faryzeuszowskim czasie, tem bardziej potrzebowała wszechstronnego ziszczenia się, i tem bardziej i serdeczniej do onego tęskniono. To ziszczenie się i wypełnienie pełne miłości i życia stało się wreszcie przez Syna Bożego, który od Ojca przed wieki zrodzony przyjął człowieczeństwo, i zjawił się w narodzie żydowskim. Ten to był, <u>który nas śmiercią swoją z pod</u>

pa-

תַּלְמוּד מַסֶּכֶת חוּלִין דַּף י"ז [17], וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב (דְּבָרִים ו' [6]) אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב
כַּתְלֵי דַּחֲזִירֵי : רַשִׁ"י . כַּתְלֵי דַּחֲזִירֵי . חֲזֵרִים יְבֵשִׁים שֶׁקּוֹרִין בקינ"ש :

panowania diabła i niewolniczej bojaźni uwolnił. On stał się prawdą i życiem. Jak więc Chrystyanizm jest zwycięzeniem czarta i śmierci, tak również on jest wewnętrznem i duchownem ożywieniem prawa. Dla tego mówi Chrystus: Nie przyszedłem rozwiązywać zakon, lecz wypełnić. Prawo nie powinno być zniesione, lecz w myśl Boga z miłością ma być święcie zachowane. Jeśli więc Chrystyanizm jest ziszczeniem się Judaizmu, jeśli to jest myśl Boska, ożywiona i ożywiająca, wyrzeczonego i objawionego w Judaizmie prawa, idzie zatem, że tylko w Chrystyanizmie Judaizm ma swe wyrozumienie, tylko w Chrystyanizmie mógł znaleźć klucz wyjaśnienia swojej wiary. Żydzi, a przynajmniej większa ich część, nie rozumieli tego, to jest nie pojmowali głębokiej prawdy dla tego właśnie, że brakło im pojęcia, któreby Chrystyanim powinien był im nadać.

Nuż moi Kochani! jeszcze jedno słowo, które dostatecznie dowiedzie, że wasz teraz istniejący Judaizm, nie jest już owym prostodusznym Judaizmem, jak go znajdujemy za czasów Abrahama, Izaaka i Jakoba, jak go podziwiamy za czasów Mojżesza, a nawet w czasie i po Babilońskiej niewoli. Gdzież bowiem jeszcze znajdziemy wierny b-

braz Mardocheusza, Eleazara, Machabejskiej matki, Matatyasza, których historyą każdy czyta z wzruszeniem, albo słyszy opowiadaną, gdzie pomoc Boska tak dzielnie się okazywała?

Na trzy ściśle od siebie różniące się oddziały są dziś żydzi rozdzieleni:

1) na tak nazwanych Prawowiernych *)

2) Reformatorów i

3) Indyfferentystów.

1. Prawowierni.

Daleki od naruszenia świętości jakiejkolwiek bądź sekty, o ile ona jest rzeczywiście dla niej świętą, szanuję owszem tych, którzy ściśle żyją podług nauki, którą za prawdziwą uznają. Ubolewam tylko nad tymi nieszczęśliwymi, że światło prawdy jeszcze ich nie oświeciło, i proszę Boga, aby tym błędnym owieczkom wskazał prawdziwą drogę. Ci dobru publicznemu nie są szkodliwi, i okazują się godni zostać oświeconymi światłem zbawienia.

Ina-

*) Mówię: tak nazwani prawowierni! gdyby bowiem oni rzeczywiście byli tymi, co to słowo prawowierny, starowierny, wyraża, toby oni nieutracili starej, prawdziwej wiary ojców naszych, zachowaliby prostotę służby Bożej, ów prawdziwy, pobożny sens, który nam Bóg udziela, nie zaś Talmudyści, którzy prawdziwą wiarę tak niemiłosiernie przeistoczyli.

Inaczej się rzecz ma

II. z Reformatorami,

Ktorzy wszystko gotowi poświęcić, aby staremu Judaizmowi, którego jedyną ozdobą była jego starożytność, włożyć nowomodną suknię. Was poprawiacze świata! pytam się: Co się z waszej religii, i co z was samych stanie? Oma mieni chorobą nowatorstwa, przykładacie rękę do starożytnej budowli, która wam do zachowania była powierzona; wy mieliście strzedz ruin onej, św snąć te ruiny klamrami, jeśliby groziły upadkiem, zamiast tego, dajecie jej nowy kolor! Jakaż przeciwność! od wieków starożytną budowlę, świat temi malować kolorami! starość traci przez to swoję starożytność, a świeża politura nie czyni całości nową. Powiadam wam, a ze mną każdy nieuprzedzony to powie: że wasza nauka nie może się utrzymać czego bowiem właściwie nauczacie? Podania nie się zgodne z waszym wzniosłym rozumem; cóż dopiero czynić? jeszczeż dłużej oczekiwać n przepowiedzianego Messyasza? byłoby to za wiele wymagać po waszej cierpliwości, albowiem powiecie; <u>gdyby miał przyjść, toby już dawno przyszedł</u> *). Uznać Jezusa Chrystusa za Przepowiedzianego? Wasza

in

---

*) Jeszcze przed nie dawnym czasem oświadczyli Żydzi w Konstantynopolu sw im Rabbinom, iż, jeśli tak długo oczekiwany Messyasz po upływie jednego ku nie przyjdzie, oni wszyscy przejdą do Chrystyanizmu.

mądrości temu przeszkadza! Tworzycie więc sobie nową religią; i patrzcie oto! hasłem onej jest Deizm! — Lecz jakże straszny początek do straszniejszego jeszcze końca! tego wam jeszcze nie dosyć, trafiacie na skały, które przebyć wam trudno! przeszkody po przeszkodach stawią się przeciw nauce waszej! i dopiero zły duch dokonał dzieła swojego, albowiem Deizm ustąpił miejsce Ateizmowi. I czemże więc jesteście? nierównie mniej niż niczem! — Do takiego końca zmierzają wasze nauki, i z nich powstają.

III. Indyfferentyści.

Albowiem waszym przykładem pozbawieni dawnej wiary, dostrzegając przytem, że wasze nauki nie są od Boga, porzucają jedno i drugie i mało się już troszczą o religią, która im teraz stała się rzeczą niepotrzebną.

W takim stanie jest teraz wasz Judaizm! Jakże dalecko inaczej dzieje się z Kościołem katolickim, jak niezwruszony on stoi od swego założenia przy pomocy przyobiecanego przez Jezusa Chrystusa Ducha świętego i jego własnej, i trwać będzie aż do skończenia świata. Przebieżcie ze mną historyą Kościoła, a znajdziecie, że w przeciągu ośmnastu wieków, w każdym prawie stuleciu burze przeciwko niemu się srożyły, i że z każdej, która zda-

zdawała się go zniszczyć, z większym jeszcze blaskiem i świetnością zwy-
cięzko wychodził, że Bóg w swej mądrości dozwalał burzom powstawać, było to dla tego, że klejnot prawdy w ogniu prześladowania i cierpień oczyścić należało, aby w dzień sądu nikt nie miał do uniewinienia się prawa. Pobożny i mocny w wierze ma być doświadczony, aby światło jego świeciło przed ludźmi; obojętny i trwożliwy zachwiany, aby otworzył oczy i zwrócił na to, co jest najistotniejszem.

Tak jest, twarde były doświadczenia spółczesnych przy rozpoczęciu i rozszerzeniu się religii chrześciańskiej, i z podziwieniem winniśmy się zapatrywać na wytrwałość mężów żyjących w owych czasach.

1. Początek Kościoła chrześciańskiego.

Jezus Chrystus przed wstąpieniem do nieba stanął za Jerozolimą wpśród wiernych swoich jednastu Apostołów i rzekł: <u>Idąc na cały świat opowiadajcie Ewangelią wszystkiemu stworzeniu.</u> Gdyby kto obcy był wtedy obecnym, i słyszał ten rozkaz Zbawiciela, jakby się musiał zadziwić, że jednastu nieuczonych ludzi, a jeszcze ludzi z prostego stanu, mają iść świat oświecać. Ci mężowie mieli dać świadectwo o swoim mistrzu przed wysoką radą żydowską, przed doktorami, którzy tego mistrza nie

słuchali, lecz odrzucili. Oni mieli poganom opowiadać ukrzyżowanego Boga i oznajomić ich z jego nauką; zalecać pobożne i cnotliwe życie tym, którzy zbrodniami tylko zwykli czcić swoje bóstwa. Mieli rodzajowi ludzkiemu ogłaszać zrzeczenie się, dźwiganie krzyża, pokutę i poprawę, który zupełnie był pogrążony w zmysłowych roskoszach. Podług ludzkiego rozumowania ów obcy powinienby powiedzieć; Dzieło wasze na niczem się skończy, wprzód nim go zacznicie, a imiona wasze nie daleko przejdą za mury miasta Jeruzolimy. Jednak co ludziom zdawało się być niepodobnem, to u Boga nie było niepodobnem, bo tych jednastu mężów zaczynają kazać, Duch Boski spoczywa na ich mowach, tłumy ludzi napływają, słuchają, wierzą i chrzest przyjmują. Tłumy te nie dają się więcej przestraszać groźbami, cielesnemi karami, więzeniem i kajdanami, i tych jednastu opowiadają wszędzie Jezusa ukrzyżowanego, jego święte nauki; aby wszyscy, którzy uwierzą, dostąpili zbawienia. Bohater zsiada z rumaka i ugina kark pod naczyniem zawierającem wodę chrzestną; mędrcy zostają uczniami nieuczonych rybaków, lud opuszcza wspaniałe świątynie i ofiarne uroczystości swoich bożków, by w ukrytych głębiach i jaskiniach sprawować najświętszą ofiarę, wyśpiewywać hymny Temu, który syna swego posłał na świat i na śmierć wydał, aby zbawić wszystkich

kich. W prawdzie powstają wszędzie przyjaciele starej służby Bożków, posłannicy wesołego poselstwa królestwa Bożego uchodzą od miasta do miasta, w ucieczce tworzą nowe zgromadzenia, łapią ich, kamienują, ścinają, kijmi zabijają, piłują, do krzyża przybijają. Lecz płynąca krew Apostołów nie gluzuje więcej imienia Jezus głęboko wyryte go na sercach wiernych; zginęli, lecz dzieła ich nie zginęły. Jezus zwyciężył świat, a zwycięztwo jego pozostanie na wieki.

Zadaniem było pierwiastkowego Kościoła doprowadzić świat cały do światła prawdziwego poznania, i wypełnić stary zakon, to jest; rozwinąć z niego żywe ziarno prawdy i z tą prawdą obeznać wszystkie narody. I to zadanie Kościół w pierwszych stuleciach rozwiązał, z najlepszym bowiem skutkiem zbijał obłudę Faryzeuszów i pogańskie nabożeństwo.

II. Rozszerzenie się Kościoła Jezusa Chrystusa.

Apostołowie opowiadali niewiernym Saduceuszom, pozornie świętym Faryzeuszom, zatwardziałemu żydowskiemu narodowi, pogrążonym w bałwochwalstwie i wszelkiego rodzaju występkach poganom, żywą wiarę w Jezusa, wymagali zaprzania się siebie, i ukrzyżowania ciała, by ono poświęcili Bogu jako kościoły i godne mieszkania Ducha

świętego. Nauczali ziemskie dobra lekce ważyć, szacować i kochać cnotę, a gardzić przemijającą sławą. Tę naukę swojego mistrza ogłaszali Apostołowie, dopóki ich języki nie zamarły pod udręczeniem śmierci męczeńskiej. A gdy zamilkły usta Apostołów, podniosły się głosy tych, których oni wybrali za następców do wykonania rozkazu swojego Pana, i dzieło ich miało błogosławieństwo. Tysiące a tysiące przybiegały słuchać ich nauki, żądali należeć do ich społeczeństwa i błagali o uczestnictwo Sakramentów.

Lecz podczas gdy gospodarz domu czuwał, niespał także nieprzyjaciel; powstało prześladowanie strasznym sposobem. Cesarz Nero był pierwszy z pogańskich cesarzów, który wydał rozporządzenie przeciw Chrześcianom. Jednych ukrzyżowano, drugich oszytych skórami zwierząt, psami zaszczwano, innych spalono. Podobnie prześladowali chrześcian cesarze Trajan, Sewerus, Decyusz, Waleryan, Aurelian i Dyoklecyan, co trwało aż do roku 313. do cesarza Konstantyna. Obficie płynęła krew męczenników, i gdy się ta jeszcze dymiła, tysiące przybiegały do nauczycieli chrześciańskich i otrzymywali chrzest. Coraz większa stawała się moc krzyża, i tak wiara Apostołów zwyciężyła świat, i wszystkich

na-

narodów przez wszyskie wieki zwycięzkie dzieło rozszerzenia chrześcian-
skiej wiary uskuteczniło się za pomocą Boską.

Wspomniało się już, że Rabbini (: osobliwie teraźniejsi :) zaślepieni bardzo zasmucającemi przesądami, na próżno usiłują przeistoczyć podania, które zupełnie jasno świadczą o przyjściu naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa.

Opatrzność nad tem czuwała, żeby podania, również jak i same proroctwa niesfałszowanemi zachowane były, a Izrael widząc ginące narody, które go ugniatały, mógł oprzeć się wszelkim burzom; uzbrojony dwiema pomocami (: proroctwem i podaniem :) mógł śmiało postępować nie obawiając się napadów zewnętrznych, które musiały ustąpić przed takimi potęgami, jak niegdyś fale morza czerwonego przed ludem Bożym.

Ależ moi Bracia! podczas uwolnienia ojców naszych z niewoli Egipskiej postępowały przed nimi dwie ogniste kolumny oświecając ich tylko samych, a prześladowców zostawując w ciemnościach — wy dziś to dobrodziejstwo zostawujecie innym narodom, albowiem te dwie kolumny (: proroctwa i podania :) im przyświecają, a wy tym czasem zostajecie w ciemnościach.

Obyście przecię nakoniec ujrzeli prawdę i ku wiecznemu zbawieniu waszemu zawołali z jednym z braci naszych: <u>Znaleźliśmy tego, którego nam</u>

Moj

Mojżesz w księdze prawa przepowiedział i którego nam Prorocy głosili: Jezus z Nazaretu, syn Dawida, jest naszym Messyaszem.

Nie odmawiajcie mu dłużej ubóstwienia, gdyż on przyszedł z nieba, aby podzielił naszę nędzę i uszczęśliwił nas na nieskończone czasy; poddał się śmierci, abyśmy osiągnęli życie wieczne, albowiem krwią jego drogą zmyte zostały nieprawości nasze, krwią, o której ojcowie nasi mówili: niech spadnie na nas i na dzieci nasze.

Jakież zuchwałe słowa! — los okropny, który się wkrótce na nich spełnił, nadto jawnie dowodzi, jak się prędko te wyrazy uskuteczniły. Lecz bracia moi! chciejmy i my dziś te wyrazy ale w innym sensie powtórzyć: i gdy one były u ojców naszych zuchwałem wyzwaniem, my wymawiajmy je w duchu religijnym z tą ufnością, jaką mieć powinniśmy w Boskiej dobroci. Błagajmy więc Zbawiciela naszego z sercem skruszonem: Boże nasz, Zbawicielu nasz! niech krew Twoja spadnie na nas i na dzieci nasze, aby zmyła grzechy nasze, aby oczyściła najmniejsze nasze przewinienia, abyśmy się stali uczestnikami chwały wiecznej, i zdolnymi do przekonania całego ludu Izraelskiego o Bóstwie twojem.

Upadnijcie więc moi kochani! przed tym Bogiem-Człowiekiem, który cel posłannictwa swojego w tych kilku zawarł słowach: aby utracone

owce

owce domu Izraela uratować; który tyle też wylał nad bliskim upadkiem naszego miasta, i nad nędzą, która póty ścigać nas będzie, dopóki nie wyrzeczemy się naszego nieposłuszeństwa; który w ostatniej swojej modlitwie jeszcze błagał o przebaczenie dla występnego Izraela.

Przez Niego tylko jesteście synami Abrahama. Krew naszych Patryarchów w tenczas tylko popłynie w żyłach waszych, kiedy się nasycicie ciałem i krwią Jezusa Chrystusa, który jest synem Dawida, synem Abrahama (Mat. I. 1.).

O, idźcie więc za przykładem tylu Izraelitów, którzy rzucili się na łono katolickiego Kościoła, Kościoła, który prawdziwą religią ojców naszych w sobie zawiera. Wszędzie znajdziecie braci waszych, którzy przez chrzest święty są odrodzeni; a ci nowi chrześcianie są ucznami i dziećmi jednego Boga, który będąc samą miłością, przepisuje miłość jako najwyższą cnotę. Będąc często przedmiotem waszego prześladowania, przebaczają oni wam zło, które im wyrządzacie; przeklinacie ich, oni się za to nieczmordowanie za was modlą, jeśli stajecie się ich oszczercami, oni waszę niesprawiedliwość pokrywają płaszczem chrześciańskiej miłości bliźniego.

Miłość ta zapala serce prawego chrześcianina, albowiem Ewangelia na-

naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa wkłada mu ją za święty obowiązek. Religia zaś, która tak wzniosłe podaje nauki, nie miałażby u was znaleźć przyjęcia.

Jeszcze dotąd w tej mierze nie rozpaczam, ustawicznie będę was błagał, abyście się z tą świętą obeznali religią dla przekonania się o jej świętych prawdach.

Nie lękajcie się trafić na błędy i sprzeczności albo spory, jak to się często zdarza u Rabinów, bo Kościół Jezusa Chrystusa lubi światło dzienne, a odrzuca wszelkie spory, i drobiazgowe szperania, rodzące samę tylko niezgodę. Rozważcie tylko dowody, które się wam nasuwają, a nawrócenie wasze stanie się koniecznem.

Mojem najgorętszem jest życzeniem, aby się wam zawsze dobrze powodziło, i uniesiony gorliwością o dobrą sprawę, ustawnie zbijać będę całą siłą fałszywe nauki waszych ślepych przewodników. Będę przy pomocy Boskiej tak szczęśliwym, że najdobitniejszemi dowodami doprowadzę was do Boskiego Pasterza, który bezustannie szuka swoich owiec, które jednak, niestety! nie słuchają głosu jego.

Jeśli w niniejszem pisemku znajdą się niekiedy twierdzenia, któreby was krzywdzić mogły, to proszę zbyt surowo o mnie nie sądzić, pamiętając, że chociaż włożono na nas prawo, kochać bliźniego jak samego siebie! jednakże z drugiej stro-

strony przykazuje, kochać Boga więcej jak nas samych! Każde pobłażanie naszym bliźnim tak jak każdy wzgląd na nas samych staje się występkiem, skoro Majestat Boski na tem cierpi.

Ty więc Matko Boga mojego! Ty jedyna pociecho po moim Zbawicielu! wzniosła Królowo Nieba i Aniołów! Ty, do której się nigdy na próżno nie uciekałem, proś za mnie swego Boskiego syna, a mojego Zbawiciela, aby poruszył serce Izraela do dania słuchu mojemu głosowi, i stania się godnym łaski Najwyższego, abym usłyszał w całym Izraelu radośny śpiew:

„ Ujął się Izraela sługi swego, pamiętny na miłosierdzie, które przepo-
„ wiedział Ojcom naszym, Abrahamowi i potomkom jego na wieki. A-
„ men! Łuk. I, 54,55.

Biografia

Pawła Ludwika Bernarda Dracha

przez niego samego opowiadana.

Gdyby to nie było niestosownem, powiedziałbym: że los mój podobny do losu Pawła świętego, mojego czcigodnego Patrona, bo również jak on głosem Boskim zostałem doprowadzonym do Chrześciaństwa, żaden człowiek najmniejszego w tem nie miał udziału, a prześladowania i nienawiść żydów i mnie także nie ominęły. Lecz Boże mię zachowaj, abym choć najmniejszą miał im za to robić wymówkę! przebaczam im z całego serca, tak w mojem jako też dzieci moich imieniu. Owszem dziękuję nawet za to, że podali mi zręczność cierpieć dla imienia Jezusa Chrystusa, i widzę w tem narzędzie Najwyższej Istności, która mi według swojej Boskiej sprawiedliwości chciała dodać udręczeń. Gdy bracia Jozefa jawnie wyznali popełnioną przeciwko niemu niesprawiedliwość, powiedział ten Patryarcha (: wierny obraz naszego Zbawiciela :) do nich: Nie wy posłaliście mię do Egyptu, lecz Bóg. א)

W dzieciństwie już miałem wielką do nauk skłonność, a najwięcej pociąga-

ga-

א) בְּרֵאשִׁית מ"ה ח'. וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה (מִצְרַיִם) כִּי הָאֱלֹהִים :

gała mię nauka języków. Tak jak wszystkich Izraelskich dzieci mających zostać rabinami, było i mojem przeznaczeniem w najmłodszych latach, biblią z hebrajskiego tekstu z kommentarzami tłumaczyć na język rabinów, i uczyć się Talmudu. Ojciec mój biegły Talmudysta i uczczony tytułem Chaber *) sam mi wykładał naukę Talmudu.

W wieku lat 10. tak daleko już postąpiłem, że kiedy mnie podług upodobania powiedziano jaki wiersz z biblii, mogłem natychmiast dokładnie wskazać miejsce onego wespół z kommentarzem. Pamięć moja tem bardziej się wzmocniła, im więcej ciekawych przychodziło, aby mię tak podziwianego dziecięcia na probę wystawiali.

Już w ten czas najulubieńszem mojem umysłowem zajęciem się było poznać dokładnie naukę wiary, i ochotnie korzystałem z każdej okoliczności, która mię z wiarą i obrzędami Kościoła oswajała. Przypominam sobie, że roskosz była dla mnie ze starym sługą właściciela domu, bardzo gorliwym Katolikiem, rozmawiać o religii. Ten stary poczciwy Niemiec był ożywiony wiarą, którąby góry mogła wstrząsać, a jednak cała jego biblioteka składała się tylko z jednego katechizmu i kilku książek do nabożeństwa. Byłaby dla słuchających rzecz bardzo zajmująca, słyszeć dziecię lat dziesięciu mówiące tak po-

*). Dwa są stopnie Rabinów: Morenu i Chaber.

poważnie z podstarzałym człowiekiem o rzeczach tak wielkiej wagi. Te rozmowy ściągały na mnie niekiedy dość ostre wymówki.

W dwónastym roku życia wstąpiłem do niższego oddziału Talmudycznej Akademii (Bet-hammedrasz) w rodzinnem mojem mieście Edendorf. Tam gdzie zwykle jest kurs trzyletni, przybyłem tylko rok jeden, poczem mogłem już przejść do Bischheim. Tu zostawałem półtora roku, po którym czasie przeszedłem do trzeciej i ostatniej klassy w Westhofen, gdzie słuchałem prelekcyi znakomitego Talmudysty Izaaka Lundeschuetz, starszego w tem mieście rabina. Ten niemało był zdziwiony gdy wkrótce po mojem do jego szkoły wstąpieniu podałem mu na piśmie w języku rabinów własne jego prelekcye, które on dnia poprzedzającego publicznie czytał w języku niemiecko-hebrajskim. Od tego dnia byłem najpierwszym w całej klassie, a przy objaśnieniu Talmudu, zawsze się mego zdania radzono.

Podczas długiej podróży, którą musiał po Niemczech przedsięwziąć Pan Lundeschuetz, wszedłem do szkoły starszego rabina Pana Guggenheim. W świadectwie tego uczonego Talmudysty, które dziś jeszcze posiadam, wyraża się ten w najpochlebniejszych wyrazach nad moją pilnością i postępem w nauce Talmudu.

W czasie wiosennych i jesiennych wakacyj udawałem się do Strasburga, a ponieważ w tym właśnie czasie przypadają wielkie uroczystości, miałem więc

zrę-

zręczność być obecnym na prelekcyach głównego rabina Dawida Sintzheim i Pana rabina Samuel-Samuel i Zadok Weil. Wszyscy ci uczeni jednogłośnie mówili o moich wielkich postępach w talmudycznej Teologii.

Tym czasem skłonność moja do Chrystyanizmu przyjęła poważniejszy charakter. Pozostały mi czas poświęcałem wyłącznie nauce łacińskiego i greckiego języków, abym chrześciańską religią z samego mógł czerpać oryginału. Ten pociąg do Chrystjanizmu dzień po dniu wzrastał. Ojciec mój, którego baczności zamiar mój nie uszedł, często mię napominał, abym tak się nie przywiązywał do świeckich nauk i wzywał abym całą uwagę poświęcił żydowskiej religii. Ale te upominania więcej mię jeszcze podżegały.

Zaledwie wyszedłem z lat dziecinnych, już talmudyczne moje nauki były skończone, i dopiero polecono mi zająć się wychowaniem syna Pana See, bogatego Izraelity w Rappoltsweiler. W tym domu zostawałem przez trzy lata, dopóki nie usposobiłem mojego wychowańca do tego stopnia, aby mógł wejść do wyższej szkoły, w której były mój Nauczyciel był także teraz jego nauczycielem.

W Rappoltsweiler raz pierwszy miałem ukontentowanie zejść się z katolickim duchownym.

Wiadomo jak trudno w Alzacyi Żydowi mieć wstęp do chrześciańskiego towarzystwa; potrafiłem jednakże wystarać się o takowy w Rappoltsweiler. Powierzchowność

ność nieco obiecująca, różniąca się tem, poczem najłatwiej Żyda, szczególniej we Francyi i Niemczech poznawają, okoliczności te mówię, zjednały mi łaskawe przyjęcie.

Pomiędzy domami z któremi miałem znajomość, zasługuje szczególnie na uwagę dom Pana Maire od roku 1808; w tym bowiem bywałem najczęściej. Familia jego była bardzo nabożna, i tak otwarcie przed nią mówiłem o mojej skłonności do Chrystyanizmu, że pożyczono mi francuzki Katechizm i polecono abym się poradził duchownego. Z chęcią przyjąłem tę uwagę; naznaczono dzień, i miałem długą rozmowę z Księdzem. Lecz chwila, którą Bóg dla mojego przeznaczył nawrócenia, jeszcze nie przyszła, bowiem ta rozmowa w niczem mię nie umocniła, owszem oddałem nawet udzielony mi Katechizm z dołączeniem niektórych własnych uwag, lecz które mi wkrótce zamiast odpowiedzi odesłano. Ta czcigodna familia zachowywała najgłębsze milczenie w tem, co się ściągało do mojego zamiaru, i wahanie się moje tłumaczyła na konto mej młodości. Dziękuję jej za to serdecznie i żywą oświadczam wdzięczność za udział, jaki miała w mojem nawróceniu.

Odtąd zaniedbałem wszelkich badań, które się do Chrystyanizmu odnosiły. Czułem wszakże w sobie niespokojność, która wcale dla mnie nie była obojętną.

W rok po tym wypadku przejeżdżał nowo-ustanowiony starszy rabin przez

Rap-

Rappoltsweiler. Byłem mu przedstawiony i ten z własnego popędu zaszczycił mię tytułem Chaber. W krótkim czasie pozyskałem sześć takowych tytułów jeden po drugim od rozmaitych starszych rabinów. Dwaj nawet wyrażali się w swoich dyplomatach, że wkrótce dostąpię stopnia doktora.

Tu więc ambicya znalazła bodźca! wszystkie moje myśli skłaniały się ku rabinizmowi; a wprzód powzięte wyobrażenia o chrystyanizmie znikły zupełnie.

Z Rappoltsweiler udałem się do Kolmar na nauczyciela, do szwagra Pana See. Ta familia, której pamięć zawsze mi drogą będzie, w ten czas tylko przestała mię swą przychylnością zaszczycać, gdy się dowiedziała o mojem przejściu.

W tym domu przebyłem dwa lata, po upływie których okazałem życzenie udania się do Paryża, dla dokończenia tam cywilnych nauk. Nieprzezwyciężona chęć ciągnęła mię do stolicy, gdzie, jak mówiłem sobie, gwiazda mojego szczęścia świeci. Wszelakoż nie miałem tam żadnych krewnych, i żadnej od nikogo nie spodziewałem się pomocy.

Ojciec mój, którego przed wyjazdem z Alzacyi prosiłem o błogosławieństwo, najusilniej starał się odprowadzić mię od mojego zamiaru. Lecz gdy postrzegł, że postanowienie moje jest niewstrząśnione, wyrzekł nakoniec te wyrazy rodziców Rebeki: to jest od Boga postanowiono, i dodał; tak mój synu! w Paryżu czeka się wielkie szczęście.

Mia-

Miałeś słuszność dobry Ojcze! jakież większe szczęście mogło mię tam oczekiwać, jak to, aby chrzest święty przyjąć?

Mój Pryncypał także użył wszelkich srzódków, aby mię zatrzymać, i gdy mu się to nie udało, rzekł; że jeśliby mi się w Paryżu nie powodziło, mogę w każdym czasie do niego powrócić.

Przybyłem tedy do Paryża nie przynosząc z sobą innych polecających pism, jak moję teologią i nieco znajomości języków.

Tu to Opatrzność Boska dziwnie działała do przygotowania mojego nawrócenia. Otrzymałem miejsce w wyższym Konsystorzu, było mi przytem powierzone kształcenie dziecięcia bardzo szanownego Izraelity, wykładałem nadto naukę różnych języków tak Izraelitom, jako też Chrześcianom.

Izraelita, którego szczególniej kochałem, a który był jednym z najgorliwszych zwolenników Rabinizmu, podał mi zręczność do zabrania bardzo szanownej znajomości. Była to zacna i nabożna katolicka familia wyższego stanu, zajmująca w jego domu mieszkanie, z której też miałem kilku uczniów. Przez lat kilka świadek prawdziwej i czułej pobożności tej szanownej familii, wszystkie moje uprzednie uczucia Chrystyanizmu ożyły we mnie na nowo, i odtąd każdy obrzęd katolickiego Kościoła robił najgłębsze na mnie wrażenie.

Ta zacna familia postrzegła ze swej strony, że uczniom moim wykładam

ta-

łaciński text nowego testamentu z głębokiem uczuciem i szczególniejszym wyrazem, że nawet wiele mówiłem o wierze i kościele, uważano jednak roztropném nie okazywać mi tego.

Łacińskie i greckie dzieła najuczeńszych Ojców kościoła, które znajdowały się w mojej bibliotece, były przedmiotem ciągłego czytania, i podczas gdy gorliwie zajmowałem się nauką religii, która tak już głęboko we mnie zaczęła się wkorzeniać, znajdowałem w ojcach Kościoła nie raz gruntowne zarzuty, że mój naród text hebrajski często bardzo fałszywie oddaje. Sam to już uprzednio dostrzegłem, że w wielu miejscach text bardzo jest pokaleczony, albo takie zawiera luki, że niepodobna, aby tak fałszywe tłumaczenie nie uderzyło każdego. Mojem więc było zatrudnieniem text hebrajski porównywać z tłumaczeniem siedmiudziesięciu, bo ono było wykonane przez najuczeńszych z Synagogi na początku trzeciego wieku przed narodzeniem naszego Zbawiciela, a przeto w owym czasie, kiedy bynajmniej nie było jeszcze powodu do sprzeczek o spełnieniu lub niespełnieniu przepowiedzianego Messyasza.

Grecki text zawsze zdawał mi się prawdziwszym, przedsięwziąłem więc podług tegoż text hebrajski przywrócić. Należy tu jeszcze uważać, że wszędzie gdziekolwiek nowy testament od textu hebrajskiego odstępuje, tam zawsze się zgadza z tłumaczeniem siedmiudziesięciu.

Do-

Dosyć już daleko byłem w mej pracy postąpił, gdy starszy rabin nie mogąc po mojem przedsięwzięciu spodziewać się dobrych skutków dla Faryzaizmu, przyszedł do mnie i radził, abym zaniechał mego zamiaru, jeśli nie chcę narazić się na niebezpieczeństwo, grożąc mi, że napisze nad mojem dziełem krytykę we francuzkim, włoskim i hebrajskim języku. Na to jego wyzwanie odpowiedziałem głębokiem milczeniem, i oddałem się z podwojoną gorliwością mej pracy.

Pentateuch, który prawie był skończony, zyskał potwierdzenie największych Filologów stolicy, a szczególniej sławnego Oryentalisty, którym się Francya miała prawo pysznić. Gdy więc on poprawiony przeze mnie text ze mną roztrząsnął, raczył go przedstawić Panu ministrowi spraw wewnętrznych, jako dzieło godne uwagi tak znakomitego męża stanu.

Z tej ważnej czynności zakwitło dla mnie i dzieci moich nieszacowane szczęście. W uważnem roztrząsaniu świętego textu, w którem po raz pierwszy w życiu mojem sprzeciwiłem się rabinowskim kommentarzom, widziałem wyraźnie, że wszystkie przepowiednie tworzą tylko jedno wielkie koło, które cztery tysiące lat ma w okręgu, i w którem wszystkie promienie koncentrują się w jednym punkcie, którym jest Jezus Chrystus nasz Zbawiciel i Odkupiciel. Zbawiciel grzesznego rodzaju ludzkiego, noszącego

grzech

grzech Adama w łonie swoim, jest jedyny cel wszystkich Proroków i wszyscy tak wyraźnie o nim mówią, że nie można w ich proroctwach zbłądzić. Wszyscy Prorocy tworzą doskonale jeden obraz; i tak, najstarsi podali pierwszy zarys onego; im bliżej przychodził czas, tem dokładniej określali niedokonane rysy! coraz żywszemi stawały się kolory, im bliżej dochodziły epoki wielkiego wypadku. Gdy już nakoniec obraz był skończony, znikli malarze, a ostatni między nimi Malachiasz wydał osobę, która miała zdjąć zasłonę z dokonanego obrazu, aby go przedstawić całemu światu. _Patrzcie_, mówi on, _nim przyjdzie dzień Pański, straszny i wielki, poślę wam Eliasza Proroka_ (: Malach. IV. 5.) [א)]

Nakoniec: raduj się córko Syońska (: Zachar. IX, 9.), [ב)] albowiem przyszedł czas, w którym niewiasta w starym testamencie napiętnowana klątwą kościelną *) za grzech pierworodny, ma się stać początkiem dzieła zbawienia, a nowy zakon przywróci ją do wszystkich jej praw. Wielka ofiara oddzieliła epokę, w której inne ofiary miały zostać już tylko figurą.

Na–

---

*) Kobiety żydowskie są od zachowania prawie wszystkich praw Mojżeszowej religii wyjęte; owszem podług rozkazu Talmudu nie powinny znać nawet prawa, albowiem mówi on (: Traktat. Sota fol. 20.), „_Kto oznajamia córkę swoję z prawem świętem, jest równie godzien kary, jak ów, który ją naucza rzeczy nieprzystojnych._ [ג)]" Cała jej cześć ogranicza się tylko na niektórych szczególnych przepisach.

א) מַלְאָכִי ג׳ י״ג „הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָֹה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא :

ב) זְכַרְיָה ט׳ ט׳ „גִּילִי מְאוֹד בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַםִ הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת :

ג) תַּלְמוּד מַסֶּכֶת סוֹטָה דַּף כ׳ ע״א „כָּל הַמְלַמֵּד בִּתּוֹ תּוֹרָה כְּאִלּוּ לוֹמְדָהּ תִּפְלוּת : וְעַיֵּין בְּרַמְבַּ״ם בְּסֵפֶר יָד הַחֲזָקָה הִלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה פֶּרֶק א׳ : וְעַיֵּין בְּשׁוּלְחָן עָרוּךְ יוֹרֶה דֵעָה סִימָן רמ״ו סְעִיף ו׳ :

Naród który tak długo wzdychał do syna Dawidowego, uznaje teraz oczekiwanego, i przybiega do Krzyża Boga Abrahama, Izaaka i Jakóba.

Jedna tylko część narodu naszego, Faryzeuszowie, opuściła szeregi prawego Izraela. Nadużywając swej władzy i wpływu, część ta zaraz oświadczyła się przeciw Chrystusowi, sprzeciwiła się Jego Ewangelii, opuściła nakoniec własną religią, która stała się religią całej ziemi, i takim sposobem oderwała się od wielkiej powszechnej familii.

Ci więc, którzy zawsze wierzyli w mającego przyjść Messyasza, jako też ci, którzy spełnienie tej obietnicy w wcieleniu Syna Bożego uznali, należą do jednej i tejże religii. Ta zaś religia, która tyle przebiega wieków, nie jest inna, jak katolicka, nie innemu bowiem kościołowi, jak tylko temu przyrzekł Chrystus swą wieczną pomoc.

Wiele razy czyniony mi zarzut: że<u>m porzucił religią moich ojców</u>, jest więc bez zasady! albowiem Izraelita który zostaje Katolikiem, nie opuszcza swojej religii; jest on zbłąkanym synem, który żalem przejęty szuka domu ojcowskiego. Lecz gdyby nawet potrzeba było religią ojców porzucić, toby nas przykład Abrahama nauczył, że wolno jest opuścić mniemanie ojca, aby się zwrócić do prawdziwego, dobrego Boga. א)(Jozue, 24.)

Przejęty tem przekonaniem nie podobna mi już było oprzeć się obowią-

---

א) עַיֵּין יְהוֹשֻׁעַ כ"ד 24.

wiązkowi i wezwaniu przejścia na prawdziwą religią. Bóg mię natchnął potrzebną odwagą i pierwszych dni miesiąca Stycznia 1823. r. objawiłem moje postanowienie wyżej wzmiankowanej pobożnej familii. Państwo Mertian (: tak się nazywali :) byli ztąd bardzo uradowani i skłonili się do mej prośby być ze swoimi małżonkami moimi i dzieci moich rodzicami chrzestnemi.

Lecz jakież przeciwności miałem do zwalczenia! trzeba było być na mojem miejscu, aby sobie o tem zrobić wyobrażenie. Wiele miesięcy chorowałem z tej przyczyny. Najwięcej zawisły byłem od Konsystorza; tytuł Doktora prawa, który od wielu Rabinów otrzymałem; widok na przyszłości otrzymania pierwszego zawakowanego miejsca wielkiego Rabina (: Grand-Rabbin :), wszyscy bowiem już byli bardzo starzy; dzieła religijne przeze mnie już rozszerzone; wstyd, którym moje nawrócenie okryje moich znajomych, pobożnych rodziców, braci i siostry; rozbrat z familią mojego teścia, starszego Rabina przy centralnym Konsystorzu, który mię jak syna kochał; podobny do prawdy rozdział z serdecznie kochaną żoną, i następujące ztąd nieszczęście dla trojga moich dziatek, z których jedno 4, drugie 3, a trzecie ledwie 1½ lat miały. Wszystko to rozważywszy, mogłem sobie tylko powiedzieć, ciężki krzyż biorę na siebie.

Lecz odrzucając wszelkie przełożenia ludzkie, wyrzekając się najtkliwszych uczuć serca, poszedłem za wezwaniem Zbawiciela, który powiedział; Jeśli kto

do

do ^mnie^ przychodzi, a nie kocha mię więcej jak swojego ojca i matkę, swoję żonę i dzieci, swoich braci i siostry, nawet jak duszę swoję, nie może być moim uczniem: i kto nie bierze krzyża swego i nie idzie za mną, i ten nie może być moim uczniem.

Po wezwaniu Boga o pomoc dla moich dziatek, który wyrzekł; niech dziatki do mnie przyjdą (: Mark. X, 14) po modlitwie o opiekę Matki wszystkich Chrześcian, poszedłem do przełożonego Fakultetu teologicznego, i oświadczyłem, że co się tycze mojego nawrócenia, zachęty do tego niepotrzebuję, bo to sam już sobie przedsięwziąłem, błagam go tylko o łaskawą pomoc we względzie przygotowania mię do tej świętej czynności.

Pospieszył natychmiast z wypełnieniem mojego życzenia, tak jak można się było po jego pobożności i talentach spodziewać.

W tym właśnie czasie, kiedym odbierał od tego uczonego potrzebną naukę, miałem często sposobność rozmawiania na korzyść katolickiej religii z pewną protestantką, guwernantką bogatej Izraelskiej Panienki. Bo w znacznych domach Izraelskich, gdzie wcale nie utrzymują Żydów, jest zwyczajem, że troskliwość wychowania tym poruczają, którzy nie są wyznawcami Mojżeszowej religii.

W Kwietną niedzielę byłem z moim czcigodnym Kapłanem na mszy świętej. Ach! któż mi doda słów, abym oddał moje w tym czasie uczucia! Uroczysta procesya

sya z palmami! Boska ofiara, podczas której wystawiałem w myśli ukrzyżowanie, śmierć i zmartwychwstanie syna Dawidowego! rzeczywista obecność Boga, który tak długo jako człowiek w Jeruzalem i w całej Judei w pośród mego żył narodu! Bliżkie szczęście należenia wkrótce do wiernych, których Zbawiciel do swojego wezwał stołu! Ach! możeż religia, która takie wzbudza uczucia, być inną, jeśli nie Boską.

Wielka Sobota była od Arcybiskupa wyznaczona do przyjęcia chrztu świętego dla mnie i moich dwóch córek. Syn mój jeszcze za młody aby mógł przy tak długiej ceremonii być obecnym wszedł na łono katolickiego Kościoła w dniu poprzedzającym.

W wielki czwartek złożyłem Konsystorzowi moje uwolnienie, i byłem przy umywaniu nóg; po czém przed Arcypasterzem stolicy złożyłem wyznanie wiary. Nakoniec w wielką Sobotę zostałem z dwiema córkami ochrzony przez Arcybiskupa w Kościele katedralnym w obec niezliczonego mnóstwa wiernych. Kosztowanie poświęconej soli odłożono na dzień następny, w którym też przystąpiłem do stołu Pańskiego.

Wzniosła i wspaniała uroczystość Wielkonocna, w której Biskup odziany w kosztowne szaty, w assystencyi licznego duchowieństwa postępował,

prze-

przeniosła mię w myśli do świątyni w Jeruzalem. Zdawało mi się, że widzę Arcykapłana, syna Aaronowego w pośród Lewitów, odprawującego ofiarę błagalną. Lecz tu mimowolnie przyszła mi na myśl przepowiednia (: Agg. II, 10) Chwała drugiego domu daleko przewyższy chwałę pierwszego. א)

Na tem kończę moje opowiadanie! bo nie chcę namieniać o prześladowaniach, które zaraz po mojem przejściu, od Żydów musiałem ponosić. Chrześcianin za przykładem swego Boskiego Zbawiciela, przebacza swoim prześladowcom i modli się za nich, ten bowiem jest tryumf nowego prawa. Cierpienia, które mię dręczyły, jeszcze niewystarczały Opatrzności Boskiej, krzyż mój stać się miał jeszcze twardszym, bo niezostawiono nam samym robić wymiar udręczeń, które na nas spaść mają; lecz Sam Bóg tem rozrządza. Spadły więc na mnie najczarniejsze potwarze. Przypisywano moje nawrócenie ambicyi, a w protestanckich pismach peryodycznych *) do których przyjmowano listy dato-

---

*) Pismo peryodyczne Godzina poranna, z miesiąca Kwietnia 1823. r. które wychodziło w Tübindze opowiada: „W podróży mojej do Moguncyi, dowiedziałem się od jednego uczonego Niemca, że „Redaktorowie trzech protestanckich pism peryodycznych przyjmowanie podobnych artykułów „zaprzeczyli, albowiem powiadają oni; Chociaż niejesteśmy Katolikami, jesteśmy przecię Chrześcianami, i z tej przyczyny odrzucamy wszelki napad, jaki czynią Żydzi przeciw Chrześcianom. „Jeden zrobił jeszcze następną uwagę: Nie jestem nieprzyjacielem Żydów! a że nim nie jestem, przez to dowodzę, że artykuł, który oni mi przysłali, bez czytania nazad odesłałem.“

א) חַגַּי ב׳ ט׳ גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּבַמָּקוֹם
הַזֶּה אֶתֵּן שָׁלוֹם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃

towane z Paryża, utrzymywano: że przedałem moje sumienie za 80,000. franków. W samym Paryżu zaś, gdzie Autorowie owych listów natychmiast po stylu byli poznawani, nieodważano się tak utrzymywać, wynaleziono więc inny powód, tojest, że mam nadzieję zająć katedrę Professora języka hebrajskiego.

Czyliżbyście w rzeczy samej Bracia kochani w Izraelu! powzięli to mniemanie, abym się dopuścił takiej podłości? czyliżby ten człowiek mógł to popełnić, o którego charakterze moralnym wasi autorowie i przełożeni tak korzystnie mówili? ten człowiek, który cieszył się zaufaniem i szacunkiem owych familii, u których przepędził najmłodsze swe lata? ten człowiek nakoniec który bez majątku został przez wielkiego Rabina wybrany za zięcia? Doktor prawa, któregoście policzyli za najznakomitszego uczonego w waszym narodzie?

Jeśli jednak niektórzy z waszych braci wierzą jeszcze, że owe miejsce professora mną powodowało, niechże im za odpowiedź służy, że ta katedra była opłacaną tylko 1500. frankami, że gdy moje przedsięwzięcie oświadczyłem, miejsce to było zajęte przez człowieka daleko ode mnie młodszego, i tylko w dzień chrztu mojego zmarłego.

Pytam jeszcze, miałaż ambicya być pobudką opuszczenia Synagogi, gdzie mogłem najwyższy stopień zajmować, i stawić się obok najznakomitszych

w na-

w naukach Chrześcian? O nie! nie ambicya to była! ambitny chce lepiéj być pierwszym w najlichszej wiosce, niżeli drugim w Rzymie.

Nie, Dzięki Bogu! moje nawrócenie nie miało żadnego zewnętrznego wpływu, pierwszy kieł onego zakwitł już w najrańszej mojéj młodości. A chociaż następowały chwile, które błędną moję wiarę na jaw wydawały, to jednak Panowie Professorowie Teologii mogą zaświadczyć, że nadal żadnemu podejrzeniu nie mogę być uległy.

Może więcéj jeszcze oszczerstw na mnie powymyślano; nawet mogę to zapewno utrzymywać, oszczerstwo bowiem jest pierwszą i najważniejszą bronią Faryzeuszów. Lecz jestem spokojny, bo moje sumienie czyste. Pokładając zaufanie w Panu, nie lękam się człowieka, a gdy Bóg z nami, któż przeciwko nam? Pewny godny urzędnik powiedział mi przy jednej okoliczności, którego przykładu cała Europa nie przedstawi, i przy odgłosie którego całeby się chrześciaństwo zdziwiło; „Dla czego Pan masz być smutny? Ten który Panu wskazał drogę do Chrystyanizmu, odda Panu i dzieci Pańskie.“ Miał słuszność! bo to zaufanie w łasce Boskiéj napotém zostało wynagrodzone.

Powtarzam teraz te same wyrazy: „Ten który mię uczynił Chrześcianinem, objawi także powód, który mię do chrześciaństwa prowadził.“

Paryż w Sorbonie, 15. Maja, 1825. r.

Paweł Ludwik Bernard Drach.

Rozdział I.

Trójca Święta.

§. 1.

Nauka o Trójcy świętej, tojest: o trzech osobach, jeśli one tak nazwać możemy, które wspólnie stanowią jedno i jedyne Bóstwo, była już przed nastaniem Chrześciaństwa u Żydów przyjęta. Gdy Zbawiciel nasz Jezus Chrystus dał Apostołom rozkaz, aby Jego Ewangelią wszystkim narodom ogłaszali, rzekł do nich: Chrzcijcie ich w imię Ojca i Syna i Ducha świętego. W tym rozkazie można widzieć, że nie naucza ich nauki o Trójcy świętej, lecz o niej jako już o znajomej i od żydowskiego narodu przyjętej prawdzie mówił.

Rabini nazywają tę naukę wielobóstwem, chociaż sam Mojżesz wykładał Boga w Trójcy jedynego. „Słuchaj Izraelu! Pan, Bóg nasz, Pan jeden jest“ *) Deut. VI, 4.) To trojakie powtórzenie imienia Boskiego, sprze-

*) Jest to dosłowny przekład z „Jehova Elohénu Jehova échad“. דְּבָרִים ו״ ד״
שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד׃

sprzeciwia się zupełnie prawidłom grammatycznym, jako też właściwości języka. Jeremiasz (: X, 10.) w podobnem zdarzeniu prościej się wyraża, mówiąc: „A Jehova jest Bóg prawdziwy“ [a] nie powtarzając drugi raz wyrazu „Jehova“ a to dla tego, ponieważ nie było jego zamiarem tak jak Mojżesza mówić o Trójcy świętej.

Bardzo to dobrze czują Rabini jak uderzające jest to trojakie powtórzenie, i nie pomału się troszczą o zbicie onego; i tak mówi żydowski uczony Behhai, że Mojżesz chciał przez to wyrazić jedność Bóstwa, z dołączeniem przypisywanych Jemu trzech głównych własności, to jest: wieczności, mądrości i roztropności. [b]

Lecz cóż to jest innego, jeśli nie Trójca święta: Przedwieczny Ojciec – Syn, wieczna mądrość – i Duch święty, który u Izaisza (XI, 2.) jest nazwany duchem rady i mądrości? [g]

Zohar *) wyraża się co do tego wiersza następującym sposobem: „Jest dwóch, w których się jedno łączy, a oni są trzej; lecz chociaż są trzej, tworzą tylko jedno. [d]

§. 2.

*) Ta księga jest u Żydów czczona jako święta, i w rzeczy samej wielka jej starożytność zasługuje na uwagę, albowiem po Biblii nie znamy starszego dzieła.

א) יִרְמְיָה י״ י׳ 10.10. ״ וַיהוָה אֱלֹהִים אֱמֶת

ב) ר׳ בְּחַיֵי פֵּירוּשׁ עַל הַתּוֹרָה פ׳ וָאֶתְחַנַּן ״ וּמִלַּת שְׁמַע מִלָּשׁוֹן חִבּוּר ··· ה׳ כְּמוֹ לְךָ ה׳ (ד״ה כ״ט) שֶׁהוּא כּוֹלֵל שְׁלֹשָׁה הַמַּעֲלוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת (אֵין סוֹף ״ חָכְמָה ״ בִּינָה) אֱלֹהֵינוּ הַגְּדוּלָה ״ וְהַגְּבוּרָה ״ ה׳ הַתִּפְאֶרֶת עַד הַשְּׁלוֹם הַבִּנְיָן וְאַחַר כַּךְ אֶחָד וּבְמִלַּת אֶחָד נִכְלַל כָּל הָעֶשֶׂר :

ג) יְשַׁעְיָה י״א ב׳ 11. 2. ״ וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה׳ :

ד) זֹהַר עַל בְּמִדְבָּר דַּף ס״ד 67. עַמּוּד רס״ד 267. ״ תּוּ אָמַר תְּרֵין אִינּוּן וְחַד אִשְׁתַּתַּף בְּהוּ וְאִינּוּן תְּלָתָא ״ וְכַד הֲווּ תְּלָתָא אִינּוּן חַד ״ אָמַר לוֹן אִלֵּין תְּרֵין שְׁמָהָן דִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל דְּאִינּוּן יי׳ יי׳ אֱלֹהֵינוּ אִשְׁתַּתַּף בְּהוּ וְאִיהוּא חוֹתָמָא דְּגוּשְׁפַּנְקָא ״ אֱמֶת ״ וְכַד מִתְחַבְּרָן כַּחֲדָא אִינּוּן חַד בְּיִחוּדָא חֲדָא :

§. 2.

Pomiędzy innemi jest także Trójca święta w Gen. I, 26. wskazana, tam wyrażono „I Bóg rzekł: Utwórzmy człowieka na obraz i podobieństwo nasze" [א] — Liczba mnoga uderzająca w tym wierszu zmusza Talmudystów (: Sanhedrin f. 38:) do twierdzenia, że wiersz ten sprzyjałby Saduceuszom*) którzy nauczają wielobóstwa, gdyby wiersz następny (: 27:) „I Bóg stworzył człowieka na podobieństwo swoje" nie zbijał tego. [ב] A właśnie ten wiersz mówi za jednością trzech wymienionych w uprzednim wierszu Boskich osób.

Mnogość w pomienionym wierszu (: 26:) tak sobie tłumaczą Talmudyści: „Gdy Bóg miał człowieka stworzyć, radził się wprzódy swojej niebieskiej Familii." [ג] Przypuśćmy, żeby tak było! Kto więc jest ta Familia? — jeśli nam się tak wyrazić godzi — któż inna, jeśli nie Trójca święta? — Wprawdzie mówią Rabini: że przez to Bóg rozumiał Aniołów; lecz jak to pogodzić z wszechmocnością Boską, aby Bóg mówił do Aniołów, swoich stworzeń „uczyńmy człowieka" jak gdyby ich pomocy potrzebował.

Wyrażenie na przemianę jedności i mnogości, które udowodnić może Trój-

---

*) Pod tem nazwaniem rozumieją oni Chrześcian, bo w żydowskiej sekcie tegoż nazwiska nie podawano tej nauki.

א) בְּרֵאשִׁית א׳ כ״ו ״ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ : כ״ז ״ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ :

ב) סַנְהֶדְרִין דַּף ל״ח ״ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל מָקוֹם שֶׁפָּקְרוּ הַצְּדוּקִין תְּשׁוּבָתָם בְּצִידָּן נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ ׳ וְאוֹמֵר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ :

ג) שָׁם ״ דְּאָמַר ר׳ יוֹחָנָן אֵין הַקָּבָּ״ה עוֹשֶׂה דָּבָר אֶלָּא אִם כֵּן נִמְלָךְ בְּפַמַּלְיָא שֶׁל מַעְלָה :

Trójcę świętą„ znajdujemy najwyraźniej (Gen. XVIII.) przy objawieniu w dolinie Mambre. א)

„ I ukazał mu się (: Abrahamowi) Jehova w dolinie Mambre siedzącemu
„ we drzwiach namiotu swego w samo gorąco dniowe. A gdy podniósł oczy swe,
„ ukazali mu się trzej mężowie, stojący blizko niego; których ujrzawszy
„ wybieżał przeciwko im ze drzwi namiotu, i pokłonił się do ziemi. I rzekł
„ Panie! *) ב) jeślim nalazł łaskę w oczach twoich, nie mijaj sługi twego. Ale
„ przyniosę troszkę wody, a umyjcie nogi wasze, i odpocznijcie pod drzewem.
„ I przyniosę kęs chleba, i posilicie serce wasze, potem pójdziecie: dla tegoście
„ bowiem zstąpili do sługi swego. A oni rzekli; uczyń jakoś rzekł. (: 8.) Wziął
„ też masła i mleka i cielę, które był uwarzył, i położył przed nimi: a sam
„ stał wedle nich pod drzewem. A gdy się najedli, rzekli do niego: Gdzie jest Sa-
„ ra żona twoja? on odpowiedział: Oto w namiocie jest. (: 10.) Któremu rzekł: wra-
„ cając się przyjdę do ciebie, o tym czasie, dali Bóg zdrowie, a Sara żona twoja
„ będzie syna miała. (13.) I rzekł Jehova do Abrahama: Czemu się rozśmiała
—Sa—

---

*) Talmud powiada: to imię jest święte, ono stosowało się do Boga.

א) בְּרֵאשִׁית י״ח 18. א׳ 1. „ וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָֹה בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם : ב׳ 2. „ וַיִּשָּׂא
עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה : ג׳ 3. „
וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבוֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ : ד׳ 4. „ יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם
וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ : ה׳ 5. „ וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן
עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ : ח׳ 8. „ וַיִּקַּח חֶמְאָה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד
עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ : ט׳ 9. „ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֹהֶל : י׳ 10. „ וַיֹּאמֶר
שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ : י״ב 12. „ וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר : י״ג 13. „
וַיֹּאמֶר יְהוָֹה אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר : י״ד 14. „ הֲיִפָּלֵא מֵיְהוָֹה דָּבָר לַמּוֹעֵד
אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵן : ט״ו 15. „ וַתְּכַחֵשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי כִּי יָרֵאָה וַיֹּאמֶר
לֹא כִּי צָחָקְתְּ : ט״ז 16. „ וַיָּקֻמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיַּשְׁקִפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם :
כ״ב 22. „ וַיִּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עוֹדֶנּוּ עֹמֵד לִפְנֵי יְהוָֹה :

ב) תַּלְמוּד מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת דַּף ל״ה 35. „ כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה בְּאַבְרָהָם קוֹדֶשׁ חוּץ מִזֶּה שֶׁהוּא
חוֹל וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ חֲנִינָא בֶּן אֲחִי ר׳ אֱלִיעֶזֶר מִשּׁוּם ר׳ אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אָמַר אַף זֶה קֹדֶשׁ

„ Sara mówiąc: Izaż prawdziwie porodzę baba będąc? /: 14:/ Izali Bogu jest „ co trudnego? jako się rzekło, wrócę się do ciebie o tymże czasie dali Bóg zdrowie, „ i będzie miała Sara syna. /: 15:/ Zaprzała Sara mówiąc: nie śmiałam się, „ A Pan: nie jest prawi tak, aleś się śmiała. /: 16:/ Gdy tedy wstali z onąd „ mężowie, obrócili oczy ku Sodomie. /: 22:/ Obrócili się z onąd i poszli do Sodo- „ my: Lecz Abraham jeszcze stał przed Panem“ *).

Przymus jaki mają Rabini w wyjaśnieniu częstych przejść z mnogości do jedności w przytoczonym rozdziale, jawnie okazuje ich zakłopotanie. Przypominają oni grymassy chorego dziecięcia na widok gorzkiego lekarstwa, które ma mu zdrowie przywrócić, ono ociąga się tak długo jak może przyjąć gorzki trunek, i przez to zdradza, że nie jest w stanie wyrachować błogich skutków, jakie ten może dla niego przynieść.

Że Bóg mówił w liczbie mnogiej, znajdujemy tego przykład i w Gen. III, 22. „ I Pan Bóg powiedział: Oto Adam stał się jako jeden z nas“. א) /: XI, 7:/ „ Zstąpmy a pomieszajmy tam język ich“. ב) Bło-

---

*) Talmud, Targumiści i Medrasz powiadają, że się modlił. תַּלְמוּד מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת דַּף ו׳ [6.] „ וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲמוֹד פִּנְחָס וַיְפַלֵּל : תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס עַל בְּרֵאשִׁית י״ח [18.] כ״ב [22.] „ וְאַבְרָהָם עַד כְּעַן מְשַׁמֵּשׁ בִּצְלוֹ קֳדָם יְיָ : וְעַיֵּין מִדְרַשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה מ״ט [49.] דַּף מ״ד [44] ע״א [1.] :

א) בְּרֵאשִׁית ג׳ [3.] כ״ב [22.] „ וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ :

ב) שָׁם י״א [11.] ז׳ [7.] „ הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם :

Błogosławieństwo, które dawali narodowi kapłani, synowie Aarona, trzy razy wymawiano, a nawet takim sposobem, jakim dziś katolicki kapłan daje ludowi: „Niech cię Bóg błogosławi i zachowa. Niech ci Bóg okaże „swe oblicze, i niech ci będzie miłościw. Niech obróci Pan oblicze swoje do „ciebie, i da ci pokój.“[א] /: Num. VI, 24, 25, 26. :/ Z wielką przyjąć możemy słusznością, że to potrojne błogosławieństwo: w Imię Ojca, Syna i Ducha świętego było już udzielane w żydowskim Kościele.

W Izaiaszu znajdujemy /: VI, 3 :/ „Święty! święty! święty! Bóg zastępów!“[ב] i nie możemy wskazać innego miejsca, w którémby ten przymiotnik był trzy razy powtórzony.

/: Ibid. VI, 8 :/ „I usłyszałem głos Pana, który mówił: Kogoż mam posłać, i kto „za nas pójdzie? i rzekłem: otom jest! poszlij mię.“[ג]

Messyasz mówiąc sam o sobie powiada: /: ibid. XLVIII, 16 :/ „I teraz Pan „Bóg posłał mię, i Duch jego“.[ד]

Najwyraźniej zaś Trojca święta jest wymieniona u Izaiasza /: LXIII, 8, 9, 10 :/

א) במדבר ו׳ [6.] כ״ד [24.] כ״ה [25.] כ״ו [26.] „ יברכך יהוה וישמרך „ יאר יהוה פניו אליך ויחנך „ ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום :

ב) ישעיה ו׳ [6.] ג׳ [3.] „ קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות :

ג) שם ח׳ [8.] „ ואשמע את קול אדני אמר את מי אשלח ומי ילך לנו ואמר הנני שלחני :

ד) שם מ״ח [48.] ט״ז [16.] „ ועתה אדני יהוה שלחני ורוחו :

bo tam jest mowa o „Bogu Ojcu, Bogu Synu, jako posłańcu oblicza Jego, „ i Bogu Duchu świętym: zaśmucili jego świętego Ducha.“ [א]

§. 3.

Kto czyta pisma najdawniejszych nauczycieli, szczególniej tych, którzy żyli przed przyjściem naszego Zbawiciela, musi się koniecznie o tej niewzruszonej prawdzie przekonać.

Tylko co przytoczony Zohar jedności Bóstwa nazywa tajemnicą „ wielką Tajemnicą.“ [ב] Rabini zaś późniejszych wieków nie rozumiejąc tej „ wysokiej tajemnicy“ doprowadzeni zostali swą pychą Faryzajską do zaprzeczenia tak starej, i tak często w piśmie świętem napotykanej nauki. Lecz słońce zaciemnia się tylko w ludzkiem wyrażeniu, nigdy zaś rzeczywiście, i chociaż jest ukryte przed oczyma naszemi, jednak rozszerza swe dobroczynne promienie w innej półsferze. Podobnie się ma z tą prawdą: nie chcemy jej uznać dla tego, że naszemi zmysłami pojąć onej nie możemy.

Gorliwość owych błędnych nauczycieli tak daleko się rozciąga, że wszystkich

---

א) יְשַׁעְיָה ס״ג ח״ ט״ י״ (63. 8. 9. 10.) וַיֹּאמֶר אַךְ עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשַׁקֵּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ : בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גְאָלָם וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם : וְהֵמָּה מָרוּ וְעִצְּבוּ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ וַיֵּהָפֵךְ לָהֶם לְאוֹיֵב הוּא נִלְחַם בָּם :

ב) רָזָא דְיִחוּדָא, רָזָא עִילָּאָה :

kich, którzy przyjmują naukę o Trójcy, a następnie wszystkich z żydowstwa nawróconych, z ochotą poświęciliby na śmierć. Przebaczam im tę gorliwość i błagam Boga, aby wlał im miłość bliźniego, obowiązek, który Ewangelia na wszystkich swych wyznawców wkłada.

Nad wierszem zawartym /: Gen. I, 2 /: „ werúach Elohim merachéphet al Penée hamáim. [א] A Duch Boga *) unosił się nad powierzchnią wód " tak się Tal„mud /: Hagigi fol. 15 / wyraża „ w postaci gołębicy, która się nad swemi pisklę„tami unosi, a przecię ich nie dotyka." [ב]

Rabbi Salomon Jarchi podaje w swoim kommentarzu na biblią dokładniejsze objaśnienie tych słów Talmudu. „ Tron Bóstwa, mówi on, utrzymywał się „ w powietrzu i swobodnie spoczywał na powierzchni wód, a to mocą tchnienia **) „ które wyszło z ust świętego Boga, i mocą słowa w postaci gołębicy, lekko spoczy„wającej na swoim gnieździe." [ג] Zo-

*) Możnaby to i tak tłumaczyć „ a Duch Bóg" albowiem Elohim może być przypadek pierwszy, również i drugi.

**) Tchnienie i Duch mają w hebrajskim jedno znaczenie /: Rúach /. tak jak w łacińskim Spiritus.

א) בראשית א׳ ב׳ " ורוח אלהים מרחפת על פני המים :

ב) תלמוד מסכת חגיגה דף ט״ו " אמר לו (בן זומא) ורוח אלהים מרחפת על פני המים כיונה המרחפת על בניה ואינה נוגעת :

ג) רש״י על בראשית א׳ ב׳ " כסא כבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב״ה ובמאמרו כיונה המרחפת על הקן אקובטי״ר בלע״ז :

Zohar nie zostawuje bez użytku tak sprzyjającej okoliczności, lecz za pomocą onej potwierdza prawdę, którą Kościół katolicki naucza, powiada on: „A Duch „Boży, jest to Duch Messyasza; jak skoro on po powierzchni wód prawa uno„sić się będzie, razem zacznie się dzieło zbawienia. Ten właśnie jest sens wyra„zów: i rzekł Bóg, niech się stanie światło.“ א)

Zbytecznem byłoby zwracać tu uwagę, że Kabalista przez wyrażenie „wód prawa“ rozumie Chrzest w Jordanie, i że pamięta na okoliczność, którą Ewangelista Mateusz (III, 16) opowiada: „A gdy był Jezus ochrzczony, wnet wy„stąpił z wody, A oto się otworzyły mu niebiosa i widział Ducha Bożego „zstępującego jako gołębicę i przychodzącego nań.“

Co się tycze wiersza: „I rzekł Bóg: niech się stanie światło“ o którym Zohar przy tej okoliczności przypomina, to ten odnosi się do Messyasza, którego Rabini zgodnie z Ewangelią nazywają „światłem.“ ב)

U Proroka Izajasza (XLII, 6. XLIX, 6) mówi Bóg do Messyasza: „I dałem cię za „przymierze ludu, za światłość narodom.“ ג)

§. 4.

א) זהר בראשית דף י"ט עמוד ע"ה „ ורוח אלקים דא רוחא דמשיחא מיד דיהא מרחפת על אנפי מיא דאורייתא מיד יהא פורקנא הה"ד ויאמר אלקים יהי אור:

ב) מדרש בראשית רבה פרשה א' דף א' על דניאל ב' ב' „ ונהורא עמיה שרא זה מלך המשיח שנאמר קומי אורי כי בא אורך (ישעיה ס' א'):

ג) ישעיה מ"ב ו' „ ואתנך לברית עם לאור גוים: שם מ"ט ו' „ ונתתיך לאור גוים:

§. 4.

W księdze Exod. VI, 2,3. mówi Bóg do Mojżesza: „Ja Jehova, którym „się okazał Abrahamowi, Izaakowi i Jakóbowi, pod imieniem „Bóg „Wszechmocny“ /: El Szadai :/, ale imienia mego Jehova nieoznajmi-„łem im.“ – א)

Jonathan Ben Huziel objaśnia ten wiersz „ale nie pokazałem „im oblicza Bóstwa mego.“ ב)

Mojżesz Nahhmenidas daje następujące objaśnienie: „prawdziwa „myśl tych wyrazów Boskich jest taka: Ja Jehova ukazałem się Abraha-„mowi, Izaakowi i Jakóbowi przez zwierciadło mojego Imienia „Bóg wszech-„mocny“ /: El Szadai :/, lecz nie było im pozwolono widzieć mię przez czyste, „jasne zwierciadło, albowiem Patryarchowie nie mogli jeszcze w prawdzi-„wym sensie pojąć Jedności Jehovy, jak Prorocy.“ ג)

Mojżesz Nahhmenidas tem objaśnieniem naprowadza na pytanie, które każdemu cokolwiek obeznanemu z Pismem świętem się nastręcza, a tem jest

---

א) שְׁמוֹת ו׳, ב׳ ג׳ „וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה „ וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם :

ב) תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל „שָׁם „ בְּרַם בְּאַפֵּי שְׁכִינְתִּי לָא אִתְיְדִיעַת לְהוֹן :

ג) רַמְבַּ״ן „ שָׁם „ וְעַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת יָבֹא הַכָּתוּב כִּפְשׁוּטוֹ וּמַשְׁמָעוֹ יֹאמַר אֲנִי יְ״יָ נִרְאֵיתִי לָהֶם בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁל אֵל שַׁדַּי ··· כִּי הָאָבוֹת יָדְעוּ יְ״יָ הַמְיוּחָד אֲבָל לֹא נוֹדַע לָהֶם בִּנְבוּאָה :

jest: Bóg powiedział do Mojżesza, że nie pokazał się Ojcom naszym z imieniem „Jehova", a przecię czytamy w Gen. XV, 7. że Bóg mówił w objawieniu z Abrahamem: „Ja jestem *Jehova*, który cię wyprowadził z Ur Chaldejczyków" [א]. „Izaak zbudował ołtarz, wezwawszy imię *Jehova*," (Gen. XXVI, 25): [ב] a do Jakoba mówił Bóg (ibid. XXVIII, 13) „Ja jestem *Jehova*, Bóg ojca twojego Abrahama i Bóg Izaaka" [ג].

Lecz ta niezrozumiałość niknie, jeśli przypomniemy, że Patryarchowie znali wprawdzie ten wyraz, ale tylko co do zewnętrznego kształtu, wewnętrzna zaś własność onego, *Istność Bóstwa*, Jego *Troistość*, nie była jeszcze dla nich jasna.

Ta prawda służy nam do dokładniejszego wyjaśnienia modlitwy, którą Mojżesz Exod. XXXIII, 18. zanosił do Boga: „Pokaż mi, proszę cię o Panie! chwałę Twoję!" [ד]

Wszyscy Rabini na to się zgadzają, że Mojżesz chciał poznać *Istotę* Bóstwa. Rabbi *Salomon Jarchi* powiada: „chciał oglądać oblicze chwały Boskiej." [ה] *Aben Ezra* wykłada: „Twoję *chwałę* znaczy: Twoję *Istotę*, [ו] bowiem napisano w wierszu 22. I rzekł Bóg, a gdy przejdzie chwała moja, postawię cię w rozpadlinie skały, i zakryję prawicą moją, aż minę." Hhe-

---

א) בְּרֵאשִׁית ט״ו ז׳ ״ וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָֹה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים :

ב) בְּרֵאשִׁית כ״ו כ״ה ״ וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָֹה :

ג) שָׁם כ״ח י״ג ״ וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָֹה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק :

ד) שְׁמוֹת ל״ג י״ח ״ וַיֹּאמַר הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדֶךָ :

ה) רַשִׁ״י שָׁם ״ וְהוֹסִיף לִשְׁאוֹל לְהַרְאוֹתוֹ מַרְאִית כְּבוֹדוֹ :

ו) אֶבֶן עֶזְרָא ״ שָׁם ״ כְּבוֹדֶךָ כְּמוֹ בְּעַצְמְךָ : (שָׁם כ״ב בְּחוּמָשׁ) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבוֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי ״

<u>Hhezkuni</u> objaśnia: „Pokaż mi twoję chwałę, tojest: dozwol mi widzieć „oblicze samegoż <u>Bostwa</u> twojego." א)

Rabbi <u>Mojżesz Nahhmenidas</u> podaje następne objaśnienie: „On /: Moj- „żesz:/ chciał widzieć chwałę <u>Imienia</u>, ale Iehova mu odpowiedział: wprawdzie „godzieneś widzieć łaskę moję w wyższym stopniu, niż inni ludzie, lecz <u>obli- „cza mego</u> niepodobna ci widzieć." ב)

Bóg dalej odpowiedział: /: 19:/ „Ja wszystko dobre tobie pokażę, i będę nazy- „wał imię <u>Iehova</u> przed tobą." ג)

„Wymówić <u>Imię</u> <u>Iehowa</u> znaczy podług wykładu Rabinów, Imię to tak „dalece wyjaśnić, jak to człowiek pojąć może." <u>Sephorno</u> objaśnia ten wiersz: „wymowić Imię <u>Iehova</u>, znaczy to wyjaśnić <u>Istotę Bóstwa</u>." ד)

<u>Nahhmenidas</u> podaje następne objaśnienie: „Chcę Imię Najwyższego „przed tobą wymówić, którego nie możesz widzieć." ה)

Text dalej mówi /: w. 20:/ „I zasię rzekł: Nie będziesz mógł widzieć oblicza „mego, nie ujrzy mię bowiem człowiek, a będzie żyw." ו) /: XXXIV, 5:/ „A gdy zstą- pił

א) חזקוני פירוש על שמות ל"ג י"ח [33. 18.] „הראני נא את כבודך כמשמעו ראית שכינה ממש :

ב) רמב"ן „ שם „הראני נא את כבדך „ בקש שיהיה רואה במראה ממש את כבוד ה" וה" ענה אותו אני אעביר שתשיגנו ותתבונן בכל טובי יותר מכל אדם כי מראה הפנים ששאלת לא תוכל לראותם :

ג) שמות ל"ג י"ט [33. 19.] „ ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם יהוה לפניך :

ד) מ"ע ספורנו „ שם „ וקראתי בשם ה" לפניך הנה קורא בשם ה" הוא המודיע ומלמד מציאות האל ית" ודרכי טובו. „ אמר אם כן אני אעביר כל טובי על פניך באופן שאם היו עיני הבנתך מספיקי" לזה היית משיג כל רצונך ועם זה אלמדך להועיל קצת דרכי טובי שבידיעתם תקנה איזה ידיעה מעצמותי :

ה) רמב"ן „ שם „ וקראתי בשם יהוה לפניך „ שאקרא לפניך השם הגדול שלא תוכל לראותו :

ו) שמות ל"ג כ" [33. 20.] „ ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי :

„ pił Jehova przez obłok, stanął Mojżesz, wzywając Imienia Jehova.“ /: w. 6:/ „ Który gdy przechodził przed nim rzekł: Jehova! Jehova! Bóg! /: Je- „ hova! Jehova! El!:/“ [א)]

„ Te trzy nazwania, mówi Nahhmenidas, są imiona Boga.“ [ב)]

Widzimy więc, że gdy Bóg Mojżeszowi chciał oznaczyć Istotę Bóstwa, wymówił Imię „Jehova“, to jest: nauczył go wewnętrznej wartości tego Boskiego słowa, dając mu przez to do pojęcia, że „ Jehova“ zamyka w sobie tajemnicę Trójcy, a to w tych trzech wyrazach: Jehova! Jehova! El!

To też już było wszystko, co Bóg człowiekowi w tem życiu chciał objawić. Zasłona tej wzniosłej tajemnicy ma być tylko po śmierci zdjętą, i w ten czas dopiero mamy ujrzeć oblicze Boskie, dla tego powiedział Bóg: „ żaden „ człowiek mię nie ujrzy i zostanie żyw.“

Oto jest Kommentarz Behhaï do pomienionego wiersza: Rabbi Haï Ga- „on uważa: „ te trzy swiatła tam na górze nie mają początku, one bowiem „ są Istotą, Naturą i Początkiem każdego początku. One się zowią: Pierwo-

sze

א) שְׁמוֹת ל״ד, ה׳ ו׳ [34. 5. 6.] וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה ׃ וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל ׃

ב״) רַמְבַּ״ן ״שָׁם״ ה׳ ה׳ אֵל שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת הַלָּלוּ הֵן שֵׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ וַחֲכָמֵינוּ יִקְרְאוּ אוֹתָן מִדּוֹת ׃

„sze światło — świecące światło — i jaśne, czyste światło. Lecz te trzy są Je„dno i Toż samo, jedna i ta sama Istota, złączona najściślejszym i naj„nierozdzielniejszym związkiem.“ א)

§. 5.

Święty text nazywa Boga „Imieniem“ /: Szem :/, aby przez to jednem słowem wyrazić Jedność i Trójcę, Bóstwo i Człowieczeństwo, które ściśle są z sobą złączone.

/: Lev. XXIV, 11 :/ „a syn Izraelskiej niewiasty zbluźnił Imię.“ ב) /: Deut. XXVIII, 58 :/ „A będziesz się bał Imienia chwalebnego i strasznego.“ ג) /: Exod. XXIII, 20 :/ „Oto ja poszlę Anioła mego /: 21 :/ szanuj go i słuchaj głosu jego, boć jest Imię „moje w nim.“ ד)

Najściślej było dawniej zakazano gdziekolwiek jak w Kościele, /: i to tylko przez Arcykapłana :/ wymawiać imię „Jehova“ i dawać objaśnienie o jego istotnej treści. Zakaz ten miał trwać do przyjścia naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa, gdyż przed jego przyjściem tajemnica Trójcy świętej była tylko niektórym wy-

---

א) רבינו בחיי פירוש על שמות ל"ד ו' דף פ"ב ע"א ״ וכתב רבינו האי גאון ז"ל ··· מפני שהשלש המאורות העליונות על שהם על עשר ספירות אין להם התחלה כי הם שם ועצם לשורש השרשים ״ וקבלת הגאון בשמותיהם שהם אור קדמון אור מצחצח אור צח ״ ושלשה שמות אלו כלם ענין אחד ועצם אחד ··· ועליו רמזו חכמי האמת בקוצו של יו"ד :

ב) ויקרא כ"ד י"א ״ ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל ויביאו אותו אל משה :

ג) דברים כ"ח נ"ח ״ ליראה את השם הנכבד והנורא :

ד) שמות כ"ג, כ' כ"א ״ הנה אנכי שלח מלאך לפניך : ושמע בקולו אל תמר בו ··· כי שמי בקרבו :

wybranym znaną. Wiele warunków wkładano na tego, który to święte Imie chciał wymówić. Talmud przepisuje: skromność, wstrzymanie się od wina, pokorę, wiek lat trzydziestu,[a] i t. d.

Talmud Jerozolimski i Medrasz-rabba nakazują największą ostrożność tym, którzyby sens imienia świętego wiedzieli, i chcieli go przed śmiercią swoją innym udzielić. —[b] Rabbi Juda święty wyjaśnił go przed swoją śmiercią, i dodał tę uwagę: „Wiedz, że ta tajemnica jest jedną z tajemnic Najwyższego. „Należy onę aż do przyjścia Messyasza trzymać ukrytą przed oczyma „ludzkiemi. Ja ci ją objawiłem, lecz tajemnica Boża jest tylko dla tych, „którzy go się boją.“[c] To jest: którzy czczą tajemnicę ukrytą w imieniu „Jehova“ tojest: Trójcę świętą.

Gdy Arcykapłan dawał narodowi w Kościele błogosławieństwo wymawiał Najwyższe Imię,[d] a Talmud powiada: że starał się wymawiać go podczas śpiewania Lewitów, aby od ludu nie było słyszane.[e]

W traktacie Joma fol. 39. powiada Talmud, że ze śmiercią Symeona spra-

---

א) תלמוד מסכת קדושין דף ע"א „אמר רב יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושתים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו :

ב) מדרש רבה על קהלת ג' י"א דף ס"ד ע"ד „תנא אין מוסרין את השם לכל אדם ולא לעומד בחצי ימיו אלא למי שיצאו רוב שניו ואין מוסרין אותו אלא במקום טהור ועל המים: ועיין ירושלמי יומא פרק ג' :

ג) בספר גלי רזיא „ אמר רבי יהודה הקדוש דע כי סוד זה (משם בן ארבע אותיות) הוא מסתרי עליון ויש להעלימו מעין כל עד ביאת משיח צדקנו ואני גליתי את אזנך „וסוד יהוה ליראיו :

ד) תלמוד מסכת סוטה דף ל"ח „ברכת כהנים במקדש אומר את השם (יהוה) ככתבו ובמדינה בכינויו „ ותניא אידך כה תברכו את בני ישראל בשם המפורש אתה אומר בשם המפורש או אינו אלא בכינוי ת"ל ושמו את שמי שמי המיוחד לי :

ה) תלמוד מסכת קדושין דף ע"א „תניא אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אבי לדוכן והטיתי אזני אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע את השם בנעימת אחיו הכהנים :

sprawiedliwego, już więcej Kapłani przy błogosławieństwie nie wymawiali Imienia.א)

Dla czego zaś od tego czasu Kapłani nie wymawiali więcej Imienia?,, bo, powiada Talmud, nie byli więcej tego godni.''ב) Lecz pytam dalej: dla czego teraz byli tego niegodni? Talmud nie odpowiada na to pytanie, ale Ewangelia nasza czyni to w sposób zaspakający, oto dla tego: że służba i ofiara według obrządku czasów Aaronowych, ustąpiły teraz miejsce ofierze podług obrządku Melchisedechowego, bo już się teraz narodził Zbawiciel, który w ów czas posługę kapłańską zdał Piotrowi. Arcykapłan w Jeruzalem, stolicy Judei, zniknął, a nowy Kapłan zjawił się w Rzymie, stolicy świata.

W Medrasz Thehilim napisano: R. Josue ben Levi rzekł w imieniu R. Phinkes ben Yair,, dla czego modlitwy Izraela nie są wysłuchane na tym ,, świecie? Bo nie zna imienia najwyższego: w przyszłym zaś życiu, da mu ,, to święty Bóg, któremu chwała, poznać, tak jak napisano /: Isai. LII, 6/: Prze- ,, to pozna lud mój Imię moje w on dzień. Wtedy też będą wysłuchane modły ,, Izraela, albowiem tak napisano /: Psal. XC, 15:/ wzywać mię będą, a ja go wysłucham.''ג)

Wie-

א) תלמוד מסכת יומא דף ל"ט "ת"ר אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם בשנה זו הוא מת ··· אחר הרגל חלה שבעת ימים ומת ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם :

ב) רש"י " מלברך ברכת כהנים את העם בשם המפורש שלא היו כדאי :

ג) מדרש תהלים צ"א " אמר רבי יהושע בן לוי בשם רבי פנחס בן יאיר מפני מה מתפללין ישראל בעולם הזה ואינן נענין על ידי שאינן יודעין בשם המפורש "אבל לעתיד לבוא הקב"ה מודיען כמו שנאמר (ישעיה נ"ב ו') לכן ידע עמי שמי באותה שעה הם מתפללין ונענין שנאמר (תהלים צ"א ט"ו) יקראני ואענהו : לעתיד לבוא · עיין בראשית רבה פ' פ"ח דף ע"ו ע"ד : תלמוד מסכת עבודה זרה דף ג" " ר"יוסי אומר לעתיד לבוא באין אומות העולם ומתגיירין : תלמוד מסכת מגילה דף י"א " לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם : רש"י בתלמוד מסכת סנהדרין דף ק"י " ואית דמפרשי עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא היינו לימות המשיח שלא יקבלם משיח עם שאר גליות :

Wiecie to nadto dobrze, Kochani Bracia w Izraelu! że Bóg modłów waszych nie słucha. Ja zaś powiadam wam, że jak tylko się przekonacie, iż nic bez zasług naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa osiągnąć nie możemy, których skarb jest niewyczerpany, jak tylko tak jak Kościół, przez Jezusa Chrystusa, który sam Bóg, z Bogiem Ojcem, w jedności Ducha świętego żyje i króluje, wzywać będziecie, z pewnością wszystko otrzymacie, o cokolwiek prosić będziecie, znajdziecie wszystko, czegobyście szukali, otworzą wam, gdy zakołatacie.

§. 6.

Maimonides ustawnie walczył przeciwko nauce o Trójcy, a przecię nie mógł się wstrzymać od dania następującego objaśnienia, które za tąż nauką mówi: „ Święty Bóg, chwała mu, zna swą istotę, i wie jaką ona jest. Ale on ją zna „ doskonalej, niżli my siebie znamy; bowiem poznanie nas, jest oddzielone „ od nas samych, nie jest Jedno z istotą naszą, Bóg zaś — Myśl którą on ma „ o Sobie — i Życie jego jedno są. Gdyby życie w nim jak u innych stwo„ rzeń było, gdyby miał choć jedną Myśl, którąby nie była Nim samym to—

„łoby było więcej Bogów, tojest: On Sam, Jego życie i Wiedza Jego samego.
„Lecz nie tak jest: jest on Jeden ze wszech stron, każdym sposobem, i na każ-
„dej drodze jedności. Trzeba więc powiedzieć: Wszystko to razem, jest Jedno.
„ On jest Poznający, Poznany i samem Poznaniem. Usta człowieka nie
„ mogą tego wymówić, ucho nie może słyszeć, a serce objąć. Znajdujemy
„ u Faraona wyrażenie: Na życie twej duszy! lecz nigdzie nie czytamy:
„ na życie Boga, tylko na żywego Boga! gdyż Stwórca i życie jego, nie po-
„ winny być rozdzielone, co w innych stworzeniach łatwo stać się może,
„ które co do istoty swojej i co do życia, tworzą dwa oddzielne przedmioty.“ א)

Bereszit-rabba także słówkiem się przyczynia na stronę Trójcy świę-
tej, albowiem na wiersz /: Gen. XIX, 24 :/ „ I spuścił Jehova na Sodomę i Go-
„ morrę siarkę i ogień“ tak się wyraża: „ R. Eliezer powiedział: wszędzie
„ gdziekolwiek w texcie znajdujemy: I Jehova /: Våjehova :/ znaczy to:

„ Bóg i jego Trybunał.“ ב)

Albowiem mówi R. Salomon Jarchi w swoim kommentarzu nad
wier-

א) רמב"ם בספר יד החזקה הלכות יסודי התורה פרק ב' [2.] הלכה י' [6.] · הקב"ה מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא ואינו יודע בדיעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעים · שאין אנו ודעתנו אחד אבל הבורא יתברך הוא ודעתו וחייו אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך יחוד שאלמלא היה חי בחיים ויודע בדיעה חוץ ממנו היו שם אלהות הרבה הוא וחייו ודעתו ואין הדבר כן אלא אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך יחוד · נמצאת אתה אומר הוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל אחד · ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא באוזן לשומעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו · ולפיכך אומר חי פרעה וחי נפשך ואין אומר חי ה' אלא חי ה' · שאין הבורא וחייו שנים כמו חיי הגופים החיים או כחיי המלאכים :

ב) מדרש בראשית רבה י"ט כ"ד [19. 24.] · ויהוה המטיר על סדם ועל עמורה גפרית ואש מאת יהוה מן השמים · אמר רבי אלעזר כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו :

wierszem /: Exod. XII, 29:/ „I pobił Jehova wszelkie pierworodne w ziemi Egipt-„skiej". Spojnik I oznacza to, że było więcej jak jeden." א)

Pytam się teraz: jakiż to był trybunat, który wespół z Jehova ukarał przestępne miasta, i pobił pierworodne? Sami Rabini muszą nam odpowiedzieć, że przez Trybunat należy rozumieć trzy osoby, bo w prawie Mojżeszowem każdy trybunat powinien się był składać z trzech sędziów; podobnież wysłowia się nad tem Talmud /: Rosz haszana fol. 25:/ „Jak często trzech Iz-„raelitów jako sędziowie pospołu zasiadają, mają toż samo prawo, jakie miał „trybunat ustanowiony przez Mojżesza." ב)

Bez zaprzeczenia więc najstarsi Rabini przez wyrażenie „Trybunat Boski" rozumieli trzy osoby, które swem zjednoczeniem z Bogiem i w Bogu tworzą jedność Bostwa.

§. 7.

Przy dokończeniu uwag nad Trójcą świętą, posłuchajmy jeszcze co powiedział jedenz ojców Kościoła nad niedawno wzmiankowanym textem o objawieniu w dolinie Mambre.

א) רַשִׁ"י עַל שְׁמוֹת י"ב כ"ט [12. 29.] "וַיהֹוָה הִכָּה וגו'" כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַה' הוּא וּבֵית דִּינוֹ שֶׁהַוָּי"ו לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הוּא כְּמוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי׃

ב) תַּלְמוּד מַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה דַּף כ"ה [25.] "לְלַמֵּד שֶׁכָּל שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה שֶׁעָמְדוּ בֵּית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הוּא כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה׃

„ Niebieski Majestat zstąpił w postaci trzech mężów na ziemię. Abraham
„ wybiegł przeciwko im, wyciągnął ku nim błagające ręce, ucałował ich stopy i
„ rzekł: Panie! jeślim znalazł łaskę przed Tobą, nie przechodź mimo nie nawie-
„ dziwszy sługi twego. — Widzicie, że przeciw trzem wyszedł, a tylko do jednego
„ przemówił. Poznał na widok trzech mężów tajemnicę Trójcy świętej, i kiedy ich
„ jako jednego uczcił, stało się to dla tego, że nie widział, że oni wszyscy trzej sta-
„ nowili tylko jednego Boga." — /: S. August:/

Te wieloliczne dowody, Bracia kochani w Izraelu! nie pozostawują wątpliwości, że nauka o Trójcy świętej zawsze była od narodu żydowskiego wyznawaną, lecz przed przyjściem naszego Zbawiciela nie wielu tylko osobom znaną. Wielka ta tajemnica nie powinna była być, podług zeznania samychże Rabinów, jakośmy nie dawno wspomnieli, przed przyjściem Messyasza — naszego Zbawiciela — publicznie nauczaną; lecz za zjawieniem się Odkupiciela, zakaz ten ustał, a proroctwo Zacharyasza /: XIV, 9:/ zostały spełnione; „A

Je-

„ Jehova będzie królem całej ziemi; i w onym dniu będzie tylko jeden Jehova „ i jego imię jedno.“ [א]

„ Wierzycież“ pyta się Talmud pod względem tego wiersza, że przed tym peryodem „ Bóg nie był jeden?“ na co Raba Nahhman syn Izaaka odpowiedział: Czas przed przyjściem Messyasza nie można porównać z tym który po nim nastąpi, albowiem przed jego przyjściem piszą imię Jehova, „ a wymawiają Adonai /: Pan:/; po przyjściu zaś będzie ono podług prawdziwego sensu wymawiane. — Raba chciał znaczenie wyrazu Jehova wyjaśnić, „ lecz przyszedł do niego stary człowiek, który mu powiedział: napisano /: Exod. „ III, 15:/ to jest Imie moje na zawsze.“ [ב]

To objaśnienie, które przeszkodzono dać Rabie, zapewne było zgodne z Trójcą świętą.

§. 8.

Tyle o Trójcy świętej! Oby mi było dozwolonem stać się temi objaśnieniami użytecznym niektórym przynajmniej powątpiwaczam! o, to przekonanie uczy-

---

א) זכריה י״ד ט׳ 9. 14. „והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד:

ב) תלמוד מסכת פסחים דף נ׳ 50. „והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד„ אטו האידנא לאו שמו אחד הוא אמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו״ד ה״א ונקרא באל״ף דל״ת אבל לעולם הבא כולו אחד נקרא ביו״ד ה״י ונכתב ביו״ד ה״י סבר רבא למדרשה בפירקא אמר ליה ההוא סבא לעלם כתיב:

uczyniłoby mię wielce szczęśliwym! A ty ubóstwiony Jezusie! jednorodzony Synu przedwiecznego Boga! przez którego tylko można dojść do Ojca — udziel tym dowodom o najwyższej prawdzie twego świętego Kościoła, błogosławieństwa twojego, aby ci, którzy po fałszywych błądzą ścieżkach, znaleźli prawdziwą drogę, która sama tylko prowadzi do wiekuistej chwały i szczęśliwości. Opieram się na twém świętym słowie, które włożyłeś w usta twego Proroka Zacharyasza „I wyleję na dom Dawidów i na obywatéli Jeruzalem „ducha łaski i modlitwy: i patrzeć będą na mię, którego przebodli, i płakać go będą płaczem jako nad jednorodzonym: i będą nad nim żałować „jako więc żałują przy śmierci pierworodnego.[א] Amen.“ (: Zach. XII, 10:)

א) זְכַרְיָה י״ב י׳ [10. 12.] וְשָׁפַכְתִּי עַל בֵּית דָּוִיד וְעַל יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַםִ רוּחַ חֵן וְתַחֲנוּנִים וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֵת אֲשֶׁר־
דָּקָרוּ וְסָפְדוּ עָלָיו כְּמִסְפֵּד עַל הַיָּחִיד וְהָמֵר עָלָיו כְּהָמֵר עַל הַבְּכוֹר׃

Rozdział II.

Charakter prawdziwego Messyasza.

Jeśli to jest niezbitą prawdą, że w dawnych czasach Żydzi uznawali w Bogu <u>trzy osoby</u>, to niemniej jest dowiedzionem, że jednę z tych osob mieli za oczekiwanego Messyasza, że ten Messyasz przez wszechmocność Boską narodzić się był powinien z Panny, że nakoniec wszystkie własności, które z niej przyjął, jednoczą się w naszym Zbawicielu Jezusie Chrystusie.

Nim to dokładniej rozbierzemy, niech nam wolno będzie, dać tu opisanie bajecznego Messyasza, którego Izrael blizko już dwóch tysięcy lat oczekuje, i podobno tak długo jeszcze oczekiwać będzie, dopóki miłosierdzie Boże nie da mu oczu do widzenia, uszu do słyszenia i serca do czucia.

Podług powszechnej wiary Żydów późniejszych czasów, istota mającego przyjść Messyasza ma być taka:

Jest

Jest on człowiekiem z pokolenia Dawida, którego urodzenie niczem się od urodzenia innych ludzi nie ma różnić; jest on obdarzony duchem prorockim, i ma węch tak delikatny, że za pomocą onego, może wszystkie ukryte rzeczy zgadywać. Jednakże nie równa się w wielkości Mojżeszowi, któremu, podług przepowiedzenia „żaden prorok nie wyrównał" Cel jego posłannictwa nie jest ten, aby grzechy odpuszczał, albo cierpiał za innych, lecz aby zgromadził rozproszonego Izraela, i oswobodził z niewoli, w której usycha między obcemi narodami!!! W ten czas zabije on Goga i Magoga i ukochane dzieci Izraela zaprowadzi do ziemi obiecanej, odbuduje Jeruzalem z jego Kościołem, i ugruntuje ziemskie królestwo, które tak długo trwać będzie jak świat, podczas trwania którego Żydzi będą mogli dowolnie rozrządzać Chrześcianami i ich dobrami*)

Oże-

---

*) Autor francuzkiego dzieła, Pan Drach opowiada, że kiedy jeszcze był uczniem w szkole w Sztrasburgu, była umowa między uczniami, aby jak przyjdzie Messyasz opanować wszystkie cukiernie. Już nawet dzielili się niemi, lecz taka powstała kłótnia, że wielu odeszło z pokrwawionemi głowami.

Ożeni się z wielą kobietami, i po długiem bardzo panowaniu, dzieci jego po nim nastąpią. *)

Bajka ta była przez Faryzeuszów z nienawiści ku Jezusowi Chrystusowi wymyślona i jako prawda narodowi podana. Lud czuł się szczęśliwym z tak świetnych, doczesnych korzyści, wierzył w tę bajkę i udzielał ją także swoim biednym dzieciom. Tak się więc rozsiewał ten kąkol, a nawet przeszedł do naszych oświeconych czasów. Lecz Bogu niech będzie chwała, liczba wierzących w błędną wiarę codziennie się zmniejsza! przekonali się już oni, że wszystkie czasy wyznaczone przez Rabinów dla przyjścia Messyasza, przeszły bez żadnego szczególnego wypadku. — Bóg łaskawy niech zleje na nich swe błogosławieństwo, a światło prawdy niechaj im świeci. Amen.

Bó-

---

*) Pomieniony Autor zwraca uwagę swych braci w Chrystusie, że im podczas przybycia Messyasza może przytrafić się co złego, bo w ten czas Żydzi pojadą na osłach do Jeruzalem, biedni Chrześcianie przez nich zaproszeni chwytać się będą ogonów tych zwierząt. Na oceanie będzie postawiony most papierowy, który trzeba będzie przebyć. Na środku zaś mostu, osły ze złości zaczną silnie rzucać ogonami, chrześcianie pospadają, i właśnie pod ich nogami most się rozedrze. Wszyscy razem wpadną do wody i zakosztują w niej słonego sosu, który im nie bardzo do gustu przypadnie.

Bóstwo Messyasza i jego Wcielenie.

Podania starożytnej Synagogi mówią z pewnością o bóstwie oczekiwanego Messyasza. Żydzi najdawniejszych czasów byli tą prawdą tak przejęci, że gdy była mowa o Messyaszu, wszystko było im jedno powiedzieć „Syn Boży" albo „Messyasz." Wszyscy oczekiwali „Pomazańca, Syna Bożego." Przez to nam się wyjaśnia zapytanie Arcykapłana zwrócone do Jezusa (: Mat. XXVI, 63:) „Zaklinam cię na Boga żywego, powiedz nam, czy ty jesteś Chrystus, syn Boga?" Która to mowa powinnaby nas zadziwić, gdyż Chrystus nigdy nie nazywa siebie wyraźnie „Bogiem" albo „Synem Boskim." Żydzi zaś kładli nazwanie „Syn Boży" za istotne Messyaszowi (: Luc. XXII, 70:) i przeciwnie. Była więc ta prawda za pewności przyjęta, że oczekiwany Messyasz „Synem Boga" być musi.

U Mat. (: XXVII, 54:) rzekli Setnik i straż „Zaprawdę Synem Bożym był ten."

Gdy

Gdy Faryzeuszowi Szawłowi spadła zasłona z oczu, pobiegł do Synagogi i wołał: „Zaprawdę Jezus jest Messyaszem, bo on jest Synem Bożym."

Ale zapominam, że mówię z tymi, którzy nie wierzą Ewangelii! Wróćmy się przeto znowu do starego Testamentu, i do świadectw najstarszych uczonych Żydowskich.

Dowody stwierdzające ten przedmiot są bardzo liczne, i chociaż jedne ich tylko część tu przytoczę, lękam się aby mi nie powiedziano, że wiele mógłbym zaniechać, i że kilkaby wystarczyło, do poparcia najsilniej tej prawdy. Lecz tak jak niegdyś cały Izrael rzucał kamienie na wskazanego na ukamienowanie, też życzę, aby cała stara Synagoga zbiła dowodami błąd ten nieszczęsny. Jako Chrześcianin, nie mam innych kamieni dla wyznających obcą religię, jak autentyczne dowody; bo uczniowie Jezusa Chrystusa, dalecy od tego aby swych nieprzyjaciół w dół strącali, starają się owszem z niebespieczeństwem własnego życia ztamtąd ich wyciągnąć.

§. 1.

§. 1.

Że Messyasz jest sam „Jehova" znajdziemy u wszystkich Proroków. Słuchajmy przed innymi wielkiego Izaiasza:

(: VII, 14:) „Oto Panna pocznie i porodzi syna, i nazowią imię jego Im-„manuel (: Bóg z nami:)".[a]

Objaśnienia:

R. Salomon Jarchi: „Ona go nazwie „Immanuel" aby przez to pokazać, że „Bóg wtedy będzie z nami."[b]

R. Dawid Kimchi: „bo w dzień jego urodzenia Bóg będzie z nami."[c]

(: ibid. IX, 6:) „Albowiem Maluczki narodził się nam, i syn jest nam dany, i „stało się panowanie na ramieniu jego, i nazwą imię jego: Przedziwny, Radny, „Bóg mocny, Ojciec przyszłego wieku, Książę pokoju."[d]

Co do ostatniej własności, dopełnia text Chaldejski Jonathana-Ben-Huziel „że przez to rozumie Izaiasz wiecznego Boga Messyasza, za którego czasów naj-„większy pokój będzie nad nami panował." *) [e] (: ibid.

---

*) Przy narodzeniu Zbawiciela Aniołowie zaśpiewali: „Chwała na wysokości Bogu „a na ziemi pokój ludziom" (: Luc. II, 14:)

א) ישעיה ז׳ י״ד ״ הנה העלמה הרה וילדת בן וקראת שמו עמנואל :

ב) רש״י ״שם, רה״ק תשרה עליה וקראת שמו עמנואל לומר שיהיה צורנו עמנו :

ג) רד״ק ״שם ״ מיום שיולד יהיה לכם שלום ויהיה האל עמכם לכן תקרא שמו עמנואל :

ד) ישעיה ט׳ ה׳ ״ כי ילד ילד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום :

ה) תרגום יונתן בן עוזיאל ״ שם ״ אלהא גברא קיים לעלמיא משיחא דשלמא יסגי עלנא ביומוהי :

(: ibid. 7.) Rozmnożone będzie państwo jego, a pokoju nie będzie końca: na „ stolicy Dawidowej i na królestwie jego siedzieć będzie, aby je utwierdził i u„ mocnił w sądzie i sprawiedliwości, odtąd i aż na wieki.“ [א]

Medrasz-Raba, ten najdawniejszy zbiór podań utwierdza, że wiersz „ Malużki narodził się nam“ odnosi się do Messyasza. [ב]

Prorok sam bardzo o tem myślał, aby nie był źle zrozumianym, gdyż powiedziawszy (: w Rozdz. VII.) o „ Pannie“ jeszcze raz (: w Rozdz. IX, 2.) zwraca się mówiąc: „ Lud który chodził w ciemności, ujrzał światłość wielką: mieszka„ jącym w krainie cienia śmierci, światłość im weszła.“ [ג] I dla objaśnienia kogo przez tę światłość rozumie, dodaje: „ albowiem syn nam się narodził“ [ד] i t. d.

Opisawszy Prorok (: w Rozdz. XI.) czas Messyasza, mówi dalej (: w Rozdziale XII, 2.) „ Oto Bóg <u>Zbawiciel</u> mój, śmiele czynić będę, a nie zlęknę się, bo mocmo„ ja, i chwała moja Pan, i stał mi się Zbawieniem (: Zbawicielem.)“ [ה]

Wielu Rabinów późniejszych czasów utrzymują: „ że te proroctwa odnoszą

א) יְשַׁעְיָה ט׳ ו׳ לְםַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ עַל כִּסֵּא דָוִד וְעַל מַמְלַכְתּוֹ לְהָכִין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם :

ב) מִדְרַשׁ דְּבָרִים רַבָּה פ׳ א׳ דַף רי״ד ע״ד ״ דָּבָר אַחֵר אָמַר לוֹ עַד עַכְשָׁיו יֵשׁ לִי לְהַעֲמִיד מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁכָּתוּב בּוֹ כִּי יֶלֶד יוּלַּד לָנוּ (יְשַׁעְיָה ט׳) :

ג) יְשַׁעְיָה ט׳ א׳ ״ הָעָם הַהֹלְכִים בַּחֹשֶׁךְ רָאוּ אוֹר גָּדוֹל יֹשְׁבֵי בְּאֶרֶץ צַלְמָוֶת אוֹר נָגַהּ עֲלֵיהֶם :

ד) שָׁם ה׳ ״ כִּי יֶלֶד יֻלַּד לָנוּ :

ה) שָׁם י״ב ב׳ ״ הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְהֹוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה :

„sza się do Ezechiasza, i do świeckiego panowania Domu Dawida."

Lecz twierdzenie to jest błędne, bo pominąwszy, że nam text dokładnie pokazuje, iż tu nie jest mowa o królestwie ziemskiem, można to ich mniemanie zbić jeszcze następnemi dowodami:

1.) Gdy pomyślimy, że Dom Dawida /: ziemskie królestwo :/ wcale się nie powiększył, owszem nie doszedł nawet naszych czasów, tem mniej może on wzrastać co raz bardziej odtąd aż na wieki!

2.) Przepowiednia „Panna pocznie" nie mogła się ściągać do Ezechiasza, bo w czasie, w którym się to proroctwo stało, to jest w pierwszym roku panowania Achaza, ojca Ezechiasza, już ten ostatni dawno się był narodził, owszem liczył już 9. do 10. lat, albowiem w 25tym roku nastąpił po ojcu, a Achaz rządził tylko lat szesnaście.

3.) Prorok sam zbił to błędne mniemanie, gdyż nie królowi Achazowi przepowiedział on narodzenie Immanuela, lecz całemu Domowi Dawida /: VII, 13, 14 :/ „Słuchajcież tedy Domie Dawidów: Przetoż da wam sam Pan znamię"[a] i t. d.

Części

א) יְשַׁעְיָה ז׳ י״ג י״ד ״ שִׁמְעוּ נָא בֵּית דָּוִד ״ לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא לָכֶם אוֹת ׃

Część Rabinów odstępuje tego fałszywego mniemania, i powiada: „że to „proroctwo odnosi się do własnego syna Izaiasza.“

Lecz i to twierdzenie nie więcej wytrzyma próbę jak pierwsze:

Syn Izaiasza, którego urodzeniu nie mały cud towarzyszył, mógłby wprawdzie być znakiem bliźkiego oswobodzenia z pod panowania Achaza, lecz nigdy on nie był owem dziwnem dzieciątkiem (: Pélé :), owem wielkim znakiem, który Prorok tak wspaniale przepowiada (: VII, 11 :) „Proś sobie znaku od Boga „twego w głębokości piekielnej, albo na wysokości w górze.“ – א)

W żaden sposób także nie był on zrodzony z Panny, o której Prorok tak szczegółowie mówi, jak o pannie, o której naród już dawno wiedział, albowiem nie mówi: „Oto, pewna Panna pocznie,“ (: Hinne Alma Hara :) lecz „ta Panna“ (: Haalma :) z przedimkiem określnym; a więc Panna o której dawno już wiedzieliśmy.

Syn zaś Proroka już tem samem nie może być wzięty pod imieniem „Immanuel“, że od Boga zupełnie inne otrzymał imię (: VIII, 3 :) „I rzekł Pan do mnie

---

א) יְשַׁעְיָה ז׳ י״א ״ שְׁאַל לְךָ אוֹת מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַעְמֵק שְׁאָלָה אוֹ הַגְבֵּהַ לְמָעְלָה :

„ mnie: daj mu imie: Mehir-Szalal-Hhasz-Baz, to jest: Pospiesz się łupy „ zdzierać, kwap się brać korzyści“ [א])

„Mógłże ten być tem dziecięciem, które miało panowanie dźwigać na swych ramionach? tem dziecięciem, które jest nazwane „ Przedziwny, Radny, Bóg „ mocny, Ojciec wieczności, Książe pokoju“ ? [ב]) Miałże on tem być, który na tron Dawida miał wstąpić, aby go utwierdził i utrzymał odtąd aż na wieki? O co za zaślepienie! wielki Boże! jakże nędzni jesteśmy, gdy nas Duch Twój święty nie oświeca!

Żydzi w pierwszych wiekach żyjący wszyscy przyznali, że to proroctwo tylko się do Messyasza mogło stosować, którego opisanie w pomienionym rozdziale, ożywione jest całym duchem Proroka. Lecz też nie mogli oni nie przyznać tego, bo podania były w ów czas za nowe, aby mogli się odważyć przekręcać sens onych przed ludem. W późniejszych zaś wiekach Rabini /: wyznaję to otwarcie:/ mniej mieli wstydu, i śmiało się poważyli niemiłosiernie pokaleczyć przed biednym ludem prawdziwy sens Proroka.

Nad

א) יְשַׁעְיָה ח' ג' [8, 3] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קְרָא שְׁמוֹ מַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז :

ב) יְשַׁעְיָה ט' ה' [9, 5] פֶּלֶא יוֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִי עַד שַׂר שָׁלוֹם :

Nad czem zaś najbardziej dziwić się należy, to nad wyznaniem, które Dawid Kimchi przyciśniony potrzebą złożyć musiał. Rabin ten, który wszelkiego dokłada starania, aby sens tych trzech rozdziałów, to jest: VII, VIII i IXgo ile możności ogołocił z prawdy, musi nakoniec złożyć broń i powiedzieć, że wiersz 6ty ostatniego rozdziału: „i panowanie jest na jego ramionach" א) i t. d. odnosi się do Messyasza. Niemal przyznać można, że przygnieciony brzemieniem prawdy uległ, i wydając głębokie westchnienie wyznał nakoniec to, co przedtem tak silnie zaprzeczał.

Tak stać się koniecznie musi, mój Boski Zbawicielu! na próżno znieważa cię duch ciemności! wkrótce jednak rzuca się na ziemię, wyznaje głośno Twoje Bóstwo i woła do Twej wszechmocności: „O Jezu Synu Najwyższego! „co mnie i tobie, proszę cię, nie dręcz mię — nie rozkazuj mi wstępować „w przepaść." /: Luc. VIII, 28. 31:/

Prawdziwy, ważny znak przepowiedziany przez Proroka jest o Jezu! tajemnica Twojego Wcielenia. Chociaż ta wzniosła tajemnica niepojęta jest mojemu słabemu rozumowi, pomimo to wszakże wierzę w onę jako w niewstrzą-

---

א) עיין רד"ק פירוש על ישעיה ט' ה' ו' [9. 5. 6.] "למרבה המשרה" המ"ם סתומה בכתוב "וקרי במ"ם פתוחה" ובהפך זה בעזר" המפורצים. מ"ם פתוחה בסוף התיבה בכתב "ויש בו דרש כאשר יסתמו חומות ירושלם שהם פרוצים כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצים ואז תפתח המשרה שתהא סתומה עד מלך המשיח :

תרגום יונתן בן עוזיאל על ישעיה ט' ה' [9. 5.] "אמר נביא לבית דוד ארי רבי אתיליד לנא בר אתיהב לנא וקבל אוריתא עלוהי למטרא ואתקרי שמיה מן קדם מפליא עצה אלהא גברא קיים לעלמיא משיחא דשלמא יסגי עלנא ביומוהי :

wstrząśniona prawdę, ponieważ święty Twój Kościół tego mię naucza, a jeśli z twojego Testamentu przywodzę dowody, dzieje się to tylko dla tego, aby przekonać niewiernych, którzy powstają przeciw tej Boskiej prawdzie. Dodaj mi, o mój Zbawicielu! Twej Boskiej pomocy. Amen. –

§. 2.

Utrzymują Rabini, że niema żadnego miejsca w Nowym Testamencie, gdzieby Jezus „Immanuel“ był nazwany. Odpowiadamy im na to:

1.) Cały wiersz Izaiasza znajdujemy powtórzony u Mateusza: I, 23.)

2.) Gdyby nawet tak nie było, to przypuścić potrzeba, że to imię powinno mieć stosunek z okolicznościami, to jest: powinno się odnosić do owej osoby, któraby swemi czynami dowiodła, że ona jak „Bóg z nami“[א] była. Tak naprzykład znajdujemy wiele imion dla miasta Jeruzalem, według tego, jak los jaki spotykał temu miastu, lub go prześladował, i tak: miasto Boże – Syon świętego w Izraelu –[ב] nigdy nie opuszczone[ג] miasto – krwawe,[ד] rozbojnicze miasto –[ה] i t. d. a bynajmniej imiona te nie oznaczały imion własnych. Podług Talmudu Jethro miał siedm,[ו] a Mojżesz dziesięć imion.[ז]

Jeśli

א) עִמָּנוּ אֵל׃

ב) יְשַׁעְיָה ס״ [60.] י״ד [14.] „ עִיר יְהוָֹה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃

ג) שָׁם ס״ב [62.] י״ב [12.] „ עִיר לֹא נֶעֱזָבָה׃

ד) יְחֶזְקֵאל כ״ד [24.] ו״ [6.] „ עִיר הַדָּמִים׃

ה) שָׁם כ״ב [22.] ג״ [3.] „ עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם׃

ו״) שֵׁמוֹת יִתְרוֹ „ יִתְרוֹ „ רְעוּאֵל „ יֶתֶר „ חוֹבָב „ חֶבֶר „ קֵנִי „ פּוּטִיאֵל׃

ז) שֵׁמוֹת מֹשֶׁה „ מֹשֶׁה „ נְתַנְאֵל „ שְׁמַעְיָה „ אֲבִי שׂוֹכוֹ „ אֲבִי זָנוֹחַ „ חֶבֶר „ יְקוּתִיאֵל „ טוֹבִיָּה „ יֶרֶד „ אֲבִיגְדוֹר׃
עַיֵּין תַּלְמוּד מַסֶּכֶת מְגִילָּה דַּף י״ג [13.] „ מַסֶּכֶת סוֹטָה דַּף י״ב [12.] „ מִדְרַשׁ רַבָּה סֵדֶר שְׁמוֹת פ״א דַּף צ״א [91.] ע״ג [3.]׃ וּמַחֲזוֹר לְשִׂמְחַת תּוֹרָה׃

Jeśli poradzimy się podań starodawnych, znajdziemy najwyraźniejsze dowody o Bóstwie Messyasza:

1.) Medrasz-Thehilim: R. Acha powiedział: „Bóg dozwolił Królowi Messyaszowi chwałę niebieską, bo tak napisano (: Ps. XX, 2:) o Jehova! w mocy twojej rozweseli się Król!“ [a]

2.) (: Tenże:) „Aby zbawić syny Izraela, nie użył Bóg ani rządu Anioła Michała, ani Anioła Gabryela, ani innego Anioła, lecz: On sam był ich Zbawicielem.“ [b]

3.) Text Izaiasza (: LII, 13:) „Oto wyrozumie sługa mój, wywyższy się, i wysoki będzie bardzo,[c]“ tak objaśnia Medrasz-Jalkut: „On będzie wysoki nad Abrahama! wzniosły więcej niż Mojżesz! bardzo wzniosły, wyżej jak Aniołowie.“ [d]

Święty Paweł powiada: „Jezus tem większej chwały jest godzien, niźli Mojżesz, im większą cześć ma niż dom, ten który go zbudował.“ (: Hebr. III, 3:)

„Syn o tyle stał się wyższy nad Anioły, im osobliwsze nad nie imię odziedziczył.“ (: ibid. I. 4:)

4.)

א) מדרש תהלים על תהלים כ"א ב" [2. 21.] , רבי חנינא בשם ר" אחא אמר מהו והיתה מנוחתו כבוד (ישעי' ט") [9] שהוא נותן לו למלך המשיח מן הכבוד של מעלה הוי בעזך ישמח מלך :

ב) שם, על תהלים ד" [4] , והקב"ה אינו כן הגיע עת צרה לישראל לא יהא קורא לא לגבריאל ולא למיכאל אלא קורא אותו והוא עונה אותו הה"ד כל אשר יקרא בשם ה" ימלט (יואל ג") [3] :

ג) ישעיה נ"ב י"ג [13. 52.] , הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד :

ד) מדרש ילקוט שמעוני על ישעיה נ"ב י"ג [13. 52.] , הנה ישכיל עבדי זה מלך המשיח ירום ונשא וגבה מאוד ירום מאברהם ··· ונשא ממשה ··· וגבה ממלאכי השרת :

4./ /: Ps. XLIV, 7, 8./ „ Stolica twoja Boże na wieki wieków: laska prawości, laska królestwa twego. Umiłowałeś sprawiedliwość, a nienawidziałeś nieprawości. Przeto cię pomazał Boże, Bóg twój, olejkiem wesela, nad uczestniki twoje.“ א)

Psalm ten, który opisuje, że Bóg królewskie pomazanie otrzymał od Boga, zgadza się zupełnie podług świadectwa Rabinów z Pawłem świętym /: Hebr. I, 8, 9./ o Messyaszu.

5./ W uwadze nad wierszem /: Levit. XXV, 25./ „ Jeśli zubożawszy brat twój, przeda majętnostkę swoję, a chciałby bliżki jego, może wykupić co on był przedał,“ ב) powiada Medrasz Thanchumi: „ Któż więc jest Odkupicielem Izraela? a Bóg święty, chwała mu, odpowiedział: Ja jestem jego Wybawicielem! bo napisano /: Jerem. L, 34./ Odkupiciel ich mocny, Pan zastępów! imię jego.“ ג)

6./ Talmud /: Traktat Sanhédrin fol. 99./ powiada: „ R. Hillel powiedział: Izrael nie ma Messyasza oczekiwać, bo użył tej korzyści już za czasów Ezechiasza.“ ד)

Nad

א) תהלים מ"ה ז' ח' „ כסאך אלהים עולם ועד שבט מישור שבט מלכותך: אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחבריך:

ב) ויקרא כ"ה כ"ה „ כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

ג) מדרש תנחומא על ויקרא כ"ה כ"ה „ ובא גאלו. ומי הוא גואלו אני הוא גאלו שנאמר גאלם חזק ה' צבאות שמו:

ד) תלמוד מסכת סנהדרין דף צ"ט „ ר' הילל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה:

Nad czem Kommentarz R. Salomona Iarchi tak brzmi: „ Izrael już „ więcej nie ma Messyasza oczekiwać, bo święty Bóg, chwała mu, sam bę„dzie rządził Izraelem, i on sam go zbawi. “ [א]

Rozważywszy te wyrazy Talmudu i zgodziwszy ściśle z kommentarzem Iarchi, znajdziemy, że naród Żydowski, szczególniej przez przepowiednią „ Panna poczznie “ [ב] która stała się za czasów Ezechiasza, bardzo się umocnił w oczekiwaniu Messyasza; że w osobie Messyasza, albo lepiej: jako Messyasz Bóg sam rządzić będzie, że nakoniec więcej nie powinniśmy oczekiwać Messyasza, bo już syn narodził się ze świętej Panny, który to wypadek nie może się powtórzyć.

Lecz Talmud nie może wierzyć, że sam Ezechiasz był Messyaszem; gdyż w tymże samym traktacie /: fol. 94:/ powiada on: Bóg najprzód zamierzył, Ezechiasza naznaczyć Messyaszem, lecz później zaniechał tego zamiaru. [ג]

7./ W Medrasz Thehilim /: nad Psalmem XXXVI:/ napisano: R. Iochanan opowiada następujące podobieństwo: „ Pewny człowiek wśród nocy zapalił świe-

---

א) רש״י ״ אין להם משיח לישראל ״ אלא הקב״ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו :

ב) העלמה הרה :

ג) תלמוד מסכת סנהדרין דף צ״ד ״ בקש הקב״ה לעשות חזקיה משיח וסנחרב גוג ומגוג ״ אמרה מדת הדין לפני הקב״ה רבש״ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשה משיח :

„ świecę, lecz ta zgasła; on zapalał kilka razy, lecz zawsze zgasła. Nakoniec „ powiedział, na cóż mam się darmo męczyć? Zaczekam nim słońce wej- „ dzie, a wtedy obejdę się bez świecy. Podobnie działo się z Izraelitami. Z nie- „ woli Egiptskiej uwolnił ich Mojżesz i Aaron. Wyprowadzeni jako nie- „ wolnicy do Babilonii, wyratowani zostali przez Ananiasza, Mizaela i „ Azaryasza. Oddanych przemocy Greków, oswobodził ich Matatyasz Asmo- „ nejczyk ze swoimi synami; nakoniec podlegli Rzymianom (: Edom:) „ powiedzieli: Zawsze dajemy się wykupować, aby znowu zostać podwład- „ nymi! teraz zaś nie chcemy aby człowiek na ziemi nas oświecał, lecz „ Bóg sam dostarczy nam światła, bo napisano: Jehova nas oświeca."[א]

Wiemy o tem, że Izrael w tę porę był podległy Rzymianom, gdy nasz Zbawiciel Jezus Chrystus, Słowo Boskie przyszedł, aby nas zbawić.

§. 3.

Nie raz już wspomnieliśmy, że Rabini podobnie jak Jan ś. (: I, 4, 5, 9, III, 19:) Messyasza nazywają „ Światłem."

R.

א) מדרש תהלים על תהלים ל"ו [36] א"ר יוחנן עובדא הוה בחד בר נש הוה מדליק את הנר בלילה והיה כבה ומדליקו כבה ומדליקו אמר עד מתי אהיה מתיגע והולך ממתין אני עד שתזרח השמש ואני הולך לאור החמה " כך ישראל נשתעבדו במצרים עמדו משה ואהרן וגאלום " חזרו ונשתעבדו בבבל וחוזרין ונגאלין ע"י חנניה מישאל ועזריה חזרו ונשתעבדו ליון ונגאלו ע"י מתתיה חשמונאי ובניו וחזרו ונשתעבדו באדום אמרו ישראל הרי נתיגענו נגאלין ונשתעבדין אין אנו מבקשים שיאיר לנו בשר ודם למטה אלא הקב"ה שנאמר אל ה' ויאר לנו (תהלים קי"ח כ"ז [27. 118.]) :

R. Biba powiedział: „Imię Messyasza jest „Swiatło" bo napisano: „ /: Dan. II, 22:/ „ a światło mieszka u Boga."[a])

Stara Synagoga nauczała, że światło to nie jest stworzone, że ono uświecało dzieło stworzenia przy stworzeniu, uprzedziło toż stworzenie, i dopóty ukrywać się będzie przed wzrokiem ludzi, dopóki Messyasz nie przyjdzie.

1.) W Berészit-Raba powiedział Jehuda, syn R. Symeona: w teksie /: Gen. I, 3:/ nienapisano „ i stało się światło," lecz „ i światło już było." *)[b])

2.) W Médrasz Hannéhlam powiedział Rabbi: „ jest to światłość Aniołów; była już ona dawno przed stworzeniem świata."

R. Jehuda powiedział: „ Światłość ta jest tronem Boga, i z tegoż utworzone zostały wszystkie stworzenia."[c])

3.) Wielce zachwalony Zohar tak się wyraża: „ I rzekł Bóg: niech się „ stanie światło! Gdy więc Pismo święte zaczyna wyliczać szczegóły „ stworzenia, pierwszą jego jest rzeczą oberznąć nas z tajemnicą Twórcy, „ ze Słowem, bo tu po raz pierwszy napisano i Bóg rzekł."[d])

Da-

---

*) Nie Vehája Or, lecz Vajehi Or: kebar hája.

א) מדרש איכה רבתי א׳ [1] ט״ז [16] דף נ׳ [50] ע״ב [2] ר׳ בביא סגגוריא אמר נהירא שמו שנ׳ ונהורא עימיה שרא (דניאל ב׳ [2] כ״ב [22]):

ב) מדרש רבה על בראשית א׳ [1] ג׳ [3] דף ג׳ [3] ע״א [1] „ רבי יהודא בר סימון אמר ··· והיה אור אין כתיב כאן אלא ויהי אור ··· כבר היה :

ג) מדרש הנעלם בזהר חדש דף ט׳ [9] ע״ד [4] „ ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור „ רבי אומר זה האור אור המלאכים הו׳ שנבראו תחלה קודם כל העולם ··· רבי יהודה אומר זהו אור הכסא ממש ומזה האור נבראו שאר כל הנבראים :

ד) זהר בראשית דף ג׳ [3] עמוד ט׳ [9] „ ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור „ מהכא איהו שירותא לאשכחא גנידין היך אתברי עלמא בפרט ··· כיון דאתפשט חילא בהיכלא עילאה רזא דאלקים כתיב ביה אמירה דכתיב ויאמר אלקים דהא לעילא לא כתיב ביה אמירה :

Dalej mówi Zohar: „Niech się stanie światło! wszystko cokolwiek z niego „powstało, powstało z tej Tajemnicy.“ א)

„I było światło! światło, które już przedtem było. To światło wielką „jest tajemnicą.“ ב)

Dalej: „I widział Bóg, że światłość była dobra; to jest: że oświeca niebo, „ziemię i wszystko, przez tajemnicę imienia „Jehova“ imienia, które „wszystkie rzeczy jednoczy.“ ג)

Zohar jeszcze mówi: „I Bóg nazwał światłość dniem! Co się tu przez „to ma rozumieć „On nazwał“? On postanowił z tej nadewszystko dosko„nałej światłości wyprowadzić świat cały.“ ד)

Nie pozostaje wątpliwości, że Zohar przez to rozumie „Wcielenie się Słowa“ któremu on na wielu miejscach przypisuje stworzenie świata.

„Wszystko przez słowo się stało, a bez niego nic się nie stało, co się „stało.“ /: Jo. I, 3:/

Zo-

א) זהר בראשית דף ג׳ עמוד ט׳ " יהי אור כל מה דנפק ברזא דא נפק :

ב) שם " ויהי אור · אור דכבר הוה " אור דא רזא סתימא :

ג) שם " וירא אלקים את האור כי טוב " כי טוב אנהיר עילא ותתא וכל שאר סטרין ברזא יהוה שמא דאחיד לכל סטרין :

ד) שם " ויקרא אלקים לאור יום " מהו ויקרא קרא וזמין לאפקא מהאי אור שלים דקיימא באמצעיתא חד נהירו דאיהו יסודא דעלמא :

Zohar w innem jeszcze miejscu powiada: „I rzekł Bóg; niech się stanie „światło! tojest: najwyższe miłosierdzie, które jest po prawicy, bo ztamtąd „bierze światłość; tajemnicę dnia, świat cały.“ א)

4./ Thikkunim Zohara „I rzekł Bóg: niech się stanie światło! tojest: niech „się stanie zbawienie Izraela!“ ב)

§. 4.

Imię „Jehova“ należy się tylko Bogu samemu, i On jest w tem zazdrosny, bo napisano /: Isai. XLII, 8:/ „Ja Jehova! to jest imię moje, chwały mojej nie dam inszemu“ ג)

1./ R. Dawid Kimchi „Bóg daje swoim niebieskim Zastępom imię „El Elohim /: Bóg mocny:/ lecz nikt prócz niego nie powinien przybierać imienia „Jehova.“ — ד)

2./ R. Abraham Aben-Ezra „Chwały pełne imię „Jehova“ niemoże być udzielone żadnemu człowiekowi“ ה)

Pi-

א) זהר בראשית דף י"ג [13.] עמוד נ"א [51.] „ ויאמר אלקים יהי אור לקבל דרגא דחסד דאיהו לימינא דהא מתמן נפיק נהורא לכלהו עלמין ברזא דיום :

ב) תקוני זהר תקון ל"ז [37.] דף פ"א [81.] ע"ב [2.] „ בזמנא דייתי פורקנא מיד ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור :

ג) ישעיה מ"ב [42.] ח' [8] „ אני יהוה הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן :

ד) רד"ק פירוש על הושע י"ב [12.] ו' [6.] „ ויהוה אלהי הצבאות „ ובשם אל ואלהים הוא משתתף עמהם אבל בזה השם אינו משתתף עם זולתו :

ה) אבן עזרא פירוש על יואל ד' [4] ב' [2] „ רק השם הנכבד לא יקרא בשום אדם :

Pismo ś. i podania, które, jak już nie raz wspomnieliśmy, dają Messyaszowi imię „Jehova" dość więc wyraźnie mówią o jego Bóstwie.

3./ Jonathan Ben Huziel objaśnia text /: Isai. XXVIII, 5./ „W on dzień będzie Jehova Zastępów koroną chwały, i wieńcem wesela Judzie i ostatkowi ludu swego." א)

„W on dzień będzie Messyasz Jehova" i t. d. ב)

4./ /: Jer. XXIII, 5./ „Oto dni przychodzą, mówi Jehova, a wzbudzę Dawidowi płód sprawiedliwy: a będzie królował król i mądrym będzie, i będzie czynił sąd i sprawiedliwość na ziemi." ג)

Chaldejski kommentarz Jonathana Ben Huziel: „Ja wzbudzę Dawidowi Messyasza sprawiedliwych." ד)

5./ /: ibid. 6./ „W one dni zbawion będzie Juda, a Izrael bezpiecznie mieszkać będzie: a to jest imię, ktorem króla zwać będą: Jehova sprawiedliwy nasz!" ה)

R. Da.

א) ישעיה כ"ח ה' [28. 5] „ביום ההוא יהיה יהוה צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו :

ב) תרגום יונתן בן עוזיאל (על ישעיה כ"ח ה' [28. 5] „ביום ההוא יהיה יהוה צבאות וגו'") „בעידנא ההיא יהי משיחא דיי צבאות לכלילא דחדוה ולכתר דתושבחא לשארא דעמיה :

ג) ירמיה כ"ג ה' [23. 5] „הנה ימים באים נאם יהוה והקמתי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ

ד) תרגום יונתן בן עוזיאל „ואקים לדוד משיח דצדיקיא :

ה) ירמיה שם ו' [6.] „בימיו תושע יהודה וישראל ישכן לבטח וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו :

R. Dawid Kimchi „Izrael nazwie Messyasza „sprawiedliwym swoim"
„bowiem w onym czasie sprawiedliwość Boska przemieszkiwać będzie mię-
„dzy nami, i już nas więcej nie opuści." — א)

Te miejsca wymogły na Rabinach wyznanie; że Messyaszowi przynależy imię „Jehova sprawiedliwy nasz" ב) co większa Talmud (: Traktat Baba-Batra fol. 79:) sam potwierdza tę prawdę, bo tam tak jest: „R. Samuel syn Nachmeni powiedział w imieniu R. Jochanana: Messyasz „ma imię samego Boga; bo jest napisano: będą go zwać: Jehova sprawie-„dliwy nasz" ג)

Zohar powiada: „Skutkiem stałości Booza było, że się między potomkami „jego znajdują królowie, którzy wzniesieni są nad wszystkich królów, szczegól-„niej zaś Król-Messyasz, który sam nosi imię Boga." ד)

Medrasz Thehilim objaśnia: „Messyasz ma imię Boga samego, bo jest „napisano: Będą go nazywać Jehovą sprawiedliwym naszym." ה

Ten-

א) רד"ק על ירמיה כ"ג ו' [6. 23.] „ יקראו ישראל יקרא המשיח בזה השם יי' צדקנו לפי שבימיו יהיה צדק יי' לנו קיום תמיד לא יסור ":

ב) יהוה צדקנו :

ג) תלמוד מסכת בבא בתרא דף ע"ה ע"ב [2. 75] „ ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן שלשה נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים צדיקים הא דאמרן משיח דכתיב וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו :

ד) זהר בראשית דף ס"ג עמוד רמ"ט [249. 63.] „ בגין כך זכה דנפקו מיניה מלכין שלטין על כל שאר מלכין ומלכא משיחא דאתקרא בשמא דקב"ה :

ה) מדרש תהלים כ"א דף ט"ז ע"א [1. 16. 21.] „ וקורא למלך המשיח על שמו ומה שמו ה' איש מלחמה (שמות ט"ו [15]) ומלך המשיח וזה שמו אשר יקראו יי' צדקנו „

Tenże: „Król Messyasz jest dla sprawiedliwych mocna wieża, bo jest „napisano: imię Jehova jest mocna wieża; sprawiedliwy ucieka się do niej „i jest tam w bezpieczeństwie.“[א]

Echa-Rabbati. „Jakie jest imie Messyasza? Jehova jest jego imie! „bo napisano: Oto! nazwa go Jehova sprawiedliwym naszym.“[ב]

Co się tycze nazwania Innon /: Ps. LXXI, 17:/ „Niechaj będzie imię jego „na wieki błogosławione, przed słońcem trwa imię jego Innon.[ג]“ które podania łącza do nazwań Messyasza, ono ma to samo znaczenie co Jehova. „Imie Messyasza, mówi kommentarz Minchat Areb, jest to, które mu „dali najdawniejsi nauczyciele, tojest: Jehova! bo jest napisano: Oto! nazwa „go Jehova sprawiedliwy nasz. Lecz to wtedy tylko nastąpi, gdy już Messyasz „przyjdzie, bo teraz przed wschodem słońca, przed zjawieniem się przyszłej jutrzenki, będzie nazwany Innon, które to nazwanie ma jedno i toż samo znaczenie „co Jehova.“[ד]

§. 5.

א) מדרש תהלים על תהלים י"ח נ"א דף י"א ע"ג „ומהו מגדול שנעשה להם מלך המשיח כמגדול שנאמר מגדול ישועות מלכו (שמואל ב כ"ב נ"א) וכתיב מגדול עוז שם יהוה בו ירוץ צדיק ונשגב (משלי י"ח) :

ב) מדרש איכה רבתי דף נ"ו ע"א „מה שמו של מלך המשיח ר' אבא בר כהנא אמר ה' שמו שנאמר וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו (ירמיה כ"ג) :

ג) תהלים ע"ב י"ז „יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו ויתברכו בו כל גוים יאשרהו :

ד) מנחת ערב „שם „יהי שמו לעולם הוא שמו הידוע כמו שאחז"ל שלשה נקראו על שמו של הקב"ה וא' מהם משיח שנאמר זה שמו אשר יקראו לו ה' צדקנו זה יהיה אז לעולם כי בעת שהוא לפני שמש לפני אור בקר העתיד ינון שמו שהם ד' אותיות של יהוה :

§. 5.

Według tego więc, cośmy powiedzieli, dostatecznie się okazuje, że Messyaszowi przynależy imię Jehova. Nie pozostaje nam więc już żadna wątpliwość, ani też (też) pytanie co do następujących miejsc Starego Testamentu.

1.) Patryarcha Jakób zgromadził przed swoją śmiercią na około śmiertelnego łoża swe dzieci, by im opowiedział wypadki, mające się na końcu dni przytrafić. Oznajmił im wcielenie naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa, lecz przerwał przepowiednią tem znakomitem wykrzyknieniem: „Ufam w twoje zbawienie, o Jehova!“ [א])

Chaldejski text Jonathan-Ben-Huziela to miejsce tak wyjaśnia: „Gdy „Jakób przeniknięty duchem prorockim widział, że Gedeon syn Joasa, i „Samson silny, mieli stać się wybawicielami Izraela, rzekł: nie pokładam „nadziei w zbawieniu Gedeona, nie polegam na Samsonie, których pomoc będzie tylko doczesna, lecz ufam w twoje zbawienie, o Jehova! bo skutki twego „zbawienia trwać będą wiecznie.“ [ב])

Je-

א) בְּרֵאשִׁית מ״ט י״ח [18. 49.] ״ לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְהֹוָה :

ב) תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל ״ אֲמַר יַעֲקֹב כַּד חָמָא יַת גִּדְעוֹן בַּר יוֹאָשׁ וְיַת שִׁמְשׁוֹן בַּר מָנוֹחַ דְּקַיְימִין לְפָרוֹקִין לָא לְפוּרְקָנֵיהּ דְּגִדְעוֹן אֲנָא מְסַכֵּי וְלָא לְפוּרְקָנֵיהּ דְּשִׁמְשׁוֹן אֲנָא מוֹדִיק דְּפוּרְקַנְהוֹן פּוּרְקַן דְּשַׁעְתָּא אֱלָהֵין לְפוּרְקָנָךְ סַכִּית וְאוֹדֵיקִית יְיָ דְּפוּרְקָנָךְ פּוּרְקַן עַלְמִין :

Jeden z najuczeńszych Ojców Kościoła /: S. Hier. Quaestiones hebraicae in Genesin:) daje następne objaśnienie: „Postrzegłszy, rzekł Jakób, że odważny i silny „Samson zabija wszystkich naszych nieprzyjaciół, ginąc sam z nimi, chciał „tem go wziąć za Chrystusa /: Messyasza:/. Lecz gdy tenże po śmierci swojej nie „zmartwychwstał, więc muszę oczekiwać innego Zbawiciela, który będzie Zba„wicielem świata i moich potomków."

Inny Ojciec Kościoła mówi: „Dla czego Jakób w Samsonie chciał wi„dzieć Zbawiciela świata? Ponieważ Jezus Chrystus, również jak Samson, „tryumfował nad naszą prawdziwą ojczyzną, tojest Niebem; również jak „Samson, zabił śmiercią swoją naszego nieprzyjaciela; równie jak Samson „cierpiał Jezus Chrystus przez zdradę niewiernej niewiasty — tojest naszego „narodu, który często przez Proroków porównywany jest do niewiasty, której „imienia nienależy wspominać. — Lecz Jakób natychmiast opomniał się z błę„du, bo Samson leżący w grobie, nie powstawszy z niego, nie mógł być „oczekiwanym Szilo."

Mo–

Możemyż więc jeszcze pytać: czy ojcowie nasi oczekiwali takiego Messyasza, jakim był Jezus Chrystus?

Tę samę nadzieję, którą Jakób w swém łonie żywił, miał także i Dawid: /: Ps. CXVIII, 166:/ „Oczekiwałem zbawienia twego, o Jehova!“ א)

/: ibid. 174:/ „Jehova, pragnąłem zbawienia twego.“ ב)

2:) /: Deut. XXXIII, 29:/ „Błogosławionyś ty o Izraelu! kto podobny tobie „ludu, który zbawion bywasz w Jahovie.“ ג)

Chaldajskie objaśnienie Jonathana Ben Huziel: „O narodzie jak „szczęśliwym jesteś, że przez Słowo Jehova, będziesz wybawionym.“ ד)

Izaiasz /: XLV, 17:/ używa tegoż wyrażenia jak Mojżesz: „Izrael zba„wion jest w Jehovie zbawieniem wiecznem.“ ה)

Jonathan Ben Huziel, wierny swemu kommentarzowi do Mojżesza, wyjaśnia to miejsce Izaiasza tak: „Izrael będzie wybawiony słowem „Jehovy, przez wieczne zbawienie.“ ו)

W Me-

א) תְּהִלִּים קי״ט ׳קס״ו 166. 119. „ שִׂבַּרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָֹה : ב) שָׁם „ תָּאַבְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָֹה :

ג) דְּבָרִים ל״ג כ״ט 29. 33. „ אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיהוָֹה :

ד) תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל „ טוּבְכוֹן יִשְׂרָאֵל מַן כְּוָתְכוֹן בְּכָל עַמְמַיָּא עַמָּא דְמִתְפָּרְקִין בְּשׁוּם מֵימְרָא דַיְיָ :

ה) יְשַׁעְיָה מ״ה י״ז 17. 45. „ יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיהוָֹה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים :

ו) תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל „ יִשְׂרָאֵל יִתְפְּרִיק בְּמֵימְרָא דַיְיָ פּוּרְקַן עָלְמַיָּא :

W Médrasz Jalkut mówi R. Ammi nad textem /: Deut. XXXIII, 29:/ „Kto „podobny tobie ludu, który zbawion bywasz w Jehowie?“ — „Kto jest jego „zbawieniem? Bóg sam! Bóg powiedział do dzieci Izraelowych: W stule- „ciech przed przyjściem Zbawiciela, macie tylko przez ludzi być wybawiani, „z Egiptu przez Mojżesza i Aarona; za dni Sizary przez Deborę i Bara- „ka; później przez Sędziów. Ponieważ zaś ci zbawiciele są tylko ludzie, „zawsze więc musicie znowu popaść w niewolą. W jednem zaś z przysztych „stuleci Ja sam was wybawię, i w ten czas już nie popadniecie w nie- „wolą, bo napisano /: Isai. XLV, 17:/ Izrael zbawion jest w Jehowie zbawie- „niem wiecznem.“ א)

W Médrasz Thehilim napisano: „Kościół Izraela rzekł do Boga, chwała „mu: w Tobie tylko chcę szukać zbawienia! a Bóg odpowiedział jemu: Po- „nieważ tego życzysz, chcę ciebie zbawić, bo napisano: Izrael zbawion „będzie w Jehowie zbawieniem wiecznem.“ — ב)

3./

א) מדרש ילקוט שמעוני על זכריה ט״ט 9. 9. אמר ר״ אמי משה מקלס לישראל אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה״ (דברים ל״ג כ״ט 33. 29.) לה״ אין כתיב כאן אלא בה״ במה הם נפדים בהקב״ה עם נושע בה״ אמר הקב״ה בעולם הזה היתם נגשעים ע״י בני אדם במצרים ע״י משה ואהרן בימי סיסרא ע״י דבורה וברק ובמדינים ע״י שופטים וע״י שהיו בשר ודם היתם חוזרים ומשתעבדים אבל לעתיד לבוא אני בעצמי גואל אתכם ועוד יותר אין אתם משתעבדים שנאמר ישראל נושע בה״ תשועת עולמים:

ב) מדרש תהלים על תהלים פ״ח 88. דף ל״ב 32. ע״ד 4. א״ר ברכיה ... אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה אין לי ישועה אלא בך ואין עיני מיחלות אלא לך אמר לה הקב״ה הואיל וכך הוא אני מושיעך שנאמר ישראל נושע בה״ תשועת עולמים (ישעיה מ״ה 45. י״ז 17.):

3:/ /: Izaiasz XLIII, 3:/ „ Bom ja Jehova Bóg twój, święty Izraela, Zbawi-
„ ciel twój!“ א)

4:/ /: ibid. 11:/ „ Jam jest Jehova! a nie masz oprócz mnie Zbawiciela!“ ב)

5:/ /: ibid. XLV, 21:/ „ Kto dał słyszeć od początku? kto od onego czasu to prze-
„ powiedział? Izali nie Ja Jehova? a nie masz więcej Boga okrom mnie. Boga
„ sprawiedliwego, i zbawiącego nie masz oprócz mnie.“ ג)

6:/ /: ibid. 22:/ „ Nawróćcie się ku mnie, a będziecie zbawieni, wy wszyscy,
„ którzy jesteście na krańcach ziemi.“ ד)

Chaldejskie objaśnienie tego wiersza jest: „ Nawróćcie się do mojego Słowa“ ה)

7:/ /: ibid. 26:/ „ W Jehowie będzie usprawiedliwione i przechwalać się będzie
„ wszystko nasienie Izraelowe.“ ו)

Jonathan-Ben-Huziel objaśnia: „ przez Słowo Jehova będzie uspra-
„ wiedliwione całe pokolenie Izraela.“ ז)

8:/ /: ibid. LX, 16:/ „ I poznasz, żem ja Jehova zbawiający ciebie i Odku-
„ piciel twój.“ ח)

9:/

א) יְשַׁעְיָה מ"ג ג' [43. 3.] „ כִּי אֲנִי יְהוָֹה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ :

ב) אָנֹכִי אָנֹכִי יְהוָֹה וְאֵין מִבַּלְעָדַי מוֹשִׁיעַ : שָׁם י"א [11.] :

ג) שָׁם מ"ה כ"א [45. 21.] „ מִי הִשְׁמִיעַ זֹאת מִקֶּדֶם מֵאָז הִגִּידָהּ הֲלוֹא אֲנִי יְהוָֹה וְאֵין עוֹד אֱלֹהִים מִבַּלְעָדַי אֵל צַדִּיק וּמוֹשִׁיעַ אַיִן זוּלָתִי :

ד) שָׁם כ"ב [22.] „ פְּנוּ אֵלַי וְהִוָּשְׁעוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ :

ה) תַּרְגּוּם יוֹנָתָן „ אִתְפְּנוּ לְמֵימְרִי :

ו) שָׁם כ"ה [25.] „ בַּיהוָֹה יִצְדְּקוּ וְיִתְהַלְלוּ כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל :

ז) תַּרְגּוּם יוֹנָתָן „ בְּמֵימְרָא דַיְיָ יִזְכּוּן וְיִשְׁתַּבְּחוּן כָּל זַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל :

ח) שָׁם ס' ט"ז [60. 16.] „ וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָֹה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב :

9:/ „Zmituję się nad tymi, którzy są z domu Juda i zbawię ich jako „Jehova ich Bóg.“ א)

10:/ /: Zachar. XIII, 1.:/ „Onego dnia będzie zrzódło otworzone domowi Da-„widowemu i mieszkającym w Jeruzalem na omycie grzesznego i nieczystego.“ ב)

Talmud /: Traktat Joma fol. 85:/ objaśnia: „Bóg sam będzie tem zró-„dłem, które przez chrzest /: Thebila:/ będzie oczyszczało, bo tak napisano: „/: Jer. XVII, 13:/ Jehova jest zrzódłem dla Izraela.“ ג)

11:/ /: Sophon. III, 9:/ „Na ten czas włożę w usta narodów mowę czy-„stą, aby wzywali imienia Jehovy.“ ד)

Chaldejskie objaśnienia nauczają nas, że ilekroć text hebrajski wyraz Jehova dwa razy mianuje, to jeden oznacza Jehovę samego, drugi zaś Słowo Jehovy. Następne miejsce niech służy za przykład:

/: Gen. XIX, 24:/ „Tedy Jehova dżdżył na Sodomę i Gomorrę siarką i o-„gniem od Jehovy z nieba.“ ה)

Chaldejskie objaśnienie: „A Słowo Jehovy spuściło na mieszkańców

So-

א) הושע א׳ ז׳ „ואת בית יהודה ארחם והושעתים ביהוה אלהיהם : תרגום יונתן „ועל דבית יהודה ארחם ואפרקינון במימרא דיי אלההון :

ב) זכריה י״ג א׳ „ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישבי ירושלם לחטאת ולנדה :

ג) תלמוד מסכת יומא דף פ״ה ע״ב „א״ר עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא׳ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם (יחזקאל ל״ו) ואומר מקוה ישראל ה׳ (ירמיה י״ז) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב״ה מטהר את ישראל :

ד) צפניה ג׳ ט׳ „כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יהוה :

ה) בראשית י״ט כ״ד „ויהוה המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת יהוה מן השמים :

„ Sodomy i Gomorry straszny deszcz, spodziewając się, że może przez to odprowadzi ich od złego postępowania. Gdy zaś ci ludzie postrzegli deszcz spadający z góry, powiedzieli: Nasze złe czyny muszą Bogu być nie znane! wtedy spuścił siarkę i ogień od oblicza Jehovy.“ א)

§. 6.

/: Genesis Rozdz. IV, wiersz 1:/ „ Ewa dała swemu pierworodnemu imię „ Kain, mówiąc: wydałam Człowieka-Jehovę na świat.

„ Kaniti *) Isz ét **) Jehova.“ ב)

Chaldejskie tłumaczenie Jonathana-Ben-Huziel mówi:

„ Człowieka, Anioła Jehovy.“ ג)

Pan wyrzekł, że syn niewiasty zetrze głowę węża, to jest: nieprzyjaciela

---

*) Z rzódłosłów wyrazu kaniti „ Knh“ nie tylko oznacza nabyć, posiadać, lecz też: stworzyć, wyprowadzić, wydać; albowiem tak znajdujemy, że Melchizedech Abrahama „ błogosławił w Imię Najwyższego Boga, który stworzył niebo i ziemię.“ /: koné Szamaim wehaárez:/

**) ét w hebrajskim jest znakiem czwartego przypadku, czyli Régime direct, /: rząd prosty:/

א) תרגום יונתן על בראשית י"ט כ"ד [19, 24] " ומימרא דיהוה אחית מיטרין דרעוא על סדום ועל עמורה על מנת דיעבדון תתובא ולא עבדו ארום אמרו לא גלי קדם יי עובדין בישיא הא בכן נחתו עליהון כבריתא ואשא מן קדם מימרא דיי מן שמיא :

ב) בראשית ד" א" [4, 1] " ותלד את קין ותאמר קניתי איש את יהוה :

ג) תרגום יונתן בן עוזיאל " קניתי לגברא ית מלאכא דיי :

la naszego zbawienia, i skarbem swych niewyczerpanych zasług pojedna niebo z ziemią. Pierwsi rodzice dowiedzieli się od Boga, że zwycięzca nad piekłem będzie Bogiem-Człowiekiem! ale nie wiedzieli dokładnie czasu jego przyjścia, nie wiedzieli, że Zbawiciel nie będzie bezpośrednim synem pierwszej niewiasty; nie znali nadewszystko zamiaru Boskiego, dla czego On zbawcę nazwał synem niewiasty, nie zaś synem męża. — Ewa rozumiała, że ona sama porodzi pośrzednika między Bogiem a człowiekiem, i dla tego zawołała zachwycona: „wydałam Męża na świat! a kto jest ten Mąż? Jehova!"

Nazwanie „Isz" (: mąż, człowiek :) zamiast „Jehova" znajdujemy także przy wyjściu z Egiptu, gdy Izrael śpiewał pieśń dziękczynną: „Jehova „jest mężem (: Isz :) wojny!" א)

Nie jest także niepodobna do prawdy, że Ewa przy pierwszém porodzeniu z niewiasty poznała pierwszy krok do następującego wielkiego wypadku, to jest: narodzenie przyszłego Zbawiciela, co tém podobniejsze jest

א) שמות ט״ו ב׳ ״ יְהֹוָה אִישׁ מִלְחָמָה ׃

jest do prawdy, że przez to wyjaśnia się nam okoliczność, która na wielką zasługuje uwagę, a tą jest:

Przed narodzeniem Kaina, nigdy nie zaniedbuje text do imienia Jehova dodawać jeszcze nazwanie Elohim (: Bóg :), po zjawieniu się zaś pierworodnego, zawsze znajdujemy tylko samo nazwanie Jehova.[2]

Przyczyna tego być może:

Narodzenie pierwszego syna Ewy możemy uważać jako rzeczywisty początek wcielenia Zbawiciela. Nim przeto pierwsza niewiasta została matką, Jehova był, Jehova Elohim, tojest: Bóg cały Bóg! nie obejmując w sobie innej, jak tylko Boską naturę. Człowieczeństwo nie wzniosło się jeszcze o tyle, aby się złączyć mogło z Bóstwem. Lecz gdy Kain na świat przyszedł, w ów czas pokazało nam Pismo Jehovę nie jako Elohim, tojest: nie tylko Boga całego Boga, lecz jako Jehovę! które to imię wszystko to oznacza, co się w Bogu znajduje, tojest: troistą osobę z dwiema naturami, albowiem już się zaczęło wcielenie.

O Ka-

Kainie! Kainie! godny użalenia Kainie! co się stało z twego tak pełnego chwały przeznaczenia? Dla czegoż wypiętnował Bóg na czole twojem niezatarte znamię odrzucenia? Dla czegoż jesteś błąkający się po całej ziemi i wygnany z ludzkiego towarzystwa? czem się to dzieje, że tak zawsze drzeć musisz o nędzne twe życie?

Ach! twe ręce zamordowały brata sprawiedliwego! ziemia zbroczona krwią niewinną stawa przeciw tobie oskarzycielką. Na próżno wołało do ciebie Niebo dobrotliwym i ojcowskim głosem (: Gen. IV, 7:) „Jeśli dobrze czynić będziesz, odbierzesz, a jeśli źle, natychmiast we drzwiach grzech twój będzie.“ [א] Ach! bratobójstwo już spełnione, i ty nie jesteś więcej owym Mężem-Jehową, bo już Bóg-Człowiek nie będzie twoim synem. Bóg cię odrzucił. Wkrótce niszczący żywioł, jako poseł Boskiej sprawiedliwości pochłonie całe twe potomstwo, a syn tylko Seta, który schroni się z familią do arki, tej figury Kościoła Chrystusowego, uniknie powszechnego zniszczenia, i on sam tylko odziedziczy nieoszacowane dobro, którego przez twój występek tak niegodnym się stałeś.

Uko–

א) בְּרֵאשִׁית ד״ ז״ ׳ הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ ׃

Ukochani Bracia w Izraelu! nie mogę się powściągnąć abym z zasmuconem sercem nie zawołał do was słowy Proroka (: Lam. I, 16:) „ Przetoż „ ja płaczę, a oko moje wylewa strumieni wód,“ [א] bo smutny obraz, jaki dopiero skreśliłem, wyobraża niestety właśny mój naród! —

O ukochany mój narodzie! niegdyś ludu Boży! jakżeś nisko spadł z godności twojej! w jakąż przepaść siebie strąciłeś! Bóg, brat twój co do ciała, przyszedł aby cię ratował, i padł ofiarą twojej złości! Sciągnąłeś świętokradzkie ręce na Świętego świętych, i stałeś się dziś uczestnikiem losu pierwszego bratobójcy! Bóg cię odtrącił od oblicza swego, i nie jesteś już więcej Isra-El (: możny z Bogiem:)! —

„ Komu cię przyrównam? albo komu cię przypodobam córko Jeruzolimska? z kim cię porównam i pocieszę cię panno córko Syonu? bo wielkie „ jest jako morze skruszenie twoje! któż cię zleczy?“ (: Lam. II, 13:) [ב]

Kochani Bracia! Kiedy wspomnę o szczęściu, którego od najpierwszej młodości między wami kosztowałem, serce mi się kraje, gdy widzę

w ja-

א) איכה א' ט"ז [1. 16.] על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים :

ב) שם ב' י"ג [2. 13.] מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלים מה אשוה לך ואנחמך בתולת בת ציון כי גדול כים שברך מי ירפא לך :

w jakiem sieroctwie dozwala wam Bóg błąkać się tu na ziemi. Z jakąż wspaniałomyślnością zagrzewaliście mię, aby kieł, który się już w dziecińs- stwie we mnie ukazał, mógł się rozwinąć! Otworzyliście mi wasze szkoły, i opatrywaliście wszystkie moje potrzeby! — Wychowany u waszych nauczycieli, im winienem moje wiadomości, które mię teraz doprowadziły do prawdy! Synagoga uczciła mię najpiękniejszemi tytułami, posiadałem nawet pełne zaufanie Konsystorza. Wszystkoście dla mnie uczynili! czegożbym też nie chciał dla was uczynić? Nigdy nie przestanę was kochać, i rozmyślać nad szczęściem waszem. Nie znam między wami nieprzyjaciół, i równie was wszystkich kocham; z tą tylko różnicą, że moich prześladowców podwójną kocham miłością. Spełniłyby się wszystkie me życzenia, gdybyście się waszych błędów odprzysięgli. Do tego cała myśl moja zmierza, i zawsze wołać do was będę słowy Boga, który „nawrócenia grzesznika, nie zaś jego śmierci „pragnie.[66 א] /: Ezech. XVIII, 23, 32. XXXIII, 11:/. „Wzywam dziś świadków nie-

---

א) יְחֶזְקֵאל י״ח כ״ג „ הֶחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחָיָה :(שָׁם ל״ב, ול״ג י״א:)

„niebo i ziemię, żem położył przed was żywot i śmierć, błogosławieństwo i prze-
„kleństwo; obierajże tedy żywot, abyś i ty żył i nasienie twoje.“ [a] /: Deut. XXX, 19:/

Tak jest, zaklinam was na to: Obierajcie życie! Macie na jednej stronie Talmud z jego błędami i przewrótnościami — na drugiej Ewangelią Pana, z tak świętą nauką, tak czystą i wzniosłą moralnością! O! wybierajcież życie.

Krew Pana naszego Jezusa Chrystusa wylana przez ojców naszych nie przestanie nas wyszukiwać; a jeśli zdaleka od krzyża nas się dotknie, stanie się ognistym i siarczystym deszczem, który od Jehovy /: meêt Jehova [b] /Gen. XIX, 24:/ pochodzi, aby nawiedził nieszczęsne miasta! — Jeśli zaś przeciw niej wyjdziemy, jeśli dla chwytania świętych kropli staniemy pod drzewem zbawienia, w ten czas ona stanie się rosą ożywiającą, niebieskim balsamem, leczącym wszystkie ułomności. O ukochani Bracia! powróccie na drogę prawą, i obierzcie życie! wieczne życie! Amen.

§. 7.

א) דְּבָרִים ל׳ [30] י״ט [19] „ הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ׃

ב) בְּרֵאשִׁית י״ט [19] כ״ד [24] „ מֵאֵת יְהוָה׃

§ 7.

Kończymy ten rozdział przytoczeniem niektórych jeszcze miejść, które nam dowiodą, że Żydzi przyznali moc wzniostego Imienia Pańskiego.

1.) Talmud Jeruzalimski (: pod artykułem o Bałwochwalstwie, Rozdz. 2:) opowiada następujące zdarzenie:

„Wnuk R. Josue, syn Lewi, o mało się nie udusił kością, która mu „w gardle stanęła. Wtedy przyszedł niejaki człowiek, który wymówił imię „Jezus, i natychmiast ozdrowiał.“ a)

2.) Talmud Babiloński (: pod artykułem o Bałwochwalstwie, fol. 27:) i Medrasz-Rabba opowiadają: „Ben-Dama, synowiec Rabbi Ismaela ukąszony był od gadziny. Jakób (: uczeń Zbawiciela:) chciał go uleczyć mocą „imienia Jezus, lecz Rabbi Ismael tego nie dozwolił. Ben-Dama chciał „z pisma dowieść, że godzi się użyć takiego srzodka; lecz nim pospiał przytoczyć swoje dowody, skonał. Stryj bardzo się z tego ucieszył i zawołał „w zachwyceniu: Szczęśliwy Ben-Damo! ciało twe zostało czystém, a dusza „twoja niesplamiona z niego wyszła!“ b)

Sle—

א) תלמוד ירושלמי מסכת עכו"ם פרק ב' · בר בריה (דר' יהושע בן לוי) הוה ליה בלע אתא חד ולחש ליה בשמיה דישו בן פנדרא ואינשם · כי נפק א"ל מאי אמרית עליי א"ל למילת פלן אמר מה הוי ליה אילו מית ולא שמע הדא מילתא : ועיין מדרש רבה על קהלת י' ד' דף פ"א ע"א :

ב) תלמוד מסכת עבודה זרה דף כ"ז ע"ב · ומדרש רבה על קהלת א' ח' דף ס"ב ע"ד · מעשה בבן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו רבי ישמעאל ואמר לו ר' ישמעאל אחי הנח לו וארפא ממנו ואני אביא מקרא מן התורה שהוא מותר ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאתה נשמתו ומת קרא עליו ר' ישמעאל אשריך בן דמא שגופך טהור ויצאתה נשמתך בטהרה ולא עברת על דברי חבריך שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש :

Ślepy i nieszczęsny Faryzeuszu! Ty niewiesz o tem, że znieważasz Imię Świętego świętych. Czyż On, zrzódło wszelkiej świętości, zmaże człowieka, którego swém świętém Imieniem chce uleczyć? owém imieniem, przed którém się uginają kolana wszystkich, i które Aniołowie tylko ze drżeniem wymawiają? Bóg dobrotliwy niech ci przebaczy to bluźnierstwo.

Rozdział III.

Wcielenie Messyasza, Syna Bożego.

Podług tego, co się w poprzedzających rozdziałach powiedziało, dostatecznie dowiedziono, że oczekiwany od naszych przodków Messyasz, którego celem miało być pojednanie ludzi z Bogiem z powodu grzechu pierworodnego — musiał być Bogiem oraz Człowiekiem. Musiał koniecznie łączyć w swojej osobie nierozdzielnie dwie natury Boską i ludzką, aby Człowiek swą wielką ofiarą odpokutował grzech pierworodny, a Bóg ze swojej strony zrobił go uczestnikiem nagrody za tak wielką ofiarę. — Nie dość więc było, aby Bóg w człowieku mieszkał, jak w Kościele, i przyjął wszystkie własności natury ludzkiej, lecz powinien był jeszcze cierpieć i umrzeć; a jakąż śmiercią? straszną śmiercią krzyża! —

Mes-

Messyasz więc się musiał jako jako Syn człowieczy narodzić, oraz być Synem Boga. Tę ostatnią naturę miał już przed początkiem wszystkiego. On musiał jako latorośl z Jehovy stać się owocem ziemi; bo tak mówi Izaiasz /: IV, 2:/ „ W ów dzień będzie płód Jehovy w wielmożności i chwale, a owoc ziemi wy-„niosły, i radości tym, którzy będą zbawieni z Izraela.“ [א]

R. Dawid Kimchi „ Płód Jehovy, to jest: Messyasz, Syn Dawida, bo tak napisano: /: Jer. XXIII, 5:/ „ Wzbudzę Dawidowi płód prawy!“

„ Owoc ziemi podobnież ściąga się do Messyasza.“ — [ב]

§. 1.

Messyasz, Syn Boży.

Wieloliczne dowody, któreśmy w tym przedmiocie przywiedli, to sprawiają, że zbytecznem byłoby powracać do nich. Przestajemy więc na złożeniu następnych tylko świadectw:

/: Ps. II, 7:/ „ Jehova rzekł do mnie: tyś syn mój, dzisiam cię zrodził.“ [ג]

/: ibid.

א) ישעיה ד' ב' (2. 4.) " ביום ההוא יהיה צמח יהוה לצבי ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל:

ב) רד"ק " כבר פירשנו למעלה כי ביום ההוא ביום התשועה בבוא הגואל " פירוש צמח יהוה משיח בן דויד כמו שנאמר (ירמיה כ"ג ה) (5. 23.) והקימותי לדויד צמח צדק ... ופרי הארץ הוא אומר ג"כ על המשיח :

ג) תהלים ב' ז' (2. 7.) " יהוה אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך :

/: ibid. 12:/ „ Hołdujcie *) synowi, by się kiedy nie rozgniewał Pan." a)

Że Psalm tu mówi o Messyaszu, jest to punkt, na który się Talmud,b) Zohar,c) Medrasz-Rabba,d) Medrasz-Thehilim,e) i Medrasz-Jalkut f) zgadzają.

W liście Pawła świętego do Żydów, o którym w drugim rozdziale wspomnieliśmy wyraźnie widzimy, że to mniemanie od ojców naszych niezaprzeczenie było przyjęte, bo tam napisano: /: Hebr. I, 4.5:/ „ Jezus tym zacniejszy zostawszy nad Anioły: im osobliwsze nad nie imię odziedziczył. Bo „ któremuż kiedy z Aniołów rzekł: Synem moim jesteś ty, jam ciebie dziś „ zrodził? I zasię: Ja mu będę ojcem, a on mnie będzie synem."

/: ibid. V, 5:/ „ Tak i Chrystus nie sam siebie wstawił, że się stał Najwyższym Kapłanem, ale który do niego mówił: Synem moim jesteś ty, jam „ ciebie dziś zrodził." –

Między dzisiejszemi Rabinami, wielu jest tego mniemania, a raczej przy-

---

*) Naszku bar pen jeenaph." Zrzódłosłów wyrazu Naszku jest Naszak, właściwie znaczy całować, ale znaczy też uczcić, bo u wschodnich narodów, pocałunek jest znakiem czci i podległości.

א) שָׁם י״ב [12] „ נַשְּׁקוּ בַר פֶּן יֶאֱנַף :

ב) תַּלְמוּד מַסֶּכֶת סוּכָּה דַף נ״ב [52] „ תָּנוּ רַבָּנָן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד שֶׁעָתִיד לְהִגָּלוֹת בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אוֹמֵר לוֹ הַקָּבָּ״ה שְׁאַל מִמֶּנִּי דָּבָר וְאֶתֵּן לָךְ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ב׳ [2] ז׳ [7]) אֲסַפְּרָה אֶל חוֹק וגו׳ :

ג) זֹהַר בַּמִּדְבָּר דַף פ״ב [82] עַמּוּד שכ״ו [326] „ וּמִנֵּיהּ יִפּוֹק בְּהַהוּא יוֹמָא מְשִׁיחָא דְדָוִד וְרָזָא דָא אֲסַפְּרָה אֶל חֹק (תְּהִלִּים ב׳ [2] ז׳ [7]) יְיָ אָמַר אֵלַי וגו׳ :

ה) מִדְרַשׁ תְּהִלִּים עַל תְּהִלִּים ב׳ [2] ז׳ [7] „ אֲסַפְּרָה אֶל חֹק מְסוּפָּרִים הֵם בְּחוּקָּה שֶׁל תּוֹרָה וּבְחוּקָּה שֶׁל נְבִיאִים וּכְתוּבִים „ בְּחוּקָּה שֶׁל תּוֹרָה (שְׁמוֹת ד׳ [4]) בְּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל „ בְּחוּקָּה שֶׁל נְבִיאִים (יְשַׁעְיָה נ״ב [52]) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא „ מַה כְּתִיב בָּתְרֵי הֵן עַבְדִּי אֶתְמָךְ בּוֹ „ בַּכְּתוּבִים (תְּהִלִּים ק״י [110]) נְאֻם יְהוָה לַאדֹנִי אָמַר אֵלַי בְּנִי אַתָּה (שָׁם ב׳ [2] ז׳ [7]) וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דָּנִיֵּאל ז׳ [7]) וַאֲרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא :

ד) מִדְרַשׁ רַבָּה עַל בְּרֵאשִׁית ט״ו [15] ב׳ [2] דַף ל״ח [38] ע״ד [4] „ אָ״ר יוֹנָתָן ג׳ [3] הֵן שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם שְׁאַל „ וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹמֹה וְאָחָז וּמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ ··· מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ דִּכְתִיב בֵּיהּ (תְּהִלִּים ב׳ [2] ח׳ [8]) שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גוֹיִם נַחֲלָתֶךָ :

ו) מִדְרַשׁ יַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי עַל תְּהִלִּים ב׳ [2] ז׳ [7] „ אֲסַפְּרָה אֶל חֹק „ כְּבָר הַדְּבָרִים מְסוּפָּרִים הֵן בְּחוּקָּה שֶׁל תּוֹרָה וּבְחוּקָּן שֶׁל נְבִיאִים וּבְחוּקָּן שֶׁל כְּתוּבִים ··· בַּכְּתוּבִים מִנַּיִן נְאֻם ה׳ לַאדֹנִי ה׳ אָמַר אֵלַי בְּנִי אַתָּה :

przyjęli wybieg R. Salomona Iarchi utrzymującego, że pomieniony wiersz ściąga się do Dawida — א)

Lecz szczególniejsza rzecz! ten R. Salomon Iarchi, który się boi, by pie-kto nie roztworzyło paszczy, i iego nie pochłonęło, jeśliby się Talmudowi w najmniejszej rzeczy sprzeciwił — on, który wszelkie niedorzeczności i głupstwa Talmudu przyjmuje za prawdziwą monetę, i broni na życie i śmierć — sprzeciwia mu się właśnie tam, gdzie jest mowa za Chry-styanizmem! —

Ale daleko większa część Rabinów stosuje pomieniony wiersz do Messyasza:

Aben-Ezra „ Jeśli ten rozdział niemiałby się odnosić do Messyasza, „ to w nim nie ma sensu.“ ב)

R. Dawid Kimchi: „ Są którzy ten rozdział stosują do Goga i Mago-„ga; jeśli zaś jest mowa o Pomazańcu, to go zwracają do Messyasza. To ostat-

---

א) רַשׁ"י פֵּירוּשׁ עַל תְּהִלִּים ב' „ רַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ אֶת הָעִנְיָן עַל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וּלְפִי מַשְׁמָעוֹ וְלִתְשׁוּבַת הַמִּינִים נָכוֹן לְפוֹתְרוֹ עַל דָּוִד עַצְמוֹ :

ב) אֶבֶן עֶזְרָא עַל תְּהִלִּים ב' ב' „ וְאִם עַל הַמָּשִׁיחַ הַדָּבָר יוֹתֵר בָּרוּר :

„ostatnie jest też sprawiedliwe, bo w ten czas tylko pomieniony rozdział „ma sens prawdziwy!" א)

Mojżesz Alszech ב) i R. Obbadie Sephorno ג) są tegoż mniemania.

Następujące miejsce /: Traktat Succa fol. 52:/ zasługuje na szczególniejszą uwagę:

„Swięty Bóg, chwała mu, rzekł do Messyasza, syna Dawida, żądaj ode „mnie, coby to nie było, a ja ci dam, bo napisano /: Ps. II, 7, 8:/ „Jehova rzekł „do mnie: Tyś jest syn mój, jam cię dziś zrodził. — Żądaj ode mnie, a dam ci „narody w dziedzictwo." ד)

R. Salomon Iarchi: „Jam cię dziś zrodził!" to jest: „dziś oznajmię lu„dziom, że synem moim jesteś." ה)

Lecz jakże to uderza! że tenże R. Salomon Iarchi, który raz powiada, iż ten rozdział odnosi się zupełnie do Dawida! toż samo miejsce Talmuda stosuje teraz do Messyasza. Co za sprzeczność!

Do

א) רַד"ק פֵּירוּשׁ עַל תְּהִלִּים ב' [2] י"ב [12] „וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים זֶה הַמִּזְמוֹר עַל גּוֹג וּמָגוֹג וּמְשִׁיחַ הוּא מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְכֵן פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וּמְבוֹאָר זֶה הַמִּזְמוֹר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ:

ב) רַ' מֹשֶׁה אַלְשִׁיךְ פֵּירוּשׁ עַל תְּהִלִּים ב' [2] ב' [2] „וּמַה הוּא הָרִיק הוּא שֶׁאוֹמְרִים הִנֵּה יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ לֶעָתִיד הוּא בְּיוֹם בֹּא גּוֹג:

ג) רַ' עוֹבַדְיָה סְפוֹרְנוֹ פֵּירוּשׁ עַל תְּהִלִּים ב' [2] „בְּזֶה הַמִּזְמוֹר סִפֵּר הַמְחַבֵּר עִנְיַן יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ אֲשֶׁר הַכַּוָּנָה בּוֹ הִיא לְהָשִׁיב כָּל מִין הָאֱנוֹשִׁי לַעֲבוֹדַת הָאֵל יִתְבָּרֵךְ וְאָמַר לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם וְכוּ'":

ד) עַיֵּין תַּלְמוּד מַסֶּכֶת סוּכָּה דַף נ"ב [52] „

ה) רַשִׁ"י שָׁם „הַיּוֹם אֲגַלֶּה לַבְּרִיּוֹת שֶׁבְּנִי אַתָּה:

Do wyrażenia „Hołdujcie synowi, aby snadź Bóg się nie rozgniewał!“ R. Acha w Medrasz-Jalkut przytacza następujące podobieństwo:

„Był niegdyś pewny Król zagniewany na jedną prowincyą. Tażby go przebłagać, wyszukała syna królewskiego, i prosiła, aby za jego wstawieniem się, otrzymała na powrót łaskę królewską. Syn zajął się tak dobrem dziełem, i otóż! jego przyczynienie się sprawiło najlepszy skutek. Mieszkańcy prowincyi ucieszeni z szczęśliwego zdarzenia, przyszli tedy do króla, aby mu śpiewać pieśni dziękczynne; lecz ten odpowiedział: nie mnie się należy wasze dziękczynienie, lecz mojemu synowi! bez jego bowiem wstawienia się w popiół bym obrócił waszą prowincyą.“ א)

Zbytecznem byłoby dodawać kommentarz temu pięknemu podobieństwu, powiedźmy raczej z Zbawicielem naszym: „Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha!“ (: Mat. XI, 15:)

Z resztą niepodobieństwem jest, rozważywszy choć cokolwiek myśl psalmu dru-

---

א) מדרש ילקוט שמעוני חלק ב׳ [2.] דף צ׳ [90.] ע״ב [2.] „נשקו בר פן יאנף וגו׳ ר׳ אחא אומר ··· משל למה הדבר דומה למלך שכעס על בני המדינה והלכו בני המדינה ופייסו את בן המלך שיפייס את המלך הלך ופייס את אביו לאחר שנתפייס לבנו הלכו בני המדינה ואמרו הימנון למלך אמר להם המלך לי אתם אומרים הימנון לכו ואמרו הימנון לבני שאלולא לא פייסני כבר הייתי מחריב את כל בני המדינה:

drugiego, odnieść go do Dawida; bo całe proroctwo w nim zawarte jest:

„ Jehova rzekł do mnie: Tyś jest syn mój, jam cię dziś urodził, żądaj
„ ode mnie, a dam ci narody w dziedzictwo, a ostatnie krańce świata będą
„ ci służyć posiadłościami swemi." א)

Jak wiadomo naród za czasów Dawida nie cieszył się takiemi korzyściami; nie był tak możnym, jak text wystawuje.

Lecz któż może zaprzeczyć spełnienia tej przepowiedni w naszym Jezusie, którego imię czczone jest na wieki od wszystkich narodów jak mówi królewski Psalmista :/: Ps. LXXI, 8:/ „ I będzie panował od morza do morza: i od rze-
„ ki aż do krajów okręgu ziemi." ב)

Rzeka, o której tu Psalmista wspomina, jest bez wątpienia Jordan, gdzie Zbawiciel chrzest święty przyjął, bo od owej chwili zaczęła się jego chwała.

W psalmie 88, mówi Ethan Ezrahita do Jehovy:

„ W onczas mówiłeś w widzeniu do świętych swoich i rzekłeś: położyłem wspo–

א) תהלים ב׳ ז׳ ח׳ [2. 7. 8.] · יְהוָה אָמַר אֵלַי בְּנִי אַתָּה אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ · שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גוֹיִם נַחֲלָתֶךָ וַאֲחֻזָּתְךָ אַפְסֵי אָרֶץ׃

ב) שם ע״ב ח׳ [72. 8.] · וְיֵרְדְּ מִיָּם עַד יָם וּמִנָּהָר עַד אַפְסֵי אָרֶץ׃

„ wspomożenie w mocnym, wywyższyłem wybranego z ludu mojego. Nalazłem
„ Dawida sługę mego, pomazałem go olejkiem świętym moim. On mię
„ będzie wzywać: ojcem moim jesteś ty, Bogiem moim, i obrońcą zbawienia
„ mego. A ja go pierworodnym uczynię, wyższym nad króle ziemskie. Za-
„ chowam mu na wieki miłosierdzie moje i testament mój wierny jemu.
„ I położę na wieki wieków nasienie jego, stolicę jego jak dni niebieskie. A
„ jeśli synowie jego opuszczą zakon mój, a w sądach moich chodzić
„ nie będą, jeśli zgwałcą sprawiedliwości moje, a nie będą strzedz przy-
„ kazania mego. Nawiedzę przestępstwa ich rózgą, a grzechy ich bicz-
„ mi. A miłosierdzia mego nie oddalę od niego i nie zaszkodzę w prawdzie
„ mojej. Ani zgwałcę testamentu mojego, a co wychodzi z ust moich, nie
„ odmienię.“ א)

Talmud z pewnością twierdzi, że cały ten Psalm odnosi się do Mes-
syasza ב)

א) תהלים פ"ט כ' „ [20. 89.] אז דברת בחזון לחסידך ותאמר שויתי עזר על גבור הרימותי בחור מעם : כ"א [21.] „ מצאתי דויד עבדי בשמן קדשי משחתיו : כ"ז [27.] „ הוא יקראני אבי אתה אלי וצור ישועתי : כ"ח [28.] „ אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ : כ"ט [29.] „ לעולם אשמור לו חסדי ובריתי נאמנת לו : ל' [30.] „ ושמתי לעד זרעו וכסאו כימי שמים : ל"א [31.] „ אם יעזבו בניו תורתי ובמשפטי לא ילכון : ל"ב [32.] „ אם חקתי יחללו ומצותי לא ישמרו : ל"ג [33.] „ ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם : ל"ד [34.] „ וחסדי לא אפיר מעמו ולא אשקר באמונתי : ל"ה [35.] „ לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה :

ב) עיין בתלמוד סנהדרין דף צ"ז [97.] וברש"י שם :

Medrasz-Rabba utrzymuje: „Messyasz tak przed, jako też po swo-„jej śmierci jest Dawidem nazwany.“[א]

Rabbi Nathan powiedział w Szemot-Rabba: Święty Bóg, chwała mu, rzekł: „Uczynię króla Messyasza jako pierworodnym, bo jest napisa-„no: ustanowię go jako pierworodnego, tak jak Jakóba uczyniłem pierworod-„nym, bo napisano (: Exod. IV, 22:) Izrael jest mój pierworodny syn.“[ב]

Oblicze (: objawienie:) o którém mówi Psalmista „mówiłeś niegdyś w o-„bliczu z twoim świętym“[ג] jest w drugiej księdze Samuelowej wyjaśnione, gdzie wyraźnie znajdujemy, że wszystkie te proroctwa odnosiły się do Syna, którego Bóg Dawidowi po jego śmierci miał wzbudzić: (: 2. Sam. VII, 4. f. f.) „Bóg kazał powiedzieć Dawidowi przez Proroka Nathan: że nie on (: Da-„wid:) będzie budował świątynią Pańską. „Jehova przyrzeka tobie“ mówi „dalej Prorok, „dać twoim dzieciom wielkie przeznaczenie*). Gdy już dni

---

*) W texcie tak jest: „Jehova zbuduje tobie dom“[ד] Lecz wyrażenie zbudować dom ma w hebrajskim jedno i toż samo znaczenie co dać wzniosłe potomstwo,

א) מדרש איכה רבתי על איכה א׳ ט״ז ״ דף נ׳ ע״ב ר׳ יהודה ברבי סימון אמר בשם ר׳ שמואל ברבי יצחק הדין מלכא משיחא אי מחייא הוא דוד שמיה אי ממיתיא הוא דוד שמיה :

ב) מדרש שמות רבה פ׳ בא דף ק״ד ע״ד ״ רבי נתן אומר אמר הקב״ה למשה כשם שעשיתי יעקב בכור שנא׳ בני בכורי ישראל (שמות ד׳) כך אני עושה למלך המשיח בכור שנאמר אף אני בכור אתנהו (תהלים פ״ט) :

ג) תהלים פ״ט כ׳ ״ אז דברת בחזון לחסידך :

ד) כי בית יעשה לך יהוה : (שמואל ב׳ ד׳ י״א) :

„ dni twoje przejdą, a ty spoczywać będziesz przy ojcach twoich, wywo-
„ łam syna twego, który ma przyjść po tobie, i od ciebie ma pochodzić. Ten
„ imieniowi mojemu zbuduje Kościoł, a tron jego państwa ustalę na wie-
„ ki: będę mu ojcem, a on mnie będzie synem. W stanie jego grzechowym
„ będę go karał rózgą śmiertelnych, i plagami synów Adamowych. A-
„ le miłosierdzie moje nie opuści go, tak jak opuściło Saula, którego odrzu-
„ ciłem, a na którego miejsce ciebie postawiłem." א)

Kto te słowa proroctwa czyta okiem nieuprzedzonem, musi się na-
tychmiast przekonać, że one mówią o duchownym Salomonie*), zało-
życielu duchownego Kościoła, Kościoła który trwać ma wiecznie, nie zaś
o tym

---

bo tak znajdujemy w miejscu, gdzie jest mowa o Akuszerkach w Egipcie, bo tam
powiedziano: „ Bóg zbudował dla nich domy." ב) Podania mówią: że te Akuszerki,
Jochebet, były Mojżesza i Aarona matka, i Marya ich siostra. — „ Bóg zbudował
dla nich domy" bo od nich pochodzi stan kapłański — Lewici, nawet pokolenie kró-
lewskie Dawida, im winne swoje pochodzenie.

*) Salomon oznacza „ Książę pokoju" ג) i jest jednem z imion Messyasza.

א) שְׁמוּאֵל ב׳ ז׳ ד׳ 4. „ וַיְהִי דְּבַר יְהֹוָה אֶל נָתָן לֵאמֹר: ה׳ 5. „ לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל עַבְדִּי אֶל דָּוִד כֹּה אָמַר יְהֹוָה הַאַתָּה
תִּבְנֶה לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי: י״א 11. „ וְהִגִּיד לְךָ יְהֹוָה כִּי בַיִת יַעֲשֶׂה לְּךָ יְהֹוָה: י״ב 12. „ כִּי יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ
וַהֲקִימֹתִי אֶת זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ וַהֲכִינֹתִי אֶת מַמְלַכְתּוֹ: י״ג 13. „ הוּא יִבְנֶה בַּיִת לִשְׁמִי וְכֹנַנְתִּי אֶת כִּסֵּא
מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם: י״ד 14. „ אֲנִי אֶהְיֶה לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֵן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֺתוֹ וְהֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים
וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם: ט״ו 15. „ וְחַסְדִּי לֹא יָסוּר מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מִלְּפָנֶיךָ:

ב) שְׁמוֹת א׳ כ״א 1. 21. „ וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:

ג) שַׂר שָׁלוֹם:

o tym Salomonie, który zbudował Kościół w Jeruzalem, póżniej przez Pogan zburzony, i na wieki takim zostanie.

Ten Salomon, którego panowanie zaczęto się jeszcze za życia ojca jego, nie może wszakże być owym, o którym Bóg powiedział, że go wywoła po śmierci Dawida, gdy ten już będzie spoczywał przy ojcach swoich. Ten mówię Salomon, nie może zapewne być owym, którego panowanie ma trwać wiecznie. Ale nasz Messyasz, nasz Zbawiciel, jest tym, do którego Pan powiedział, czegoby nie powiedział najdoskonalszemu z ludzi: „Tyś jest syn „mój!“[א] Bóg jest jemu prawdziwym Ojcem, a on jest mu prawdziwym synem. Kościół, który miał zbudować Imieniu „Jehova“ potrojnie świętemu Bogu, jest święte Jego ciało, prawdziwy kościół, i jedynie godny Bóstwa; Kościół, który obiecał w trzecim po zburzeniu onego dniu; znowu odbudować, co też z chwałą w tymże dniu, po przebyciu swojem między umarłymi, uskutecznił. —

Lecz

א) בְּנִי אַתָּה

Lecz chociaż Bóg, niemniej był on i Człowiekiem, i w tej własności pomimo Boskiej swojej natury wolny od grzechu, postawił siebie z miłości ku nam w stanie grzechowym, aby nam przezto odjąć nasze nieprawości.

W rzeczy samej przyjął na siebie wszystkie nasze słabości i obciążył się naszemi boleściami; i podczas kiedyśmy zaślepieni patrzyli na niego jak na pobitego i zapomnianego od Boga — dał się za nas biczować i zabić za grzechy nasze. Kara, która nas miała spotkać, spadła na niego, i tylko w ranach jego znajdujemy nasze zbawienie. Byliśmy zbłąkane owieczki, każdy z nas szedł swoją drogą, lecz Jehova pobił go za nas wszystkich.

„ Ojciec niebieski" mówi Paweł święty /: 2. Cor. V, 21:/ „ tego który nie znał grze-
„ chu, uczynił grzechem za nas, abyśmy się stali sprawiedliwością Bożą
„ w nim."

To jest, podług objaśnienia S. Augustyna: „ Bóg przyjął Jezusa Chrystu-
„ sa jako błagalną za nas ofiarę;"

Ten–

Tenże Apostoł mówi (: Gal. III, 13 :) „Chrystus nas wykupił od przeklęctwa
„ zakonu, stawszy się za nas przeklęctwem: albowiem napisano jest: prze-
„ klęty każdy, który wisi na drzewie.“

„ Żydzi“ mówi inny ojciec kościoła „ tem bardziej powinni być przekona-
„ ni, że synem, który był Dawidowi przepowiedziany, niebył Salomon, bo
„ przecię dziś jeszcze tego syna oczekują.“

„ Jakąś nieszczęsną ślepotą dotknięci, niechcą uznać Jezusa, który
„ sam przecię tylko jest przepowiedzianym Messyaszem.“ —

Następujące miejsca dowiodą dostatecznie, że Rabini przez text tyle razy powtarzany, rozumieją samego tylko Messyasza, z czego tém bardziej winniśmy się dziwić ich ślepocie. Zkąd pochodzi, że ci, którzy tak dokładnie opisują naszego Messyasza, jednakże go nie uznają? Świadczą o nim, i razem go znieważają! O wielki Boże! jak długo jeszcze karzące Twe ramię ciężyć będzie nad tym nieszczęśliwym ludem? Pamiętaj, że on należy

do

do potomstwa sługi twego Abrahama, i jest dziecięciem Twego wybranego Jakóba! Niech wkrótce przyjdzie chwila, w którejby zasłona ciemności pokrywająca oczy tego ludu spadła i pokazała mu blask i świetność twojego Majestatu. Amen.

1.) R. Izaak Abarbanel mówiąc o wspomnionym rozdziale:

„ Jest wielu, którzy to zjawienie odnoszą do dni Messyasza, który „ należy do potomków Dawida. On zbuduje kościół Boży i ugruntuje „ wieczne królestwo, które nigdy nie zginie. Dla tego powiedział Dawid „ do Pana: i dałeś domowi sługi twego przepowiednie na późne czasy.[א]

2.) R. Mojżesz Alszech:

„ W rzeczy samej Kościół jako mieszkanie Boga, można tylko do owego „ odnieść kościoła, który trwa wiecznie, to jest do takiego, jakim będzie „ trzeci kościół, który wkrótce spodziewamy się ujrzeć. I dla tego nie będzie

---

א) אַבַרְבַּנְאֵל פֵּירוּשׁ עַל שְׁמוּאֵל ב׳ ז׳ י״ז ״וְרָאִיתִי מִי שֶׁפֵּירֵשׁ הֶחָזוֹן הַזֶּה עַל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ״ שֶׁיִּהְיֶה מִזֶּרַע דָּוִד וְהוּא יִבְנֶה אֶת בֵּית הָאֱלֹקִים ״ וְלֹא יוֹסִיפוּ הָאוּמוֹת שֶׁהֵן בְּנֵי עַוְלָה לְעַנּוֹתָם עוֹד ״ וְעָלָיו הָיָה הַיִּעוּד מֵהַתְמָדַת הַמַּלְכוּת וְלֹא יְסִירוּהוּ עוֹד ״ וְלָכֵן אָמַר כְּכָל הֶחָזוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן הַנָּבִיא לְדָוִד ״ כִּי הָיָה זֶה חִזָּיוֹן גָּדוֹל ״ וְדָוִד גַּ״כ אָמַר וַתְּדַבֵּר גַּם אֶל בֵּית עַבְדְּךָ לְמֵרָחוֹק ״רוֹמֵז לְמָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד :

„ dzie to zwyczajna budowa zrobiona rękami ludzkiemi, lecz od Boga same-
„ go wystawiona. Ponieważ jest podanie naszych ojców i nauczycieli, że
„ trzeci kościół duchownie z nieba zstąpi. To się tłumaczy przez drabinę,
„ którą Jakób we śnie widział jako obraz trzeciego kościoła. I dlate-
„ go nie wyrażono w texcie, że ona stała <u>na ziemi</u> (: baárez:), lecz <u>ku</u>
„ <u>ziemi</u> (: arzah:) aby przez to okazać ruch jej od nieba ku ziemi. I w rze-
„ czy samej, drabina ta, która łączy niebo z ziemią, zstąpi z góry. Bo go-
„ dna budowa wiecznego mieszkania Boga, nie jest taka, jakaby teraz zbu-
„ dowano, lecz jest ona <u>duchowną</u>; Bóg spuści ją z nieba. Taki jest sens wy-
„ razów Boga (: 2. Sam. VII, 10:). I osadzę Izrael lud mój w miejscu spokoj-
„ nem, tojest: zaprowadzę go do miejsca, które teraz nie jest jeszcze widzial-
„ ne, gdyż jest <u>całe duchowne</u> w niebie, i nie ma nic materyalnego. To więc
„ miejsce dla dobra mojego ludu Izraela przeniosę na ziemię." א)

Jeśliby jednak mimo to wszystko zachodziła jeszcze wątpliwość o praw-
dzi-

א) ר״ משה אלשיך פירוש על שמואל ב״ ז׳ ״ אמנם הנה ידוע כי לא נקרא בית לשבתו יתברך כי אם המתמיד ומתקיים לעד כבית השלישי המקוה במהרה בימינו ולזה לא יהיה בנין אבנים כי אם אשר פעלתו י״י למעלה ״והוא כי מסורת ביד אבותינו ז״ל כי הבית הג״ ירד רוחני מן השמים והוא כמבואר אצלנו על מה שראה יעקב שהבית השלישי מתיחס אליו והנה סלם מוצב ארצה וגו״ שהוא בית השלישי שירד מן השמים וזה אמרו ארצה שה״ בסוף תיבה במקום ל״ בראשה שהוא כמו לארץ כי הסלם מוצב המחבר העליון עם התחתון כסולם המוצב שהוא בה יהי לארץ שהוא למעלה שיבוא מלמעלה לארץ וזהו שלא אמר בארץ ״כי הנה הבנין הראוי להיותו יושב בו לעולם אינו זה שיבנה עתה כ״א אותו שיהיה רוחני שיורידהו מן השמים ויַלבישהו פה ״ וזהו ושמתי מקום לעמי ישראל לומר כי מה שאינו עתה מקום כי אינו גשמי כ״א רוחני למעלה אשים אותו מקום למטה לעמי ישראל שאלביש אותו שיהיה נאות להם כי גשמיים המה :

dziwym synu Dawida, powołanego do zbudowania wieczno-trwatego kościoła, i tę rozwiązuje Prorok Zacharyasz. Oto co przepowiedział ten Prorok przy powrócie z niewoli Babilońskiej, a przeto więcej jak w ośmset lat po urodzeniu Salomona:

(: VI, 13:) „ Ty wzniesiesz dom mój, i zbudujesz mój Kościół.“

Dalej: „ On będzie pełen Majestatu, na swoim tronie siedział i wiecznie „ królował. Będzie jako Arcykapłan siedział na tronie swoim.“ א)

Pytam się teraz, któż będzie tym mężem, który ma zbudować pałac Jehovy, i na którego tronie ujrzymy zarazem godność królewską i kapłańską? Któż inny, jeśli nie Jezus Chrystus syn Boży?

Łatwo jest pojąć, że przepowiedzenie wiecznego tronu nie mogło służyć mężowi temu, który przez swe nieporządne życie upadł przy końcu dni swoich w szkaradną zbrodnię bałwochwalstwa.

Do dalszych dowodów niech nam jeszcze służy przemówienie Posłanie-

---

א) זכריה ו׳ [12. 6.] י״ב „ ואמרת אליו לאמר כה אמר יהוה צבאות לאמר הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל יהוה : [13.] י״ג „ והוא יבנה את היכל יהוה והוא ישא הוד וישב ומשל על כסאו והיה כהן על כסאו ועצת שלום תהיה בין שניהם : תרגום יונתן „ הא גברא משיחא שמיה עתיד דיתגלי ויתרבי ויבנה ית היכלא דיי׳ : מדרש רבה על במדבר [18.] י״ח דף [203. 2.] ר״ג ע״ב „ הנה איש צמח שמו „ זה משיח ואומר והקימותי לדוד צמח צדיק וגו׳ (ירמיה [23.] כ״ג) :

niebieskiego do Najś. Panny, która sama tylko godną była stać się matką Zbawiciela:

„ On będzie wielkim, i synem Najwyższego nazwany. Pan da mu „ tron Dawida ojca jego. On wiecznie będzie rządził domem Jakóba, a „ rządów jego nie będzie końca.“

Salomon zaś nie tylko nie siedział na tronie wiecznym, lecz nawet purpury królewskiej nie donosił do końca życia/: Patrz Talmud Traktat Gittin, fol. 68. i Megilla fol. 11:/ א)

„ Lecz,“ zarzuca nam, „ znajdujemy, że Dawid sam zebranym Izraelskim starszynom opowiedział, że syn jego Salomon jest przedmiotem „ przepowiedni, którą mu Nathan w imieniu Boga przyniósł?“

Na co odpowiadamy: „ Może być, że jedną część tych przepowiedni odnosi się do Salomona!“ bo jeślibyśmy chcieli utrzymywać, że nic z tego do niego się nie ściąga, toby zapewne nie mógł być synem Dawida, o czem

ża-

א) עַיֵּין תַּלְמוּד מַסֶּכֶת גִּיטִּין דַּף ס״ח ע״ב „ וּבְמַסֶּכֶת מְגִילָּה דַּף י״א ע״ב :

żaden nie wątpi. Należy tylko brać istotę rzeczy jak następuje:

Salomon na którym przepowiednie nie mogły się zupełnie ziścić, był tylko figurą i to bardzo słabą tego, który był głównym przedmiotem proroctwa, i na którym ono co do joty się wypełniło.

W zgromadzeniu Starszyzny Izraela, w którem Dawid chciał się usprawiedliwić z tego, że Salomonowi w następstwie tronu dał pierwszeństwo przed jego starszymi bracmi, musiał on proroctwo zastosować do niego, aby mu przez to zjednać większą wziętość u ludu.

Widzimy w Salomonie figurę tego, co się później stać miało. On przedstawił cień, nie zaś obraz naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa. Znajdujemy w jego życiu niektóre szczegóły, które z przepowiedniami odnoszącemi się do Chrystusa miały podobieństwo; lecz nie był on obiecanym Messyaszem.

Znał to sam Dawid, że Bóg w swojej przepowiedni nie o Salomonie mówił, bo wszakże dziękował Bogu następującą modlitwą (: 2. Sam. VII, 18, 19:)

„Kim-

„ Kimże jestem o Panie i Boże! i czemże jest dom mój, że mię tak wysoko „ wzniosłeś? Lecz nie dość tego o Boże! dajesz jeszcze domowi sługi twego „ przepowiedni na oddaloną daleko przyszłość.“ א)

Salomon zaś niemal z pewnością utrzymywał, że przepowiednia do niego się stosowała; tem bardziej jeszcze utwierdził się w tem mniemaniu, gdy widział coraz powiększający się blask swego panowania, i że go błogosławieństwo Boskie nie opuszczało. Przy poświęceniu kościoła sam to powiedział, /: 3. Reg. VIII, 15:/ „ Niech pochwalon będzie Jehova, Bóg Izraëla, że spełnił „ co usty swojemi przyobiecał ojcu mojemu Dawidowi.“ ב)

Lecz Bóg często mu dawał do zrozumienia, że to nie był ów dom, który na mocy zawartego przymierza i danej przysięgi nigdy nie miał być zniszczonym, bo w sam dzień nawet poświęcenia rzekł Bóg do niego: /: ibid. IX, 6, 7:/ „ Jeśli się zaś odwrócicie ode mnie, Kościół który poświęciłem imieniowi „ mojemu, daleko odrzucę od oblicza mego.“ ג) Wszakże dzień ów tak wielkiej uro–

א) שְׁמוּאֵל ב׳ ד׳ י״ח י״ט ״ מִי אָנֹכִי אֲדֹנָי יֱהוִֹה וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִיאֹתַנִי עַד הֲלֹם ״ וַתִּקְטַן עוֹד זֹאת בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֱהוִֹה וַתְּדַבֵּר גַּם אֶל בֵּית עַבְדְּךָ לְמֵרָחוֹק ׃

ב) מְלָכִים א׳ ח׳ ט״ו ״ בָּרוּךְ יְהוָֹה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֵת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר ׃

ג) שָׁם ט׳ ו׳ ז׳ ״ אִם שׁוֹב תְּשֻׁבוּן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרַי ״ וְאֶת הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי לִשְׁמִי אֲשַׁלַּח מֵעַל פָּנָי ׃

uroczystości, nie był stosownym czasem do obwieszczenia nieszczęścia, a przecię Bóg łaskawy wymówił tak karzące wyrazy? Zgadzaż się z dobrocią Boga, aby tak wspaniałą uciechę stworzeń swoich zniweczył?

Lecz Bóg chciał im przez te słowa wprost okazać dzień większej radości na przyszłość, ów dzień, w którym miał być zbudowany Kościół wieczno-trwały i nieprzemijający.

Z tego wszystkiego, co się dotąd powiedziało, jawnie się okazuje, że w Piśmie świętem znajdujemy trzy mieszkania Bóstwa, i że trzecie przez Boga samego będzie wzniesione. To trzecie mieszkanie jest właśnie przedmiotem pomienionego proroctwa.

„ Syn Boży " mówi ś. Paweł (Hebr. I, 3.) „ który jest jasnością chwały, „ i wyrażeniem istności jego, a nosząc wszystko słowem mocy swojej, sprawiwszy oczyszczenie grzechów, siedzi na prawicy Majestatu na wysokościach."

Kró-

Krolewski Prorok, przodek Messyasza, nazywa go: „ swoim własnym Pa-
„ nem, możnym królem, Kapłanem według obrządku Melchizedecha,
„ siedzącym po prawicy Bożej.“ (Ps. CIX.) א)

Zbawiciel nasz Jezus Chrystus pytał się zgromadzonych w około siebie Faryzeuszów: „ Co myślicie o Messyaszu? czyim on jest synem?“ a oni mu odpowiedzieli: „ synem Dawida!“

„ Jak to!„ zawołał, „ obdarzony Duchem świętym Dawid zowie go sam
„ swoim Panem,“ bo powiedział: rzekł Jehova Panu memu.“ Jeśli go
„ więc Dawid „ Panem swoim“ zowie, jakże tedy może być jego synem?“

„ I na to pytanie,“ mówi święty Ewangelista, „ nikt mu nie mógł
„ odpowiedzieć.“

A więc zaniemiał ich język, a jednak ich kolana się nie ugięły przed Boskim Zbawicielem, którego widzieli oczyma, a sercem poznać nie chcieli.

Now-

א) תְּהִלִּים ק״י „א׳״ נְאֻם יְהֹוָה לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ׃ (110. 1.)

Nowsi nauczyciele, dla uniknienia zakłopotania owych Faryzeu- szów, utrzymują wyszukane mniemanie: że Bóg Abrahama wezwał, aby siedział po prawicy jego, i że właśnie temu nadał tytuł „Pan mój.“

Wspolnie ze wszystkiemi Katolikami mam wielki szacunek dla tego Patryarchy mojego narodu; ale bardzo się obawiam, ażeby pomienione mniemanie Panów Doktorów Izraelskich, nie pochodziło więcej ze złości ku Zbawicielowi, niż z szacunku dla Abrahama. Faryzeuszowie owych czasów nie dali Zbawicielowi naszemu tej odpowiedzi; zapewne mieli jeszcze cokolwiek uczuć sprawiedliwości, aby takowe twierdzenie utrzymywali za jawną prawdę.—

Powróćmy jeszcze raz do porządnie myślącego Zohar, który nam przy tej zręczności nie tai swego sprawiedliwego sądu:

„ Jehova rzekł do Pana mego! to jest: wyższy stopień powiedział do tego,
„ który jest pod nim: siadaj po prawicy mojej.“ א)

Py-

א) זהר בראשית דף ל"ה [35] עמוד קל"ט [139] „ פתח ר' שמעון ואמר נאם יי לאדני שב לימיני וגו'" נאם יי לאדני" דרגא עלאה לדרגא תתאה קאמר שב לימיני :

Pytamy się więc: jeśli Jehova jest wyższym stopniem, któż jest drugim, który z pierwszym co do natury ma równą wartość? Gdy dwa szczeble jednej i tejże drabiny mają jednę i tęż samę naturę. Pewnie tym drugim szczeblem nie może być żaden pospolity człowiek, jakim był Abraham! jakkolwiek z resztą byłby doskonały.

<u>Medrasz Thehilim</u> tłumaczy się jeszcze wyraźniej:

„<u>R. Judan</u> rzekł w imieniu <u>R. Chama</u>: w czasie przybycia Messyasza, posadzi go święty Bóg, chwała mu, po prawicy swojej! bo jest napisano: rzekł Jehova Panu memu, siadaj po prawicy mojej! <u>Abraham</u> zaś siądzie <u>po lewicy</u>." א)

<u>Sophorno</u> powiada: „Rzekł Jehova Panu memu: siadaj po prawicy mojej! to jest: nie objawiaj się jeszcze, ale siadaj po prawicy mojej, aniołowie zaś będą po lewej." ב)

§. 2.

א) מדרש תהלים על תהלים י"ח [18] דף י"ד [14] ע"ב [2] „ר' יודן בשם ר' חמא אמר לעתיד לבוא הקב"ה מושיב מלך המשיח לימינו שנאמר (תהלים ק"י [110]) נאם יי לאדני שב לימיני ואברהם לשמאלו: ילקוט שמעוני על תהלים ק"י [110] דף קכ"ד [124] ע"ג [3] „אמר ר' יודן בשם ר' אחא בר חנינא לעתיד מושיב הקב"ה למלך המשיח לימינו ואברהם לשמאלו:

ב) ר' עובדיה ספורנו פירוש על תהלים ק"י [110] „זה המזמור חבר המשורר על המשיח „ואמר „נאם יהוה לאדני שב לימיני „ לא תגלה עדיין אבל תשב לימיני ומלאכי השרת על שמאלי:

§. 2.

Messyasz syn człowieczy.

Bajeczny Messyasz, któregośmy wspomnieli, będzie podług wiary Faryzeuszów czystym człowiekiem, tojest: nie będzie w swej naturze miał nic innego, jak wszystkie dzieci Adama. — Lecz nie w tym sensie nasz prawdziwy Messyasz jest człowiekiem. Bóstwo jego, które po przytoczonych dowodach, nie może być zaprzeczone, niedozwala mu nazwania „człowiek“ przydawać w zwyczajnym sensie, i dla tego jest nazwany „synem człowieczym.“ Nazwanie to ma znaczyć: że w jego ubóstwionej osobie zawiera się natura wzięta od człowieka, natura która przyjął pod panieńskiem sercem Najświętszej matki. Znajdujemy w Ewangelii świętej, że Zbawiciel zawsze siebie nazywa imieniem „syna człowieczego“ nigdzie zaś nie znajdziemy nazwania „człowiek,“ bo gdy Piotr powiedział: „nie „znam go, „tego człowieka!“ to tylko było w owej nieszczęśnej godzinie

nie, kiedy się zaparł Zbawiciela, co też gorzkiemi opłakał potem łzami.

Ale nie tylko w nowym Testamencie znajdujemy nazwanie „syn człowieczy“ lecz też Daniel Prorok używa tego wyrażenia:

(: Daniel VII, 13, 14:) „Patrzyłem tedy w widzeniu nocnym, a oto z obłoki niebieskiemi jako syn człowieczy przychodził, i aż do starowiecznego przyszedł, i stawili go przed oblicze jego. I dał mu władzę i cześć i królestwo, i wszystkie narody, pokolenia i języki służyć mu będą: władza jego władza wieczna, która nie będzie odjęta, a królestwo jego, które się nie skazi.“ א)

Któż jest ten syn człowieczy, którego Prorok tak wspaniale opisuje? Dzięki Najwyższemu! tu rozbijają się wszystkie wyskoki dowcipkowania, bo wszyscy Rabini zgadzają się z Kościołem, który mnie łaska Boska za matkę dała, że syn człowieczy jest Messyaszem.

Te—

א) דניאל ז' י"ג י"ד „ חזה הוית בחזוי ליליא וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה הוא ועד עתיק יומיא מטה וקדמוהי הקרבוהי „ ולה יהב שלטן ויקר ומלכו וכל עממיא אומיא ולשניא לה יפלחון שלטנה שלטן עלם די לא יעדה ומלכותה די לא תתחבל :

ר' סעדיה גאון שם „ וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתי ועד עתיק יומיא מטה זהו משיח צדקנו „ ועד עתיק יומין הקרבוהי „ כדכתיב נאום יהוה לאדני שב לימיני וגו' : תרגום יונתן על תהלים ק' „ אמר יי' למימריה : עיין תלמוד מסכת סנהדרין דף צ"ח „ ובילקוט שמעוני חלק ב' דף פ"ה ע"ב „ וברש"י על דניאל ז' י"ג ובאבן עזרא שם „ ובצרור המור פ' בראשית :

Teraz zaś należy nam zadać im pytanie, na które zdaje się nie tak łatwo odpowiedzą; jeśli jak oni utrzymują „Messyasz jest tylko zwyczajnym człowiekiem", jakże mu mogło być obiecane że wszystkie języki służyć mu będą? Czyliż nie powiedziano, że po przyjściu Messyasza imię „Jehova Zastępów"[א] wielkie będzie między narodami od wschodu aż do zachodu słońca, i że w ten czas sam tylko Jehova będzie na ziemi poznany, i samo tylko imię jego będzie wzywane?

Dalej jak może Prorok Izaiasz mówić /: LII, 8:/ „Rzeczywiście ujrzą „Jehovę"[ב] gdy przecie Pan rzekł do Mojżesza: „żaden człowiek mię „nie ujrzy, i żyć będzie?"[ג] /: Exod. XXXIII, 20:/.

Po wszystkich tych uderzających dowodach muszą nakoniec wyznać, że Jehova sam, gdy przez przyjęcie natury ludzkiej złączonej z Bóstwem stał się widzialnym, — przepowiedziany Messyasz jest synem człowieczym, którego wszystkie narody wzywają, i wszystkie języki wielbią!

Na-

א) יְהוָה צְבָאוֹת :

ב) יְשַׁעְיָה נ״ב ח׳ 8. 52. " כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן :

ג) שְׁמוֹת ל״ג כ׳ 20. 33. " כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי :

Następujące miejsce Pisma świętego w ten czas tylko ma sens zrozumiały, kiedy wielka ta prawda religii ojców naszych za taką jest uznana. (: Job. XIX, 25, 26, 27 :) „Wiem bowiem, że Odkupiciel mój żyje, i że ostatni*) „na ziemi powstanie; i gdy ciało moje strawione będzie, oglądam Boga ciała mojego.“ א) To jest: ujrzę Boga w tem ciele, jakiem jest moje ciało.

---

*) „Ostatni“ jest jedno z imion Boga; „Jestem pierwszy, jestem ostatni.“ (: Isai. XLIV, 6.)
יְשַׁעְיָה מ״ד ו׳ אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן :

א) אִיּוֹב י״ט כ״ה כ״ו וַאֲנִי יָדַעְתִּי גֹּאֲלִי חָי וְאַחֲרוֹן עַל עָפָר יָקוּם וְאַחַר עוֹרִי נִקְּפוּ זֹאת וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ :

תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל וּמִן בָּתַר דְּאִתְפַּח מַשְׁכִּי תְּהֵי דָא :

Zakończenie.

Żyję wesołą nadzieją, kochani Bracia w Izraelu! że kiedy przeczytacie tę rozprawę, którą ani dla własnej, ani domu mojego chwały, lecz na cześć Jehovy, Zbawiciela naszego napisałem — przekonacie się, że wiara katolicka z wiarą ojców naszych (: aż do przyjścia Antychrysta, podług syzmatyckiej nauki Faryzeuszów :) zupełnie się zgadza. Ojcowie nasi wzywali Jehowę, który jest najściślejszem złączeniem trzech nierozdzielnych osób. Oni wierzyli, że Jezus Zbawiciel, syn jego na wieki i po prawicy siedzący — Messyasz, będzie synem Dawida, który, gdy czas nastąpi, przyjmie postać ludzką, a to taką, jaką Jehova onej pierworys utworzył w Adamie.

„Jehova" mówi królewski Prorok, (: Ps. CXLV, 18:) „jest blizko wszystkim „tym, którzy go wzywają sprawiedliwym sercem." א) Błagajcie więc Bracia kochani! módlcie się gorliwie do Niego, aby oświecił wasze ciemności. Proście go o tę łaskę, przez zasługi cierpień Messyasza Jezusa, i udajcie się o przyczynę do Królowej Nieba i Aniołów.

O nie

א) תְּהִלִּים קמ"ה (145) י"ח (18) ׃ קָרוֹב יְהוָה לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת ׃

O nie ociągajcie się Bracia kochani! rzućcie się na łono Boga miłosierdzia, który z wysokości ołtarza na krzyżu, wyciąga ku wam ramiona, z krzyża, na którym zgotował wasze zbawienie. Proście go, błagam was! aby wam światło niebieskie ukazać raczył.

„Prawda Pańska trwa na wieki.“[א] /: Ps. CXVI, 2.:/ a wszakże wszystkim ludziom wieczna prawda dała zapewnienie: „Proście, a będzie wam dano! „szukajcie, a znajdziecie! kołaczcie, a będzie wam otworzono!“ /: Mat. VII. 7.:/

„Oby wyrazy ust moich i uwagi serca mojego, podobały się Tobie o „Jehova, moja skało i mój Zbawicielu!“[ב] /: Ps. XVIII, 15.:/

Chwała bądź Jehovie, Ojcu, Synowi i Duchowi świętemu, jednemu Bogu!

Chwała bądź Messyaszowi, Synowi Dawida, Bogu-Człowiekowi, Zbawicielowi naszemu!

Chwała bądź wzniosłej Dziewicy, najdoskonalszej i najświętszej ze wszystkich stworzeń, Matce i obronicielce mojej, na wieki wieków. Amen!

א) תְּהִלִּים קי״ז ב׳ ״ וֶאֱמֶת יְהוָֹה לְעוֹלָם ׃ (117. 2.)

ב) שָׁם, י״ט ט״ו ״ יְהוָֹה צוּרִי וְגוֹאֲלִי ׃ (19. 15.)

ישעיה ס״ה ב׳ ״ פֵּרַשְׂתִּי יָדַי כָּל הַיּוֹם אֶל עַם סוֹרֵר הַהֹלְכִים הַדֶּרֶךְ לֹא טוֹב אַחַר מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם ׃

